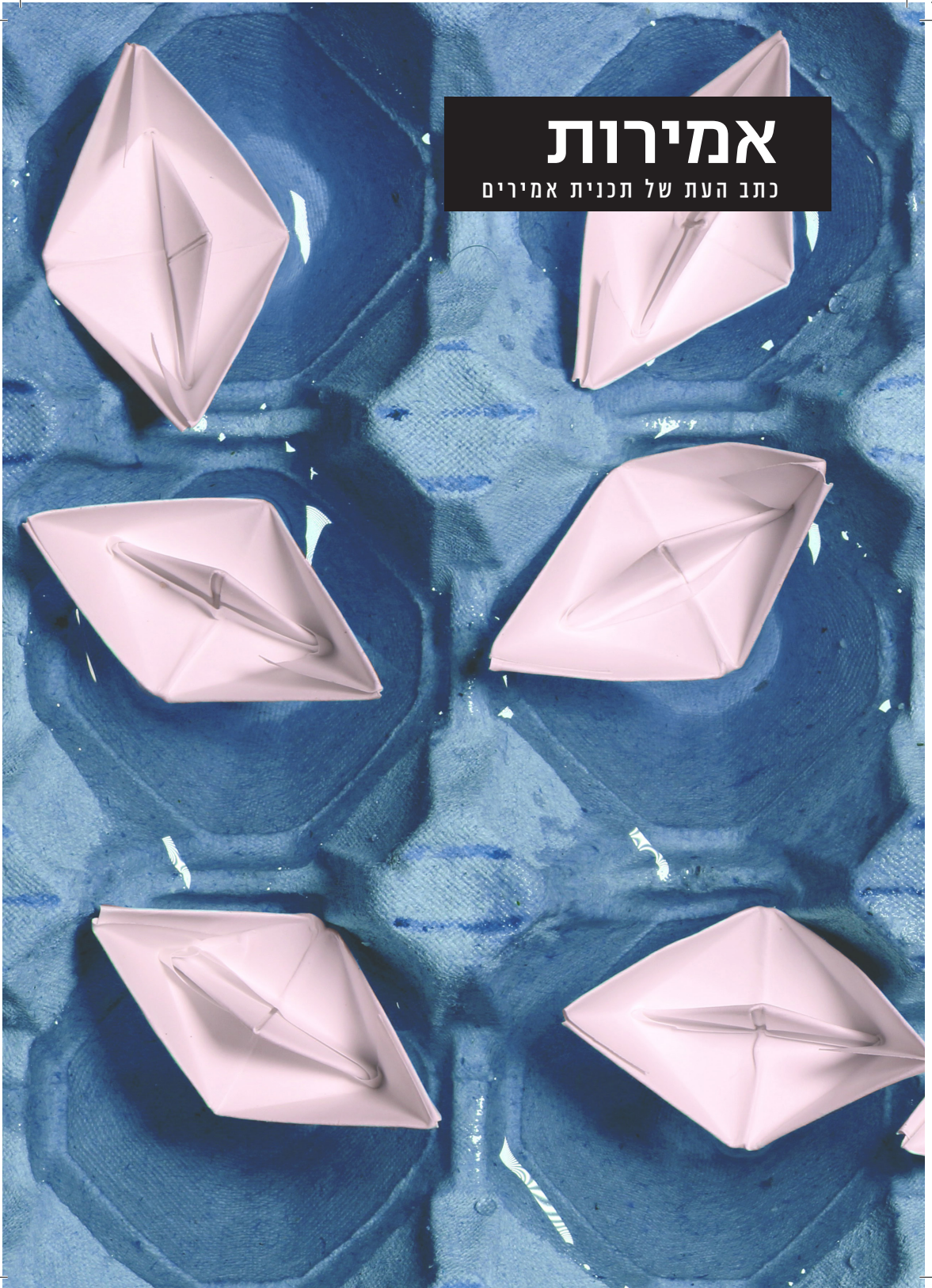

אמירות

כתב העת של תכנית אמירים

בעמוד הבא:

2007, "Still Life-Earth", Yoo, Hyun Mi, 유현미 | (Source: Korean Art Museum Association)

אמירות

גליון אמירות בנושא

מקום

דבר העורכים

קוראות וקוראי אמירות היקרים,

הגיליון שזה עתה נפתח בפניכם מוקדש למחשבות על 'מקום' - מקומות גשמיים כמו גם מרחבים רוחניים. במקביל, הוא מוקדש לנקודה בזמן - סיומו של המחזור העשרים וחמישה בתכנית אמירים. לאור ההתכנסות החגיגית ביקשנו להפוך את הגיליון הנוכחי לרחב ועשיר מתמיד ולפתוח אותו לכתיבה של מרצים, בוגרים, מתרגלים וסטודנטים; לטקסטים שנכתבו היום ולכאלה שנכתבו לפני שנים; לכתיבה אקדמית, לשירה, לשיח, למחשבה ולמה שביניהם. מאוגדים בו טקסטים ששורשיהם בפרק הזמן שחלף מאז החלה התכנית לפעול: עבודות שנכתבו במסגרת קורסים בתכנית - החל מהשנה האחרונה ועד לפני עשור, מחשבות על חווית הלמידה וההוראה בתכנית, על כתיבה ועל בדיקת עבודות, על החיים בירושלים.

שני הקווים המנחים של הגיליון, מקום וזמן, משיקים זה לזה דרך העבודות באופנים מעניינים; הפלא הגדול - כיצד ממרחק שנים וערים הטקסטים משוחחים זה עם זה, כיצד שוטטויות אינטימיות בזמן ובמקום של ירושלים מצטלבות זו בזו מבלי לתאם (נשאר לכם את מלאכת הגילוי, אך נספר בסוד כי שניים מכותבינו צעדו בחיבוריהם במורד רחוב קרן היסוד).

המפגש בין אנשים, יחד עם האפשרויות שהוא מוליד, מצטייר כמוטיב מרכזי בחלק גדול מן העבודות; האפשרות וחוסר-האפשרות לחוות יחד את אותו המקום באותו הזמן, לכתוב יחד ("לכתוב בשניים"), להלך יחד בעיר ("הסובייקט בעיר המודרנית - בין טרגדיה לגאולה"), לפעול יחד על-מנת לחולל שינוי אישי וחברתי ("הבית מזוית המאבק"), ללמוד יחד.

בפרט, הרעיון של כתיבה משותפת מתגלה כמאפיין משמעותי של הגיליון. חלק מן העבודות נכתבו בזוג, אחרות נכתבו על-ידי בוגרים לפני שנים והנה שוב הם עוברים עליהן במבטם, מתקנים ניסוחים, מתוודעים אולי למרחק שנוצר, וגם בזה יש מן הכתיבה בשניים - שיחה בין אני ישן לאני חדש - ועולה השאלה מי עומד כעת מאחורי הטקסט. במלאכת העריכה, המהווה נוכחות חדשה בטקסט, הצטרפנו גם אנחנו למקהלת הקולות היוצרים את הטקסט, זאת בניסיון שלא לחטוא לנימה הייחודית של הקול הראשון. נדמה כי עבור כולנו החיים הם מהלך בלתי פוסק של התמקמות. אנו מנסים ליצור בית בעולם, מקום של קבע לשוב אליו - בין ארבעה קירות, תחת עץ, בין דפי ספר, בנפשו של אדם אחר. אך במקביל איננו מפסיקים לתור אחר מקומות חדשים לשוב מהם, או לעשות אותם לבית-קבע חדש. אנו מצויים בתנועה מתמדת בין מקומות ישנים לחדשים - המקום שהיה למוקד חיינו (בית ילדותנו או העמק שבו נהגנו להלך) הופך מבלי שנשים לב לנוסטלגיה. אנחנו מקווים שהקריאה בגיליון תהיה עבורכם מעוררת מחשבה ותאפשר לכם לנוע בין הישן לחדש, ובין זמן ומקום.

ברוח זו, אנו מזמינים אתכם בשמחה ובהתרגשות לתור איתנו את המקומות הנגלים מתוך הטקסטים ולמצוא בין דפי הגיליון את מקומכם.

אמירות

כתב העת של תכנית אמירים

יוני 2016 • אייר התשע"ו

תוכן עניינים

עורכים:

נעה דגוני

עמרי חוזז

חברי מערכת:

אראל פלאי

אילה אודנהימר

אוריה בארי

משה ג'ייקובס

ניקוד השירים:

ניצה חוזז

עריכה גרפית:

אדם אמוראי

תמונת השער:

ניתאי ברוך

תודה מיוחדת:

למירי דהאן

להילה בר-נר

6 דברי פתיחה / פרופ' מארן ניהוף, ראשת התכנית

7 "העץ של חצר קנדינוף": עיצוב סמל התכנית / אורי אהרונסון

9 בית הכרם. ירושלים, 1985 - קריאה בסיפורו של ניר ברעם / עטרה בן-חנן

13 מסע פרטי בין סדקי המציאות ועל גגות ירושלים / לירן רזינסקי

18 לכתוב בשניים / איילת דהאן

24 על המקום - מקומות אהובים מחיי ירושלים והאוניברסיטה

28 הסובייקט בעיר המודרנית - בין טרגדיה לגאולה / נעה ליטמנוביץ' ונמרוד לויין

35 יש ימים שזה נס / דניה קאופמן

36 הבית מזוית המאבק - פרספקטיבה נשית על מושג הבית מתוך מאבק הדיור הציבורי / שם מכלוף ונעה דגוני

42 מקץ עשרים (וחמש) שנה - ריאיון עם פרופ' אלישבע באומגרטרן / אילה אודנהימר

46 על כתיבה ואנושיות, או מקומה של מתרגלת בתיקון העולם / ענת שלם

51 קצוות / סוניה ביידר

.....
תכנית "אמירים" - מדעי הרוח" הינה תכנית המצטיינים של האוניברסיטה העברית. אמירות הוא כתב העת של התכנית, המשמש במה לפרסום מאמרים המבוססים על עבודות של תלמידים, בוגרים ומרצים של התכנית וכן מחשבות ויצירות ספרותיות פרי עטם. המאמרים המפורסמים באמירות רובם מתחומי מדעי הרוח והחברה והם משקפים את תחומי העניין של הסטודנטים, הבוגרים והמרצים ואת עמדותיהם. את הטקסטים המופיעים בגליון זה ובגליונות קודמים ניתן לראות גם באתר האינטרנט:

<http://amirot.blogspot.com>

דברי פתיחה

פרופ' מארן ניהוף, ראשת התכנית

אני נרגשת לפתוח את הגליון שמציין את סיום הלימודים של המחזור ה-25 של תכנית "אמירים". גליון זה מוקדש לנושא 'מקום' והוא שופע ועשיר במיוחד. תענוג לראות את היצירות של הסטודנטים שלנו ואת חיבורם העמוק לתוכנית!

מבחינתי, תכנית אמירים היא מקום שמעודד התפתחות ושינוי. מדי שנה אנו בוחרים את עשרים וחמישה הסטודנטים המצוינים ביותר של המחזור ויוצרים קהילה חדשה של אנשים שלא הכירו זה את זה קודם לכן ומפגישים אותם עם תכנים מגוונים ומפתיעים. הסטודנטים מטיילים במחוזות רחוקים כגון איראן, יוון העתיקה, סין ופאריז של המאה ה-19. יתרה מזאת, הם לומדים שפה חדשה, את השפה האקדמית, ואת החשיבה הביקורתית והבין-תחומית. בדרך כלל הסטודנטים מגיבים בהתרגשות להרחבת אופקים זו, ומתחילים לפרוח במובנים רבים. אמירים מספקת להם מקום מוגן להתנסות בו ברעיונות חדשים, להשתעשע בחיפוש כיוונים לא מתוכננים ובנוסף מרחב לבחירת מקצוע. התכנית בולטת בגיוונה הרב, והסטודנטים עוברים כאן, יותר מבכל מקום אחר באוניברסיטה, מפקולטה לפקולטה ומחוג לחוג. גם המורים שמלמדים בתוכנית חשים בפוטנציאל שלה ומתנסים בהוראה של נושאים חדשים ושל שיטות חדשות. לא פעם ההפרייה האינטלקטואלית היא הדדית, מה שמאפשר קשרים משמעותיים בין הסגל לבין הסטודנטים.

השנה לקחתי את התוכנית לשני מקומות חדשים, לאוקספורד ולהרווארד. הטיול להרווארד היה טיול וירטואלי: במסגרת קורס "הנצרות הקדומה במבט בין-תחומי" לימדתי את תלמידי שנה א' פרקים בתולדות הנצרות הקדומה במקביל לקורס של פרופ' לאורה נאסראלה בהרווארד. לאחר חודש נפגשו הסטודנטים משני עברי האוקיינוס באמצעות הסקייפ ששימש לכל חברותא פלטפורמה לשוחח על המטלה המשותפת. הסטודנטים שלנו הכירו אוניברסיטה אחרת וחוו באופן ישיר כיצד המקום שבו האדם גדל משפיע על השקפותיו. הטיול לאוקספורד התקיים בצורה ממשית: יחד עם תלמידי שנה ג' נסעתי באפריל לכנס סטודנטים בנושא "מקורות הסמכות המוסרית". התרגשתי לראות את פירות העבודה הקשה שהשקענו ולשמוע הרצאות מעולות. במובנים רבים ההרצאה באוקספורד מסמנת את תכלית ההתפתחות שאנו מכוונים אליה ב'אמירים'. בנוסף, הסטודנטים שלנו זכו להכיר מקרוב מקום בעל מסורת אקדמית עתיקת יומין, מסורת שפותחת את שעריה לשיח מכבד, מפרה ומרענן. אוקספורד גם סיפקה הזדמנות עבור הסטודנטים להרהר על המעבר מסיום ה-B.A. ל"עולם הגדול", היכן שיתחילו לקחת אחריות ביחס למקומם בחברה ובאקדמיה כאחד.

אני מאחלת לכל תלמידינו ובוגרינו המשך פריחה אישית ומקווה שתמצאו בדרך מקומות רבים שמאפשרים התפתחות, קשרים אמיתיים וביטוי עצמי.

העץ של "חצר קנדינוף" - עיצוב סמל התכנית

אורי אהרונסון

קיץ 2002, סוף שנה ג', החלנו עובדים בהובלת זהבית שטרן, רכזת המתרגלים של אמירים, על שנתון התכנית לשנת הלימודים המתקרבת, ועל גיליון נוסף של "אמירות", שהחל לצאת בשנה הקודמת. בחלוף עשור מהקמת התכנית, הסכמנו שהגיע הזמן לבחור לה סמל. נקודת המוצא: שם התכנית - לירי ושאפתני בעת ובעונה אחת. אמיר הוא הצמרת (ובערבית גם הנסיך), כפי שכנראה יועדנו להיות כתלמידי התכנית "למצטיינים". האם ניתן יהיה לתרגם את היומרה המעודנת שבשם התכנית לביטוי חזותי הולם? המסורות היוזאליות של כל התרבויות עשירות בעצים ובצמרות, אך אנו ב"עברית", בירושלים, והעין פונה לרפרף בספרי האמנות הישראלית, תרה אחר דימוי מקומי.

"המופשט הלירי", סגנון הציור המיוחס ליוסף זריצקי (1891-1985) קולע למטרה: המתח המתמיד שהוא מקיים בין השכלתנות של הייצוג הפיגורטיבי לאקספרסיביות של הצבע והצורה מגרה את המחשבה וחושף את החדווה שבהיסוס. בשנות העשרים של המאה העשרים גר זריצקי בירושלים, ובציוריו אז תיעד פעם אחר פעם, בדרך כלל במתווי עפרון ובהנחות מתוחמות של צבעי מים, נופים ציבוריים ופרטיים, בהם חצר מגוריו בבתי קנדינוף, באזור "המשולש" הירושלמי, בסמוך לרחוב יפו. העצים הירושלמיים היו רכיב

מרכזי באקוורלים של זריצקי באותה תקופה; הם שימשו לא פעם למסגור סצנות אנושיות או ארכיטקטוניות בין גזעים מאורכים או ענפים משתרגים. עצים אלה היו הנושא של רבים מציוריו, אף כשניצבו ברקע לרגעים שתועדו בהם. ציורי הגנים והחצרות תפסו את האינטימיים שברגעים האלה - הם היו אילוסטרציה (של הלבבות הפועמים של העיר

ציורי הגנים והחצרות תפסו את האינטימיים שברגעים... ומתוכם במיוחד העץ הצלילי של "חצר קנדינוף": הגזע העדין, המסומן ביד חוששת-ממש, והצמרת הגושית, ספק מחוברת לעוגן הנטוע באדמה הירושלמית, ספק מרחפת כענן מעל ההתרחשות האנושית הבהירה

הסבוכה הזו) ומטאפורה (של הכוחות המפעילים את הלבבות הללו) בעת ובעונה אחת. הם יהיו אפוא מקור השראה, ומתוכם במיוחד העץ הצלילי של "חצר קנדינוף" (1929): הגזע העדין, המסומן ביד חוששת-ממש, והצמרת הגושית, ספק מחוברת לעוגן הנטוע באדמה הירושלמית, ספק מרחפת כענן מעל ההתרחשות האנושית הבהירה הנרמזת בלב הציור.

כמה מניפולציות על סריקה ממוחשבת (תודה בועז!) מבודדות דגם מטושטש של העץ, מצמידות לו את אותיות "אמירים" בגוון דומה ובהטיה זוויתית שמסמנת "מודרנה", ואולי גם היטל צל משמש נסתרת, והנה יש לנו סמל. והנה חמש עשרה שנים עברו. אני כבר גר בתל אביב הנהדרת, ועוד לא מצאתי בחצרותיה צמרת מרטיטה כמו אלו שידעתי בשנותיי הירושלמיות, באמירים.

ד"ר אורי אהרונסון סיים את לימודיו בתכנית בשנת 2002. יחד עם אמירים למד בחוג למשפטים. כיום ד"ר אהרונסון הוא חבר סגל הפקולטה למשפטים באוניברסיטת בר-אילן.

בית הכרם. ירושלים, 1985

קריאה בסיפורו של ניר ברעם

עטרה בן-חנן

בסיפורו "בית הכרם. ירושלים, 1985" מגולל ניר ברעם את קורותיו של יואל, ילד בן השכונה שחש ריחוק נפשי מן הסביבה בה גדל וחי, אך בה-בעת מייחל להשתייך אליה ולמצוא את מקומו החברתי בה. בתוך כך, המחבר משרטט בקווים מושחזים ורגישים כאחד את דיוקנה של שכונת בית-הכרם של שנות ה-80, על רחובותיה ודמויותיה. במרכזם של אלה ניצבת שנת '85 כקו-שבר כפול, קהילתי ואישי גם יחד: התפרקות השכונה מערכיה בעקבות נפילת הבורסה שנתיים קודם לכן וגירושו הבלתי-נמנע של יואל מחברת הילדים. הסיפור נפתח בתיאור סלון ביתו של מוריס סדובסקי, נציגה של חברת השקעות צרפתית המתגורר יחד עם בנו, אמיר, בבית-הכרם. "שגריר מעולמות אחרים" מכנה אותו המספר; ואכן, עד מהרה מתגלה סדובסקי האב כנטע זר בשכונת הותיקים הירושלמית, נושא עמו ניחוחות ומראות אחרים כל-כך מן הפוריטניות הסוציאליסטית השולטת, עדיין, באווירה השכונתית של אותם הימים. כך, קירות הסלון "מעוטרים עד להתפקע בציורי שמן ססגוניים", והרהיטים הממלאים אותו הוזמנו ממעצב צרפתי יוקרתי; כל אלו עומדים בניגוד מוחלט לצניעות בה דוגלים, לפחות לכאורה, תושבי השכונה המבלים את שבתות אחר-הצהריים יחד עם ילדיהם, מכונסים באחד מסלוני הבתים האחרים, מאזינים שוב ושוב להרצאות מוקלטות אודות ראשית הציונות ("לנין-ברל: קריאה ציונית בהיווצרותו של הסוציאליזם הלאומי הישראלי"). ואולם, באירוניה דקה, כמעט כבדרך-אגב, מוסיף המספר כי גם סלונים שלהם הולכים ו"מתאבזרים בהתמדה", כרמז ראשון לתהליך העמוק, המערער, שעוברת הקהילה הקטנה.

אך אולי יותר מכל, מכונת השברולט השחורה של סדובסקי מסמלת את איום ההשתלטות על המרחב השכונתי: מעין תגובה אילמות, מתגרה, למכונות היפניות הזולות של השאר. כך, בעוד היא משייטת בין רחובות השכונה, משלחים בה התושבים הוותיקים "מבטים קודרים, מסנגים הערות, רוקמים תכניות לסילוק הרוע מהרחובות"; ואולם, נדמה לי כי המכונת נתפסת כאיום גדול מצד התושבים ביותר ממובן אחד: לא רק כסמל לראוונות ולעושר מופגן, אלא גם כמייצגת אפשרות תנועה, פריצת גבולותיה של השכונה וגם שוטטות בתוכה, שעלולה להדביק את המרחב כולו בנגיף ההרסני שהיא נושאת - "הפינוק הנובורישי המידבק".

בהקשר זה, ניצבים גבולותיה של השכונה, פיסיים וחברתיים כאחד, כתשתית קיומה, ונפרשים לאורך הסיפור כקווים אמיתיים ומדומיינים גם יחד. בית-הכרם של אותן שנים מתוארת כבעלת "רחוב ראשי אחד": קו רחב, מתפתל, שמצדיו מסתעפים קווים קטנים יותר - רחובות וסמטאות, כמו גזע עץ איתן וענפיו; נקודת שייכות מרכזית, ממנה מתפצלים והולכים השאר (והעובדה כי שמו של הרחוב הוא 'החלוץ' היא בעלת משמעות בעל כרחיה, הגם שזה אינו פרי דמיונו של המחבר). השכונה היא "מרחב עקמומי שדרוש זמן ללמוד את חוקיו", מעין מגרש משחקים גדול שרחובותיו מובילים זה לזה ללא חוקיות מוגדרת; במשחק יכולים להשתתף רק מי שגדלו במגרש ולמדו אותו. "דומה", טוען המספר, "שחלק מהילדים משוטטים בעיקר בין צללים... חיים בעולם הסמטאות והקיצורים הנהירים רק להם", ובכך רומז לתפקידם הצדדי בחברה שמרנית, הנשלטת ביד רמה על ידי המבוגרים שבה. ואמנם, הרחובות מוקפים ב"משמר עצים צפוף ונאמן... בבתי מגוונים, ובגדרות ושולטים המזהירים מפני כלבים תוקפניים", מציירים כולם קו גבול ברור, מגונן ויחד עם זאת כובל, בינם ובין העולם החיצון.

ציאתו הפיסית של יואל את גבולות השכונה מהווה סימן ראשון לדחיקתו אל השוליים החברתיים. הוא נענה להזמנתם של הסדובסקים להצטרף לטיולי שבת במדבר יהודה, שם מלמד האב את שני הילדים לירות ברובה ציד ישן. הצטרפותו של יואל להרפתקה המדברית מסמלת בבירור את הברית הנכרת בינו ובין אמיר הדחוי, אך לא פחות מכך, מהווה, לדעתי, גם אקט סימבולי לפניית עורף למרחב השכונתי

עצמו: החלפתו של הירוק, הצמחי, בזה הצהוב, הצחיח. יואל, כמובן, הוא יחיד כמעט מבין ילדי השכונה שמעז להיעתר להצעות הידידות של השניים, נענה ברצון לאלטרנטיבה האנושית הגלומה בדמותם, כאפוזיציה ל"טריו הקיבוצניקי" המוסרני - שלושה מאבותיהם של ילדי השכונה, במקור בני קיבוצי השומר הצעיר. בראשם

עומד בגאון יהושע אורן, מנהיג הקהילה השכונתית המושרש עמוק בתוכה, כאנטי-תזה מובהקת לדמותו של מוריס סדובסקי, המוקצה מחמת מיאוס. זאת, לא רק הודות ל"חליפות האיטלקיות מנקרות העיניים" איתן נהג להסתובב ברחבי השכונה (ואפילו בביקור חפוז בסופרמרקט), כי אם גם בשל השתרבות שמו

אמירות

לפרשת התמוטטותם הכלכלית של הקיבוצים. מאז, כמו הוכתר בידי התושבים כנציגה הבלתי-מעורער של רוח הזמן החדשה, הרעה, המאיימת לפורר את העולם הערכי עליו גדלו והתחנכו ואותו רצו, בוודאי, להנחיל לילדיהם.

לפיכך, גם סדובסקי הבן, אמיר, נעשה עד מהרה לישות המאיימת להשחית את נפשותיהם של הילדים האחרים, משום "שהוא קונה להם ארוחות חינם במרכז המסחרי ומעודד אותם לנסוע למרכז העיר לשחק במשחקי וידאו, משמיע להם מוזיקה משונה שיש בה גידופים ועלבונות", וכמובן מזמין אותם אל מחוץ למרחב השכונתי, אל המדבר. "עתה כבר היה סדובסקי הבן מעין זומבי. הוא היה קיים, אבל לא ממש", טוען המספר; בעקבות החרם המוטל עליו, שסופו בתבוסה מילולית מכמירת לב של סדובסקי האב אל מול יהושע אורן, עוזבים הסדובסקים את השכונה, ויוצאים לבלי שוב אל מעבר לגבולותיה, לרעננה, "מחוז שבו בורגנות גאה ואנינה, ולא חיקוי נכלם ומתנצל" שיוכל להכיל אותם.

גם ילדי השכונה לומדים עד מהרה לזהות את גבולותיה של הקהילה, אשר "בעיניהם היו... גבולות העולם"; במיומנות הם מקיאים מתוכם כל פולש זר, כל מהגר, פוסעים בקפדנות בעקבות הקווים שהותוו להם והוטמעו בתוכם. יואל, לעומתם, אחר: מלא בזעם כלפי סביבתו, הוא הופך ל"זומבי" החדש, מתקוטט לעתים תכופות ומכונה "קללן": "הכל קומם אותו - הזריזות הצייתנית שבה עזבו הילדים את מגרש המשחקים לעת ערב והתייצבו בבית, בדיוק בשעה היעודה, הטיולים המייגעים בשבתות, הצופים, מסדרים, שיריהם, המדים המגושמים מעקצצי החזה". תושבי השכונה נעשים עבדו כולם למקשה אחת, עיסתית והומוגנית, שהוא מכנה "הם". הוא משרטט כך גבול נוסף, דמיוני, בינו ובין בני הקהילה, שלתוכה מתקבצים "אנשים

הצטרפותו של יואל להרפתקאה
המדברית מסמלת בבירור את הברית
הנכרתת בינו ובין אמיר הדחוי, אך לא
פחות מכך, מהווה, לדעתי, גם אקט
סימבולי לפניית עורף למרחב השכונתי
עצמו: החלפתו של הירוק, הצמחי, בזה
הצהוב, הצחיח.

שהביוגרפיות שלהם השיקו זו לזו", כולם משכילים, אשכנזים וסוציאליסטים אשר "לעולם יפליגו בשבחי הקיבוץ".

אלא שהכלכלה החדשה של ישראל מזמינה גם את תושבי בית הכרם "לעבור בשערי הבורגנות", ולזנוח במידת-מה את עקרונות הסוציאליזם איתם הזדהו כל-כך (הם ה"מתברגנים בבושה, באשמה"). "חדוות הקנייה הטבעית והספונטנית גדעה את היד הקפוצה של מפא"י וקברה אותה, כנראה לתמיד", מתאר המספר, כשמקררים חדישים, טלוויזיות צבעוניות ומכשירי וידאו וסטריאו החלו צצים בזה אחר זה בבתי השכונה. יחד עם זאת, מבקשים התושבים "לברוא עולם מושהה שבו העבר וההווה ייפגשו וירקמו פשרה", ליהנות מחסדיה של הבורגנות ובו-בזמן להתכחש לשינוי, להיאחז בשאריותיו של עולם הולך ונעלם, שגבולותיו אז היו ברורים לכל.

בתוך כך, נדמה ששמרנותה של הקהילה כלפי בניה אינה מתרופפת אלא הולכת ומתעצמת, כמו מנסה להציג באופן מופגן כי הכל נותר כשהיה: הדבקות בערכי תנועות-הנוער, צעדות האחד במאי, השמירה על החוקים והשאיפה הסוציאליסטית לתיקון עולם, צדק ומוסר נוכחים ביתר-שאת. יואל חש עצמו זר ביחס לסגנון החיים הקהילתי, אך במקביל מייחל להיות חלק ממנו; הוא מעריץ את יכולתם של הילדים האחרים להיצמד לחוקים המוקפדים, "להיאחז בהם גם כשהדבקות החד-משמעית אינה משתלמת", ושואף למצוא

את מקומו החברתי בתוכם, למרות הכל. בנקודה זו, אני סבורה כי הסיפור חדל להיות 'פרובנציאלי' וספציפי, אלא פונה לרובד אוניברסלי יותר, כזה שיכול היה להתרחש בכל מקום. כך, מוצג בו בבהירות רבה המתח שלעולם יתקיים בין החברה ובין היחיד, בין הרצון והצורך למצוא זהות ושייכות ובין השאיפה לשמור על החד-פעמיות של 'העצמי'.

לקראת סוף הסיפור יואל מקלל את מחמוד, המנקה הערבי בביתו של אחד מילדי השכונה; אפשר כי בכך הוא מבקש להוכיח את עליונותו על האדם היחיד בקהילה שזרותו וחולשתו עולים אף על אלה שלו. אירוע זה מעורר סערה בקרב הורי הילדים, שמתאספים יחד אל סלון ביתו של יואל ונעמדים בטבור, "מעליהם תלויה הנברשת המאובקת שעברה בירושה בשבט של אמו, שסימנה את לבו של הבית". יואל חש חסר-אונים נוכח הגעתם המאורגנת של הורי הילדים לביתו, וחווה אותה כפלישה למרחב היחיד בעולם (או בשכונה) בו חש עצמו בטוח ומוגן; עד אז, ראה את ביתו כחיץ ברור ובלתי חדיר בינו ובין ה"הם", ואילו כעת הכל נעשה פרוץ ופתוח לכל. ביקורם של ההורים הופך עד מהרה למשפט מאולתר אשר בסופו, אם ימצא אשם, ינודה יואל מחברת הילדים לתמיד. בתוך כך, נשמעים לו קולותיהם "כיללות חתולים הפוצעים זה את זה בלילות בחצר האחורית", ואפילו היער המפחיד כל-כך בלילה, הניצב בקצה רחוב השחר, נראה מזמין יותר מן החברה האנושית המקיפה אותו. אלא שבניגוד להתרגשותם של חבורת ההורים, הנושאים את עלבונם של מחמוד בגאון (והפטרונויות הנושבת מדבריהם קומית כמעט), אביו של יואל נראה אדיש לחלוטין לכל המתרחש, ואינו מבחין במצוקה הרבה שבה שרוי בנו. האב יוצא ונכנס שוב ושוב מן החדר, מנסה להימלט מן הטרונות המשמימה שכופה עליו השיחה, אך מבלי משים מפקיר את בנו לבדו. גם אמו של יואל איננה נחלצת לעזרתו, ונותרת ספונה בחדרה.

בסוף הפגישה, שאורכה לא פחות משמונים דקות, נגזר דינו של יואל - הוא מגורש מחברת הילדים. חודשיים מאוחר יותר, בודד, נואש ועייף, פונה יואל לאביו ומבקש ממנו לזמן שוב את חבורת ההורים, לתקן את הרושם המוטעה שנוצר בפגישה ההיא. בתגובה, משיב האב בפסקנות כי "בחיים חייבים להבדיל בין עובדות להתרחשויות. התרחשות היא משהו שעדיין קורה, ועובדה היא עדות, אמת היסטורית... לאירוע שהיה ונגמר. הפגישה הזו עם ההורים הייתה ונגמרה". יואל מעלה בעיני רוחו את כל הדברים שהיו והגיעו אל קצם: אימפריות שנפלו, ציוויליזציות שנכחדו, קרבות שהוכרעו. כחוליה נוספת בשרשרת, הוכרע גם יואל להיוותר לנצח הרחק מעבר לגבול ששרטטה שכונת בית הכרם; ואילו היא, השכונה, הוכרעה בשנת 1985 אל הבורגנות.

ביבליוגרפיה

הסיפור פורסם בפרויקט "מעבורת": maaboret.com/he/stories/beit-hakerem-jerusalem-1985

מתוך: ברעם, נ. (2006). **מחזיר החלומות**. תל אביב: כתר.

Images: 1938, "Bohemians", William Roberts (Source: Tate Museum); 1905, "The Mountains of Moab", John Singer Sargent (Source: Tate Museum).

עטרה בן-חנן היא תלמידת שנה א' בחכנית, בשילוב עם ספרות כללית. ילידת שכונת בית-הכרם ומתגוררת בה עד היום.

מסע פרטי בין סדקי המציאות ועל גגות ירושלים

לירן רזינסקי

[הסטודנט זיגמונד פרויד, חודשיים אחרי בואו לפריז] "אני תחת
השפעתה המלאה של פריז, ואם להיות פואטי מאוד אני יכול להשוות
אותה לספינקס, בריה מגונדרת מאוד שזוללת כל זר שאינו יכול לפתור
את חידותיה" (מכתב לארוסתו מרתה, 3.12.1885, עמ' 187 ב-The
letters of Sigmund Freud).

"לכבודו של האורח הניח בעל הבית את מלאכתו וסיפר עמו על כל
מה שדרכו של אמן לספר ושיבח את יצחק שהניח את יפו ובא לדור
בירושלים. שאין לך כל שעה ושעה בירושלים שאין בה משל חיי עולם.
אלא לאו כל אדם זוכה, שירושלים אינה נגלית אלא לאוהביה" (עגנון,
תמוז שלשום, עמ' 214).

באתי לפני עשר שנים. אבל הסוד היה מסומן כבר קודם. מה שהיה בירכתי מזרח עבורי, מחוץ לתחום, הפך
לאפשרות קוראת, ממגנטת.

חלום: אני משוטט במרכז העיר. מעבר לרחוב, מאחורי הבתים נמתח עמק גדול, ירוק. אני מזהה בעיקר
צמרות עצים ומרחב מופלא, ירוק בהיר מרצד על ירוק כהה. אני מתפלל שלמרות שאני כל כך הרבה תר את
הרחובות, משום מה לא נקלעתי לשם אף פעם. זה חלום חוזר, במרחב המוכר הרגיל נפער אזור לא ידוע, רב
יופי. טוב לי לדעת שהוא שם.

ירושלים מוקפת חומה. אין דומה עיר בצורה לעיר פרזות. החומה שומרת סוד, חובקת סוד. לא מאויבים
מבחוץ היא באה להגן, כי אם על המצוי בה בפנים, על סודה, להסתירו מעין זר. ירצה לדעתו? יתכבד ויזחל
בסמטאותיה, ישתפשף באבניה, יתעה במבוכיה. ילך לאיבוד. עיר פתוחה - תל אביב - אפשר פשוט לעבור
דרכה. עיר סגורה - ירושלים - דורשת התעקשות ומאמץ. גם ההגעה אליה דורשת העפלה. בתוכה, ההרים
מסתירים בעמקיהם ועל פסגותיהם את המיטב. ירושלים אינה נותנת את עצמה בקלות, היופי שלה כובש
במבט ראשון אך פינותיה מסתתרות. לא ניתן להקיף את העיר במבט אחד.

חשש קבוע: רחובות שמתחברים, המעגל נסגר. רחוב ממשיך ועולה הלאה, אף פעם לא הלכתי בו. יום אחד
אני מגיע מכיוון לא צפוי ופתאום מוצא את עצמי בקצהו השני, המבטיח. אכזבה.

או אולי: הלאה מכאן נמצא עיקול שלא נחקר. אני מניח שיש שם עוד שכונה שלמה לתור. אבל מסתבר לי שלא יותר משני בתים וזה כבר הרחוב הראשי.

את המפה שבראש אני מעדיף להחזיק קרועה, פיסות פיסות. לרוע מזלי ההתמצאות שלי טובה. הייתי רוצה לא-לדעת יותר. ללכת לאיבוד קצת יותר בקלות, לא לזכור מקום שהייתי בו, כדי לגלותו שוב, אבל בעיקר כדי לא להשלים את המפה. אני כאן עשר שנים. לא נשארו סודות גדולים על המפה. ובכל זאת, התגלו לי השנה מקומות שלא ראיתי מעולם. הם נפערו לי בתוך היוםיום, מאחורי גדר אפרורית שלא הסגירה שום רמז למה שמאחוריה, ובמעלה סמטה כעורה למראה.

נורידה פרטית, בת לווייתה של הנטייה לעיל. "לשמור" מקומות. אתר מסוים יפה ומעניין - יש להישמר ממנו, לדחות את ההגעה אליו. לא לראות הכול בבת אחת, שלא ייגמרו לי. שישאר עוד משהו זר, אחר, מסתורי. ובכל זאת לחפש את המקומות הללו ובמפגיע ללכת לראות אותם, לתת להם להוביל אותי שמה.

חלום של יונג. מתואר מהזיכרון. הוא בבית זר, מקושט כולו בסגנון רנסנס - ציורי התקרה, הרהיטים, הוילונות. מדרגות מובילות אותו קומה אחת למטה, שהקירות בה והחפצים כאילו שייכים לימי הביניים. כלי ברזל, בדים. מדרגות לולייניות מובילות עוד קומה למטה. יונג מוצא את עצמו בחדר בסגנון יוני-רומי. עמודים עם כותרות, כדים וקערות מצויירים. הוא נח על ספה רומאית ונרגע כשלפתע הוא מבחין, חושש, בחור ברצפה. החור חשוך, אך הוא מזהה סולם. משלשל חדר רגל ועוד רגל ומוצא עצמו במערה של האדם הקדמון. שרידי עצמות חיות, שני שלדי אדם מוטלים בפינה. הוא מקיץ בבהלה.

החלום הזה הומולוגי לסכמת הארכיטקטורה המדומיינת שלי של ירושלים. עיר. בתוכה עוד עיר. נדבכים על

נדבכים, שלעולם אינם גלויים. על מה העולם עומד נשאל ההודי? על גבי פיל ענק השיב. והפיל, על מה הוא עומד? על גבי נחש קוברה מתפתל. והנחש? הנחש עומד על גבי צב ענקי. והצב אם כך, על מה עומד הצב? אה, הוא עומד על עוד צב, ועוד צב, ואז, זה צבים כל הדרך למטה.

אני מגיע לשער יפו וכמו פסעתי לעולם אחר. אבני הרצפה תחת רגלי ברחוב הנוצרים מתחורות כשרידי התקופה הרומית. מבט לחצר שלא שונתה הרבה מאז. אני נדחף לחצרות, מחכה לדלת שתיפתח כדי לתקוע רגל ולחמוק פנימה. נדבכים על נדבכים, לעולם אינך מגיע לתחתית.

מהשוק מסתעף רחוב שנחפר - אותו הרחוב ממש, אלפיים שנה אחורה. תאמר - התחתית, אך ברצפתו

אמירות

בורות מכוסה סבכת ברזל. מתעלם, ממשיך הלאה. חפירה בקרקעית הרחוב, גדר מתכת ושלט מסביב. שריד לתקופה קדומה יותר. רואים את רצפת המבנה שנחשף, אני ניצב על גגו. ממתה הוא שם? אחוז חלחלה אני מבחין בחור ברצפה, מכוסה רשת, אפל מדי מכדי לראות. נדמה שגם הארכיאולוגים לא ההינו להיכנס אליו. יש סודות שמוטב להניח לנפשם.

נותן לעצמי להיסחף בזרם האנשים במעלה הסמטאות הלאה משם. במקום אחר מובילים גרמי מדרגות לרחוב של מעלה. פתאום מסתבר שהשוק על צפיפותו ודחיסתו הוא רק אשליה, בעוד שהעיר האמיתית נמצאת בקומה מעל. סמטאות לבנות, פתחים לחצרות מגורים - הצצה - וממשיכים קדימה, שורה של מנזרים - יווני, קופטי, אתיופי - תאי הנזירים הם באמת מחוץ לתחום, נראים כאילו נוצקו בחופזה, ללא כלי מדידה, מבוך וגבבה. בפינת החצר הגדולה והריקה צלב עץ גדול מונח על הקיר ללא בעליו. פתח - חדר תפילות, מישוהו ממלמל בפינה, אפילה, מדרגות, ואני נפלט שוב להמולה של רחבת כנסיית הקבר. איך הגעתי לכאן?

נותן לעצמי להיסחף בזרם האנשים במעלה
הסמטאות הלאה משם. במקום אחר מובילים
גרמי מדרגות לרחוב של מעלה. פתאום מסתבר
שהשוק על צפיפותו ודחיסתו הוא רק אשליה,
בעוד שהעיר האמיתית נמצאת בקומה מעל.
סמטאות לבנות, פתחים לחצרות מגורים -
הצצה - וממשיכים קדימה

אך עיר האלוהים נמצאת רובה מתחת. רחבת הכנסייה מובילה אל ההיכל עצמו. מחדר לחדר, הכול נהיה מוזר יותר. עוד מתקדמים, ועוד יורדים, מתקרבים למשהו שלא נמצא שם, כנראה לכנסייה שבמרכז קבר, בו לא נמצא דבר. מסביב, קומה למטה, אולם אחר. השפות של כתובות הקיר אינן נהירות עוד. מדרגות לעוד אולם, משונה עוד יותר, קישוטים בודדים, וממולו מזדקר הסלע החשוף עצמו, לב הבניין כולו, בלי שכבת טיח שתסתיר. אבל גם הוא רק נראה כמו קצהו של משהו, קצה שנחשף, שגורד מבחוץ, אך שלא בוקע. ברצפה, למרגלותיו, סדק עבה שנאטם ברשלנות.

לקח לי זמן לנסח זאת לעצמי. המסתורין הזה הוא לב ליבה של העיר. לוז טבעה וקסמה. בדיוק העובדה שהיא אינה נגישה, שהדברים נסתרים. תל אביב כולה גלויה. מלהיבה, חושנית, נעימה. אבל תמיד זמינה ונוכחת. תמיד על פני השטח. תמיד באור הבהוק. יש מה לגלות, אבל הסוד הוא לא מהותי. בדיוק כמו הקפה החדש, כמו המקום החדש הבא, הוא יהפוך מייד לשיחת היום. הכול הופך מיד לפומבי. תל אביב נותנת את עצמה, מציגה את עצמה, מבליטה את עצמה. הכול מוצג לראווה. ירושלים מסתתרת, מסתגרת, מצטנפת, מצטעפת. מקשה עצמה מבחוץ. נותנת לזרמי צבע כבדים לשטוף אותה מצד לצד, על ההטרוגניות שלה, ולדבוק במדרכותיה, כך שכל גירוד מקרי של המדרכה יסגיר את כל הקשת, ובכל זאת ישמור על הליבה חסויה. ירושלים היא עיר אנכית, תל אביב אופקית. ירושלים מרובדת, בנויה משכבות, תל אביב אחת עם עצמה, ונתונה כולה. ירושלים מטמינה בלב את התחושה שעוד לא ראית כלום. תל אביב נותנת תחושה שהכול נמצא. ירושלים נותנת כל הזמן את התחושה שהחשוב באמת עוד סמוי מן העין.

זלי גורביץ' וגדעון ארן נדרשים ("על המקום: אנתרופולוגיה ישראלית". אלפיים, 4) לנבדלות של ירושלים מתל אביב, בשל עיגונה במציאות ההיסטורית והפוליטית, בשל האחר שבתוכה. את העיר העתיקה הם

מכנים "מרכז הזיכרון": "תבנית הנוף של ירושלים מובילה אל הלב הזה [...]. מהר הצופים, מהר העצה הרעה, מהר ציון, הנוף כופה על המתבונן לרכז את עצמו לנקודה המצויה הלאה ממנו, אבל במרכז. הר הבית, השוכן בטבורה של העיר [...], בטבורו של עולם, הוא תמיד מנגד. הנוף פותח מול העיניים את המרחק הפנימי של העיר מעצמה. בירושלים הפנים הוא תמיד 'שם'. מולה מוצבת תל אביב: "בתל אביב החוץ הוא מרכז העיר. נקודת התצפית [...] היא מהטיילת אל הים, החוצה. אולם גם החוץ הוא חוץ קרוב. גם מה שהוא הרחק ('שם', 'מערב'), הוא נגיש, נגיע [...]. המרכז [...] בתל אביב הוא בחוץ, יוצאים אליו [...] הכול 'פה'. ירושלים מושכת למרכז ומניה וביה דוחה החוצה, לא נותנת לקחת את לבה, לכבוש אותה עד הסוף, להפוך אותה לשלך. בתל אביב אין שום דבר שאינו האנשים שבה [...] אין שום ממד אחר שחוצה אותה [...]".

זו לא רק ההיסטוריה, לא רק הדת. יש פה איזו אחרות שתמיד חומקת ממני. האנשים הם סודות. משהו שנמצא שם כל הזמן. משהו שנחת על העיר בשעת הזהב של שקיעותיה. ביום חסד של אביב. בפנים, בגנים, בבתים, ברחובות, בהרים.

אלא לאוהביה. מסתורין הם עניין עדין. אני חושב הרבה על הדיאלקטיקה הזו של ההיקסמות. מה אני צריך להטיל על העולם ומה אקבל ממנו חזרה. איזו טרנספורמציה צריך לחולל ביומיום כדי שהנס יתחולל.

זה קורה בערך אחת לשנה. התנהלות איטית במורד רחוב קרן היסוד, רעש מכוניות, המולה של עוברי אורח, מבט מתרומם, ופתאום, זה שם. שרשרת הרים כחולה מרהיבה, ממלאת את כל שדה הראיה. הגבעות הרחוקות, עם החומה החדשה שעליהן שהיו עד כה הקצה, הגבול, של המרחב של הרגליים ושל זה של העיניים, נראות גמדיות פתאום, החיץ שהן היו מתמוטט באחת. הצעיף הורם.

אני מספר את כל זה לחבר גרמני. הוא גומל לי בשני סיפורים. אחרי יום, ואחרי יומיים. סצנה מ"מומו" של מיכאל אנדה עולה מדי פעם במחשבה שלו. ילדה הולכת בלילה דרך כל העיר בעקבות צב. היא הולכת דרך חצרות, מדרגות וגגות, מתחמקת מזוגות עיניים אורבים. היא מגיעה לחלק של העיר שלא ביקרה בו מעולם. לילה, אך יש אור מוזר, לא מציאותי. צללים נופלים לכיוונים שונים. הסצנה משתחזרת בחלום חוזר שלו. הוא הולך בעיר ופתאום מוצא את עצמו באזור שמעולם לא הלך בו, אפילו שנהירה לו השתבצותו במפה. זה לא כמו ללכת לרחוב לא מוכר, אלא כמו כשהיה ילד הוא אומר, ולא הייתה לו מפה בראש, ולמקום חדש יכול

אמירות

היה להגיע רק במקרה או להימשך לשם, ולא לכוון אליו. הוא מספר לי את זה כשאנחנו הולכים, עיפים, בנחלות, אחרי כניסת השבת. הוא עוצר ומסתובב אלי. הוא מספר על הילדה והצב ואומר, זה כאן. זה בדיוק כמו כאן.

בתגובה לחלום של יונג הוא מספר על חלום משלו. תועה בבית לא שלו, בית שהוא אמור לעבור לגור בו. עולה ויורד במסדרונות שנפתחים, גרמי מדרגות מוזרים, חללים חסרי מטרה. מדי פעם אפשר להבחין מאחורי מעקה או בין קירות במעבר אחר, אך לא ניתן להגיע אליו. הקומות לא מתחברות זו לזו. הזרות היא אינהרנטית, היא בכל מקום, ובכל זאת אין זה בית מנוכר. הוא מרגיש בבית, למרות שזה חדש בשבילו. המסתורין שואב אותו, דרך הפרוזדורים, מדלת אל דלת. הוא היה רוצה להיות שם. התקווה הזו לא נשארת תלויה באוויר זמן רב. למחרת, הוא מוצא את בית החלומות שלו. מסתבר שהוא ממוקם בירושלים.

(ירושלים, 2005)

פוסט-סקריפטום 2016

כתבתי את הדברים לפני אחת עשרה שנים. מאז למדתי להרגיש ולהכיר הרבה יותר לעומק גם ירושלים אחרת, פוליטית ונטולת קסם: נישול, דיכוי ואפליה של ממשלת ישראל כלפי תושביה הערבים, ענישה קולקטיבית, מאות מעצרי ילדים בשנה. על סודותיה התת קרקעיים של ירושלים השתלטה עמותת ימין אלימה ומסוכנת. חלק מההיקסמות הומר אצלי למודעות פוליטית לעוול, ובימים טובים, לאקטיביזם. ובכל זאת, הקסם שם מבקיע את מעטפת העוול, בעיר היפה והמשוגעת הזו שאין לך כל שעה ושעה בה שאין בה משל חיי עולם.

ד"ר לירן רזינסקי סיים את לימודיו בתכנית בשנת 1999. יחד עם אמירים למד בחוג לפסיכולוגיה. כיום ד"ר רזינסקי הוא מרצה בכיר בתכנית לפרשנות ותרבות באוניברסיטת בר-אילן.

תמונות: עמרי חוזז; אדם אמוראי.

לכתוב בשניים

איילת דהאן

הטקסט מבוסס על הרצאה עבור כנס סיום התכנית ב-2009, שנכתבה במסגרת הסדנה המסכמת.

המבנה הזוגי נדמה לפעמים כנטוע בבסיס ההווה האנושית. כאשר אנחנו מדברים על זוגות, אנו נוטים לדגיש את ההכרח שבצימודם יחד: אין רע בלי טוב, אין אור בלי חושך. הזוג נדמה לנו כמבנה נתון, כמעט בלתי-נמנע, יציב ושלם. בתהליך היצירה הספרותית לעומת זאת, המבנה הזוגי מאבד את הבכורה ומפנה את מקומו לטובת הצורה של יוצר יחיד. תמיד נדמיין את היוצר טורח על שולחן הכתיבה שלו, עם קולמוס או מקלדת, לבדו. בזה ארצה לדון – באפשרות של כתיבה משותפת, ובפרט כתיבה ספרותית משותפת. אני רוצה לנסות ולחשוב על השאלות הנוגעות לסוגיה הזו: מה משמעות חתימתם של שני מחברים על יצירה ספרותית אחת? מה אנחנו יודעים על התהליך שהוליד

יצירה כזו? באילו תנאים הוא מתקיים, ואיך הוא משפיע על הקריאה שלנו? ברצוני להעלות מחשבות וכיוונים אפשריים בנושא, לבחון כמה דוגמאות של כתיבה ספרותית משותפת, ולדון במודלים שונים של יצירה ויצירתיות.

בעולם הספרות כיום רווחת התפיסה לפיה לטקסט אין בעלים בלעדיים: הקוראת היא בעלת חירות מוחלטת לקרוא בו גם דברים שהמחברת לא יכולה הייתה לנחש, או הייתה מתנגדת אליהם נמרצות לו נשאלה. במילים אחרות, הטקסט והמחברת נתפסים כשתי ישויות שהקשר ביניהן נסיבתי בלבד. התפיסה הזו מקבלת ביטוי רדיקלי בחיבורו של רולאן בארת' "על מות המחבר" (Barthes, 1967). לפי בארת', החיבור בין טקסט לבין מחבר אינו אלא טעות בנייתו. לדבריו, המחבר הפרטי, הביוגרפי, אינו מחזיק בסמכות כלפי הטקסט שיצר, והטקסט אינו מבטא דבר משמעותי אודות הכותב. הביוגרפיה של הסופר אינה רלוונטית להבנת הטקסט, ולא קיים קשר הכרחי בינה לבין קול המספר שאנחנו שומעים בעודנו קוראים. הטקסט מדבר בעד עצמו, והוא למעשה אוסף של ציטוטים, מחשבות שחשבו והביעו אנשים רבים. העובדה שמחבר אחד ולא אחר כתב אותו היא נטולת משמעות.

אמירות

אם המחבר אכן אינו שולט בטקסט שיצא תחת ידיו, נראה שלא קיימת הצדקה של ממש למודל המחבר היחיד שאנו מורגלים בו. אם סמכותו של המחבר מתערערת, אין עוד בעלות שיש להגן עליה - וודאי שאין צורך לקפל את הבעלות באדם אחד. אפשר היה אולי לצפות שהתובנה הזו תאפשר פריצה של מודל המחבר היחיד, ושיותר כותבים יתחילו להתנסות במודלים חדשים - לכתוב יחד, לחלוק את הקרדיט ואת ההורות של הטקסט. אבל לא זה המצב - אופן חיבורן של יצירות ספרותיות נותר יציב מאוד: כמעט על כל ספר שתקחו לידיכם מוטבע שם של סופר אחד בלבד. אם לטקסט אין בעלים, כפי שטוען בארת', מדוע מודלים אחרים של כתיבה, המערערים את הנחת הבעלות, נותרו כה נדירים?

על-אף שבעולם הספרות שיתופי פעולה הם עניין נדיר יחסית, בתחומי יצירה אחרים זו תופעה רווחת ואף בלתי-נמנעת. אף שבתחום הקולנוע מקובל לדבר על "סרטו של סטיבן שפילברג", לאמתו של דבר הבמאי הוא רק אחד מן האחראים לתוצר. השחקנים, הצלם, התסריטאית, העורכת, מעצב התלבושות - כולם לוקחים חלק פעיל ויצירתי בבריאת התוצר האמנותי, והדיון באיכותיו של סרט מפריד ביניהם פעמים רבות. גם בכתיבת מוזיקה פופולרית שיתופי פעולה יצירתיים הם עניין מקובל. אמנם, באופן עקרוני אמן יכול לכתוב, להלחין, לעבד, לנגן ולשיר את השירים שלו, ויש מי שאכן עושים זאת. אולם, מקובל להפריד בין התפקידים הללו, כך שמלחין וכותב שירים, או מפיק וזמר, עובדים יחד כדי ליצור שיר. במקרים כאלה, קשה לקבוע למי "שייך" השיר - האם, למשל, השיר "עטור מצחק" שייך לאברהם חלפי שכתב את מילותיו, ליוני רכטר שהלחין אותו, או לאריק איינשטיין שביצע אותו בשירה? נראה שהוא שייך לשלושתם. מדוע בכתיבה

ספרותית לא מתרחש ביזור דומה של הבעלות?

הסבר אפשרי להבדל זה בין הספרות לבין הקולנוע והמוזיקה עשוי להיות המגוון הרחב של המיומנויות הגבוהות הנדרשות ביצירה קולנועית או מוזיקלית. קשה להעלות על הדעת אדם אחד שיהיה מיומן מספיק על מנת לצלם סרט, לשחק בו, להרכיב את התפאורה שלו ולהפיק אותו - כל מיומנות כזו נרכשת בעמל רב ודורשת ניסיון. מכך משתמעת

סיבה מהותית נוספת לטבעיות של שיתוף הפעולה בקולנוע - היכולת לבזר אחריות, לחלק בקלות את התפקידים לפי תחומי התמחות. ביצירה הספרותית, לעומת זאת, המילים ממלאות את כל התפקידים הללו יחד - הן התפאורה, השחקנים, התלבושות והצלם. זהו חלק מקסמה של הספרות - חומרי הגלם הם מוגבלים אך אינסופיים.

עד כאן התמקד הדיון בצד המחבר והקשיים שהכתיבה המשותפת מציבה בפניו. אולם, ליצירה הספרותית ישנם תמיד שני צדדים: הכותב והקורא. כשאנחנו קוראים טקסט, אנו יוצרים מולו זוג: אנחנו והוא, המספר והקהל, הקוראת והכותבת. אנחנו מקשיבים, מבחינתנו, לקול אחד ורגילים להניח שהוא מגיע ממקור אחד. גם כשאנו ניצבים מול טקסט של יותר מיוצר אחד, אנו מתקשים להרפות: "כן", אומרת לעצמה הקוראת, "אני יודעת שהם אומרים שהם כתבו ביחד, אבל אני רוצה לדעת מי כתב מה!" גם כאשר אנו שוקעים בקריאה מוסיף ומגיה מפעם לפעם הרצון לפרק את השיחה לשני קולות, להבין מי מדבר אלינו. אך האם ניתן להפריד את הקולות ולגלות בדיוק על אילו מילים אחראי כל אחד מהכותבים? ומה לגבי הכותבים

גם כאשר אנו שוקעים בקריאה
מוסיף ומגיה מפעם לפעם הרצון
לפרק את השיחה לשני קולות,
להבין מי מדבר אלינו. אך האם
ניתן להפריד את הקולות ולגלות
בדיוק על אילו מילים אחראי כל
אחד מהכותבים?

- האם הם יוכלו לענות על הצורך שלנו בהפרדה ולקבוע מה חלקו של כל אחד מהם?

שיתופי פעולה ספרותיים נוצרים, כנראה שלא במקרה, בעיקר בשולי העולם הספרותי. אושיות ספרות גדולות ונפוחות-אגו אינן ממהרות לחלוק את הקרדיט על יצירתן עם אחרים. פעמים רבות כתיבה כזו נעשית כאמירה פוליטית בדבר הכוח שבדיאלוג, בתהליך משותף - אמירה שמגיעה מן השוליים וחותרת תחת המבנים הרווחים. כתיבה כזו מאפיינת למשל הגות פמיניסטית, כמו שניתן לראות בחיבורן המשותף של קתרין קלמנט והלן סיקסו "זה עתה נולדה" (Cixous & Clément, 1986). מעבר למימד האידיאולוגי, נדמה שההתמקמות בשוליים, מחוץ למיינסטרים הנוקשה, נוחה שכן המגבלות שם רופפות יותר. דוגמא לכך הוא ז'אנר המדע הבדיוני והפנטזיה. אחת הדוגמאות הבולטות לכתיבה משותפת בז'אנר הוא ספר הפנטזיה "בשורות טובות" שכתבו יחד טרי פראצ'ט וניל גיימן הזוכה עד היום, מעל עשרים שנה מיציאתו לאור, להצלחה מרשימה. ההצלחה המתמשכת שלו עשויה ללמד דבר מה על הפוטנציאל היצירתי של עבודה בצמד.

ניל גיימן וטרי פראצ'ט כתבו כשאוקיינוס מפריד ביניהם - גיימן בארצות-הברית ופראצ'ט באנגליה, כך שכל אחד מהם היה ער וכתב בשעות שונות של היום, או כפי שאמר: "בכל שעה של היום היה משהו שכתב את בשורות טובות" (Pratchett & Gaiman, 2011). ההתכתבות ביניהם נעשתה בדואר - הם שלחו זה לזה את הטקסטים על-גבי דיסקטים, ופראצ'ט היה אחראי על הריכוז והעריכה. חלק גדול מגיבוש הרעיונות והעלילה נעשה במשותף, בשיחות טלפון. מקרה זה מדגים את המאמץ הלוגיסטי הכרוך בכתיבה-בשניים: יש צורך ברצון לשיתוף פעולה, בתיאום לוחות זמנים, באיחוד הטקסטים ובמאמצים נפשיים וטכניים נוספים. השליטה המוחלטת של המחבר על הטקסט שלו ועל לוח הזמנים של כתיבתו מופרעת לטובת סדרה של תיאומים ופשרות.

עם זאת, יש לזכור: יצירה מצויה תמיד על ספקטרום. הקצה שלו, של אדם שכותב לבד לגמרי, מלבו שלו, אינו קיים במציאות. באופן כללי, קשה לחשוב על קול שאינו מורכב מקולות רבים. כשאני מדברת עכשיו אתם לכאורה שומעים רק אותי, וברור שכל מה שאני אומרת בא ממני. יש לכם קול להיאחז בו. אבל ההרצאה

הזו נבנתה משיחות עם חברים ובני משפחה, היא עברה תהליך מישוב של שותפים לכיתה, מנחים שונים קראו אותה והעירו הערות, ובכל אחד מהשלבים האלה היא התעצבה לאור רעיונות שאינם שלי, על-אף שמפי אתם שומעים אותם כעת.

אבל מה בנוגע לסוגיית האחריות? כאשר אני כותבת לבדי אני עשויה להכניס לדברי רעיונות שסיפרה לי חברה לכיתה בשיחה בינינו, אבל רק אני אחליט מה מתוך דבריה לכלול

אמירות

בחיבורי ועל מה לוותר. אותה חברה, ששמה לא יופיע בראש ההרצאה, אינה רשאית להגיד לי דבר בעניין - ואם אטעה או לא אדייק, האחריות תהיה כולה שלי. לא אוכל להגיד שבעצם לא הייתה זו אני שכתבה - ברגע שהחלטתי לכתוב משהו, אני לוקחת עליו אחריות. מי ייקח את האחריות על טעות או כשלון כאשר שני מחברים כותבים יחד?

קל יותר להבין את השאלה בהקשר של כתיבה אקדמית ולא ספרותית. טענה שנטענת בטקסט אקדמי מייצגת את עמדתו של המחבר באופן ישיר הרבה יותר מאשר בטקסט ספרותי, שם מצופה ממנו לדבר בקולות של דמויות רבות, חלקן מופלאות ואחרות נלעגות ונוראות, כולן רחוקות מספיק מלייצג אותו באופן מלא. הפער בין קול המספר לדמות המחבר בטקסט אקדמי מצומצם בהרבה - כל קביעה שהוא מעמיד במילותיו שייכת לו ועליו להיות מסוגל להגן עליה.

נותיר לרגע את שאלת האחריות פתוחה, כדי לבחון אותה דרך מקרה אחר של כתיבה משותפת, זה של פורד מדוקס פורד וג'וזף קונרד שכתבו ביחד מספר רומנים וסיפורים. גם כאן, כמו אצל פראצ'ט וגיימן, מדובר בשותפות שהצדדים בה - ובעיקר פורד - כתבו לא מעט על האופן שבו התנהלה. דרך דבריו, אפשר ללמוד על שני מודלים של כתיבה משותפת.

המודל הראשון מתייחס לכתיבת שני טקסטים בודדים הניתנים בקלות להפרדה זה מזה. מתוך כעשרים-אלף מילים בספרם המשותף "היורשים", קונרד כתב לכל היותר אלפיים. פורד סיפר שכאשר הוא קורא את

יש לזכור: יצירה מצויה תמיד
על ספקטרום. הקצה שלו, של
אדם שכותב לבד לגמרי, מלבו
שלו, אינו קיים במציאות.
באופן כללי, קשה לחשוב על
קול שאינו מורכב מקולות
רבים.

הספר הוא מבחין בהן בקלות, אחרותן מבהיקה מתוך הטקסט. נוסף על הכתיבה המועטה, קונרד שימש כמעין יועץ בתהליך הכתיבה, ועזר לפתח את הדמויות ולחשוב על אופן ההצגה שלהן, אך פורד היה זה שהספר שייך לו למעשה, והטקסט רק "מארח" את קונרד. המודל השני - שבאופן מעניין מתקיים גם הוא במסגרת הכתיבה של אותו ספר ממש - מתואר על-ידי פורד באופן דרמטי מאוד: הם יושבים יחד, הוא מקריא קטעים מהטקסט המשותף, וקונרד מתפרץ לדבריו: "אלוהים אדירים! זה אדם שלישי שכותב!" באותו

הרגע הטקסט המשותף זוכה לעצמאות מהכותבים הנפרדים שלו, ויש לו מחבר משלו, עצמאי וחדש (Ford & Conrad, 1924).

חורחה לואיס בורחס כתב דברים דומים על תהליך התרגום של סיפורים ושירים שלו לאנגלית עם נורמן תומאס די ג'ובאני. הוא התייחס לתרגום כתהליך של כתיבה מחדש, שהשניים עבדו עליו יחד חלקים גדולים מהזמן, בישיבות משותפות. כך סיפר: "כשאנחנו מנסים לתרגם, או ליצור מחדש, את השירים או הסיפורים שלי באנגלית, אנחנו לא חושבים על עצמנו כעל שני אנשים. אנחנו חושבים שאנחנו בעצם תודעה אחת בפעולה" (Di Giovanni, 2004). כך, כמו אצל פורד וקונרד, הצירוף של שני הטקסטים יוצר ישות שכבר אינה ניתנת בקלות לחלוקה.

אני חושבת שזה מה שאנחנו תמיד מייחלים לו כשאנחנו יוצאים ליצירה משותפת. פעמים רבות התקווה אינה מתממשת: לפעמים הקולות שונים מדי, לעתים הכותבים מגלים שאינם מוכנים לחלוק את המקום זה עם זה. אך בבסיס הניסיון לכתיבה משותפת לא עומד הרצון להביע שני קולות נפרדים זה בצד זה, אלא הרצון ליצור קול חדש, שיהיה נפרד משני הקולות שיצרו אותו.

ההפרדה בין הסופר לקול שהוא יוצר אינה ייחודית לכתיבה משותפת. לפעמים גם סופר אחד והקול שלו הם כבר שניים, ויוצרים צמד של ישויות שתלויות זו בזו לקיומן. כך טוען בורחס בסיפור "בורחס ואני" (בורחס, 1960), שבו הוא מתאר את הפער בין הסופר בורחס לאופן שבו הוא חווה את עצמו. הוא כותב כך: "אני אוהב שעוני-חול, מפות, דברי דפוס מהמאה התשע-עשרה, טעמו של קפה ושירה של סטיבנסון; אלו חביבים גם עליו, אבל מתוך מודעות עצמית שהופכת אותם לכליו של שחקן. יהיה זה מוגזם לטעון שהיחסים בינינו עוינים; אני חי, מרשה לעצמי להמשיך לחיות, כדי שבורחס יוכל להמשיך לזמום את כתביו, וכתיבה זו מצדיקה אותי. [...] בהדרגה אני מוסר לידיו הכל, אף שידועה לי היטב נטייתו החולנית לעוות ולהאדיר דברים. [...] אני אשאר בבורחס, לא בעצמי (אם אני אכן מישוהו), אבל אני מזהה את עצמי בספריו פחות משבספרים רבים אחרים או בפריטה שקדנית עלי גיטרה." הטקסט מסתיים: "אינני יודע מי משנינו כותב דף זה" (בורחס, 1960). נראה שלכך מתכוון בארת' כאשר הוא טוען כי הסופר-האדם אינו אחד עם קולו, אותו אנו שומעים כקוראים. אנחנו חוזרים לשאלה שאיתה פתחנו: אם ממילא קיימת ההפרדה בין הסופר לקולו, מדוע בכל זאת קשה לנו כל-כך כשמופיעים שני שמות על הכריכה?

לא בכל מקרה כתיבה משותפת גורמת לקושי כזה. חוקר הספרות מקס סונדרס מזכיר שכאשר אנו קוראים מכתב למערכת שחתומים עליו מספר אנשים, איננו מתקשים להבין מה קורה בטקסט. אנחנו לא מפרקים את הטקסט לכותביו ואיננו מנסים לפענח מי אחראי לאיזה חלק. אנחנו מניחים שהם הגיעו לכדי הסכמה וניסחו אותה במילים שכולם מוכנים לחתום עליהן גם אם כל אחד מהם, לו היה נדרש לכתוב אותן לבד, אולי היה עושה זאת קצת אחרת. זה בסדר.

אמירות

אך בכל הנוגע לפעולות כתיבה יצירתיות יותר, המאופיינות בחדשנות ובמקוריות - בין אם מדובר בטענה אקדמית חדשה, ברומן או בסיפור קצר - אנו זקוקים לעוגן. אנחנו מוצאים אותו בזוג הבסיסי של קורא וכותב. אנחנו קוראים את הטקסט כשיחה בינינו לבין אדם אחר, יחיד. גם כשיש ברשותינו עדויות רבות לכך שהקישור בין קול לתודעה פגום, אנחנו מתקשים שלא לעשות אותו. הזוג המהותי עבורנו אינו המחבר והקול שלו, או שני המחברים, אלא היחסים שלנו מול הטקסט: הכותב והקורא, השומע והמספר. לתוך המבנה הזוגי הזה אנחנו מסרבים לקבל משתתפים נוספים. ניתן לומר, אם כן, שהיעדר הכתיבה המשותפת אינו נובע ממחסור בזוגות, מהיעדר המבנה הזוגי מן הספרות, אלא דווקא מעודף שלהם.

ביבליוגרפיה

- Barthes, R. 2001. "The death of the author," **Contributions in Philosophy**, 83: 3-8.
- Cixous, H., & Clément, C. 1986. **The Newly Born Woman**. 1986. Trans. Betsy Wing. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Conrad, J., & Ford, F. M. 1999. **The Inheritors: An Extravagant Story**. Ed. David Seed. Liverpool: Liverpool UP.
- Ford, F. M., & Conrad, J. 1924. **A Personal Remembrance**. Boston: Little Brown.
- Pratchett, T., & Gaiman, N. 2011. **Good omens**. Random House. London: Gollancz.
- Saunders, M. 2006. "Secret Agencies: Ford, Conrad, Collaboration and Conspiracy." In **Collaboration in the Arts from the Middle Ages to the Present**, ed. Silvia Bigliuzzi and Sharon Wood, 91-102. Ashgate
- בורחס, ח.ל. 1975. "בורחס ואני." בתוך **גן השבילים המתפצלים**. תרגם: יורם בורונובסקי. תל אביב: הקיבוץ המאוחד.

Images: 1999, "Dogana", William Kentridge (Source: Tate Museum); 2004, "Night and Day", Josep M. Rosselló (Source: Museu d'Art Modern de Tarragona); 1985, "Shoes", Lisa Milroy (Source: Tate Museum).

איילת דהאן סיימה את לימודיה בתכנית בשנת 2009. יחד עם אמירים למדה בחוג לפסיכולוגיה. כיום עובדת כעורכת-דין ביחידה לתיאום המאבק בסחר בבני אדם במשרד המשפטים.

על המקום

מקומות אהובים מחיי ירושלים והאוניברסיטה

ש חדר קטן, כמעט תא, חסר אוויר, לפרקים מחניק, שהוא אחד המקומות האהובים עליי בירושלים. בחדר אין חלונות פתוחים. יש בו ריח חמצמץ של זיעה ושל אלכוהול שנשפך ונדבק לרצפה וכמעט תמיד אור מהבהב של סיגריה דלוקה, שמקשה עלי לראות מעבר לזגוגיות המשקפיים. אני חושב שמעולם לא ראיתי אותו באור יום. למרות זאת, כשאני מחפש מפלט, לשם אני הולך. "הסאונה" הזו היא אזור הריקוד של פאב הוידאו, הפאב הלהט"בקי היחיד בירושלים. כמעט בכל יום חמישי אני מגיע לפאב, בדרך כלל עם אותם האנשים, ובשלב כזה או אחר נכנס ל"סאונה" ויוצא לחופשי. כשאני בפנים, אני לא יודע כמעט דבר על הגופים המטושטשים שמתנועעים סביבי, על העבר, ההווה והעתיד שלהם. הדבר היחיד שאני מרגיש הוא תחושת סולידריות עם קהילה ירושלמית, של קבוצת אנשים ונשים שעבורם זה המקום היחיד בו הם מרגישים באמת בבית.

אראל פלאי, תלמיד שנה א', אמירים-משפטים

סטודנטית בחוג להיסטוריה בסוף שנות התשעים וראשית שנות האלפיים, זכורה לי במיוחד "הכוורת" של קומה 6: אותו חלל מתומן במרכזו של גוש 5 הירקרק, בו שכן ליבו הפועם של החוג. מן הצד האחד חולשת על הנעשה מזכירות החוג, בהנהגתה הבלתי-מעוררת של שרה. מסביב לה - משרדי המרצים; ובתווך - החלל המתומן, מקום מפגש הומה ושוקק חיים של אנשי החוג: מרצים שבאים לבדוק את תיבות הדואר שלהם או נכנסים ויוצאים ממשרדיהם, סטודנטים שבאים לבחון את לוחות המודעות - האם יש הזמנה לאירוע או קול קורא למלגה, או שמא התפרסמה כבר רשימת הציונים בקורס? - וכולם ללא יוצא מן הכלל עוברים כמובן אצל שרה, להתעדכן ולעדכן, לסדר עניינים ולהחליף כמה מילים.

כאשר חזרתי ללמד בחוג, כעשר שנים לאחר מכן, גיליתי שהכוורת נעלמה. המזכירות ירדה לקומה 4, את לוחות המודעות ותיבות הדואר החליפו מיילים והודעות באתר האישי והשיחות בין הסגל לסטודנטים עברו ברובן לפורומים במודל. אין ספק ששיטת התקשורת החדשה היא מהירה, יעילה ונוחה בהרבה, וחוסכת לכולנו זמן ואנרגיה. אבל לכוורת של החוג שלנו, למפגש הבלתי-אמצעי של סגל וסטודנטים, לשיחות המסדרון ול"מדורת השבט" של לוחות המודעות - אני בהחלט מתגעגע.

ד"ר איה אלידע, בוגרת התכנית, החוג להיסטוריה באוניברסיטה העברית

המקום שבחרתי לכתוב עליו הוא פס ירוק שמחבר בין שכונות שונות של ירושלים - פסי הרכבת שהפכו לפארק המסילה. מדי בוקר וכמעט מדי ערב אני יוצאת למסילה עם שני הכלבים שלי, קאפאיוס כלב הרועים הגדול, וסמסם הכלב השחור הקטן. נהגתי לטייל במקום עוד לפני שהפסים הפכו לפארק; אז הלכתי בין שלל גדרות רעועות שהגנו כביכול על שטח הפקר; צעדתי על קורות העץ המקוריות. אלו הוחלפו מאז בקורות בטון, כמעט זהות במראה לקורות המקוריות, עד שמגיעים ימי הגשם והן נעשות חלקלקות להחריד. כאשר הפכו את המסילה לפארק נוספה לצמחייה תערוכה על תולדות הרכבת. התמונות והמילים משחזרות בעדינות מפגשים אנושיים שהיו כאן, ובנוסף מסבירות מה אנחנו אמורים לראות כאשר אנו מטיילים: פיתוח, התקדמות והישגים של ההנהגה הציונית. לאחרונה התווספו לתערוכה גם שנים-עשר פסיפסים של שבטי ישראל. הללו כובשים את המקום ומוסיפים לו שכבה נוספת, מדומיינת, הזועקת "קישש לאומי". עם הפיכת הפסים לפארק נוצר גם מקום מפגש מרתק בין אוכלוסיות שאינן נפגשות בדרך-כלל: יהודים מגיעים לשכונות פלסטיניות ופלסטינים מגיעים לשכונות יהודיות. הכלבים שלי תמיד יוצרים קשר ומזמינים ילדים סקרנים להתקרב ולבקש לגעת וללטף. קבוצות נשים מכוסות בבורקה צועדות בליווי של קרוב משפחה, מחייכות לעברי ואומרות "שלום". מוכר המיצים, כמו מקבילו בצד היהודי, מזמין אותי לשבת ולשתות לרוויה. אחרי ההצתה האחרונה של בית הספר הדו-לשוני, שגם הוא נמצא על פסי הרכבת, התארגנה במקום הפגנה קבועה של יהודים ופלסטינים; הם צעדו יחד פעמיים בשבוע, מלווים לא פעם בצעקות של אנשי ימין ובשוטרים שניסו להשליט סדר. פארק המסילה גם מחבר בין קהילות אוניברסיטאיות שונות. כאן אני פוגשת את תלמידי בריצת בוקר או בדרך ל"ארומה", את נשיא האוניברסיטה בהליכה נמרצת עם אישתו, חברים לחוג, ואפילו חברים מאוניברסיטת תל-אביב ובר-אילן. משהו באקראיות של המפגשים על פסי הרכבת הופך את המקום הזה לעורק חי של ירושלים, עורק שנותן השראה רבה ומעורר תקווה.

פרופ' מארן ניהוף, ראשת תכנית אמירים

אל חדר המתרגלות/ים של אמירים הסתננתי כבר כתלמידת שנה ג' בתכנית. מכיוון שהייתי אחראית על המועדון קיבלתי מציפי מפתח. משנוכחתי שבכל פעם שאני מגיעה אליו הוא עומד זנוח וריק, החלטתי שהוא יהיה המשרד שלי בקמפוס. כשהייתי מגיעה עם תיק גדול מהבית ולא רציתי להיסחב איתו, הייתי מגיעה בבוקר לחדר המתרגלים ומשאירה שם את כל מה שלא היה לי בו צורך. בשעות החופשיות, במקום לשבת בספרייה, ישבתי לעבוד על הלפטופ בחדר המתרגלים. פעם אפילו נמנמנתי על הספה. בחופשת הסמסטר, אז איש אינו מגיע אליו, הייתי באה לחדר המתרגלים ועובדת בו ימים שלמים. יש בו את כל מה שצריך: שולחן, מזגן, מקרר, מיקרו, ספה, והכי חשוב – יכולתי לאכול תוך כדי כתיבה, בלי להצטרך להחריש את הסנדוויץ' מאחורי המחשב, כפי שנהגתי לעשות בשנים לפני-כן בספרייה. המתרגלות והמתרגלים האמיריים היו חביבים ולא סמכותיים מספיק כדי לערער על חזקתי על החדר, וגם כשמפעם לפעם נכנסו לחדר במהלך הסמסטר כדי להעביר שיעור ונתקלו בי, לא נראה שהנוכחות שלי הפריעה להם במיוחד (כמובן שלא נשאיתי כשהם הזדקקו לחדר, הייתי מציאותית דיי כדי להשאיר את החזון המגלומני שלי לגבי החדר ביני לבין עצמי).

גם בתור מתרגלת המשכתי להשתמש בחדר, הפעם בלי תחושת האשמה שנלוותה לעבודתי בחדר כסטודנטית. אני מוכרחה להודות שעד היום, אף שמזה שנה לפחות אינני מגיעה עוד להר הצופים, המפתח לחדר 4202 עדיין מצוי במחזיק המפתחות שלי. אולי יום אחד אזדקק לפינה שקטה.

אורלי הדני נוה – תלמידה ומתרגלת לשעבר בתכנית

המקום המיוחד שלי הוא המקום שבו מרחב וזמן מתאחדים. אנשים שמבינים בפיזיקה נכשלים שוב ושוב (ולא באשמתם) בנסיונות שלהם להסביר לי את משמעות המשפט הזה בהקשר הפיזיקלי שלו, אבל נדמה לי שאני דווקא מצליח להבין את משמעותו בהקשר אחר לחלוטין. מקום אמור להיות ממוקם, אבל המקום של המפגש עם תלמידים חדשים מדי שנה הוא אותו מקום על-אף שאינו מעוגן במקום ובזמן אחד. זה המרחב של הכיתה במהלך שנת הלימודים כולה, ובעיקר במהלך השבוע הראשון של כל שנת לימודים חדשה. יש משהו במחזוריות של מפגש עם קבוצת תלמידים חדשה מדי שנה שהוא תמיד אותו דבר ותמיד שונה; הוא מתנהל תמיד באותו מקום וזה תמיד מקום אחר. זה יכול להיות אולם שלוש-מאות, 6713, 2550, או 2113 - לכאורה מקומות שונים, אבל למעשה אותו המקום עצמו כי בכל אחד מהם מתרחש מפגש שחוזר על עצמו ועם זאת משתנה לחלוטין כל שנה.

אני מורה. אני גם חוקר ועוסק בתפקידים ניהוליים באוניברסיטה, אבל בראש וראשונה אני מורה. בתור מורה אני מבין את מהות התפקיד שלי כמישהו שאמור לעורר תשוקה; אני סם מעורר. יש משהו פרוורטי באמירה הזו, אבל פרוורטיות אינה מפחידה אותי. המפגש בכיתה, אותו מפגש שהוא תמיד אותו דבר ותמיד שונה, הוא מפגש של פיתוי, שבו אני מוצא את עצמי שוב ושוב מתרגש וחושש ונלהב מההזדמנות לגרום לאנשים צעירים להתרגש מחומרים ישנים. ובתוך המקום הזה, שהוא בדרך כלל חדר במצב תחזוקה ירוד ביותר, שריחות של עובש ושל מה שנאפה בקפטריה מתערבבים בו עם ריחות של מזון שתלמידים הביאו מהבית, שתמיד קר או חם בו מדי, רעשים של טלפונים סלולריים וקריאות מואזנים מעיסאווייה מזכירים שלמרות כל נסיונותיו, מגדל השן האקדמי ממוקם במציאות פוליטית ובחיים שמתנהלים מחוץ למבצר על ההר - במקום הזה מתרחש אירוע חד פעמי שהוא בה בעת מחזורי.

ההתרגשות של השבוע הראשון ללימודים משנה את המרחב של הר הצופים. יש בשבוע הזה אנרגיה והתלהבות. יש בו עיניים בורקות של תלמידי שנה א' שעדיין בולעים בשקיקה כל מה שהם שומעים ועדיין מתלהבים בתמימות נפלאה מכל מפגש. יש בו גם ביקורתיות צינית משהו של תלמידי שנים מאוחרות יותר שמאתגרים אותנו ב"נראה אתכם, המורים, מסוגלים לעורר בנו, הבשלים כל-כך, שיודעים כבר הכל, עניין כלשהו" - זאת למרות שמתחת להפגנת ה-blasé הזו מסתתרת אותה התלהבות של החזרה לעוד שנה של לימודים ומפגשים עם חומרים חדשים. ויש בו גם את הדריכות של המורים שאולי השנה, או אולי גם השנה, יתרחש בחלל הכיתה אותו משהו מאגי שהופך את החדר המעופש והקר (או החם) למקום שבו מתרחש הנס ששמו המוטעה הא פדגוגיה, ושמו הנכון צריך להיות פסיכוגאגיה: המרחב שבו המפגש בין מורה לתלמידים לא (רק) מקנה ידע אלא מעצב מחדש אישיות, ולא רק את אישיות התלמידים והתלמידות אלא גם - שנה אחרי שנה, קורס אחרי קורס - את אישיותיהם של המורים.

פרופ' משה סלוחובסקי, ראש החוג להיסטוריה וראש תכנית אמירים לשעבר

הסובייקט בעיר המודרנית: בין טרגדיה לגאולה

נעה ליטמנוביץ' ונמרוד לוין

הטקסט נכתב במקור ב-2012, כעבודה במסגרת הקורס "תיאוריות של מודרניות" בהנחייתו של ד"ר פני איפרגן.

הכתיבה הזו מתרחשת בין ירושלים לתל-אביב: האחת בירושלים והאחד בתל אביב. האם הכתיבה של שנינו תוכל להתלכד? אותה השאלה נותרת עומדת גם כאשר אנו יושבים באותו החדר, מול אותה המקלדת, האחת כותבת והשני מתערב, או להיפך. היינו רוצים לכתוב בשניים אך איננו משוכנעים ששניים יכולים לכתוב (או לקרוא) את אותו הדבר. אנחנו מוכנים להסתכן וללכת בכתיבה זה לצד זה, לקוות שאולי במקביל, ולא ביחד, נוכל לכתוב בשם שנינו. אמנם ההליכה במקביל חושפת את חוסר היכולת הפיזית שלנו להתלכד, ובכל זאת נדמה לנו, בעקבות אחרים, שהכתיבה המשותפת יכולה להאיר עבורנו את ההליכה הנפרדת של כל אחד מאיתנו. האחד בתל אביב והאחת בירושלים.

אמירות

איננו רוצים להכריע האם החוויה שלנו בעיר היא חוויה מודרנית או חוויה פוסטמודרנית, אולם נדמה לשנינו שהעיר פועלת עלינו ומפעילה אותנו. שנינו נולדנו בעיר, האחת בכפר-סבא והאחד ברעננה, וספק אם אי-פעם חווינו מרחב אחר. משום כך, העיר, כשהיא ממוקמת בתוך שיח המדגיש אותה כ"גיבור של המודרניות" (דה סרטו, 1997; זימל, 2004), עשויה לספר לנו מי אנחנו. אל העיר אנחנו רוצים ללכת, ועליה לכתוב, דרך התיאוריה אך גם מתוכנו ומעבר אליה. בחרנו בשני הוגים המציגים תפיסות מנוגדות ביחס לאופן שבו העיר מכוננת את הסובייקט המודרני. מן הצד האחד, בחרנו לפגוש את גיאורג זימל שבמאמרו על "העיר הגדולה וחיי הנפש" (2004) ניחם אותנו וטען שהעיר פועלת עלינו בצורה זזה (אולי נוכל לכתוב ביחד?); ומן הצד השני, נתקלנו במישל דה סרטו שכתב בחיבורו "צעדות בעיר" (1980) על הסובייקטיביות המודרנית של כל אחד מאיתנו כמכוננת על-ידי הצעידות הפרטיות שלנו בעיר. ההתבוננות בחוויה שלנו בעיר, דרך עיניהם של זימל ודה סרטו, נטועה ברעיונות החורגים ממצבו של הסובייקט היחיד במרחב העירוני. היא יונקת מן השיח על הקדמה המדעית, על שינויים בתפיסת הזמן ועל טרגדיה וגאולה במצב המודרני. בחיבורנו נצעד יחד בין הרעיונות הללו ואנו מזמינים אתכם לצעוד איתנו.

העיר הגדולה וחיי הנפש

בתחילת המאה העשרים כתב זימל את מאמרו המפורסם "העיר הגדולה וחיי הנפש", בו ביקש לעמוד על אחת התופעות העוצמתיות והמרכזיות של העידן המודרני, כפי שהוא רבים מבני דורו הבינו אותו - העיר. הוא מעניק לקוראיו ניתוח סוציולוגי-פסיכולוגי של החיים האורבאניים של היחיד, של המרחב בו הוא חי, של הכלכלה שבה הוא לוקח חלק, ושל ההשפעה שלהם על נפשו. מתוך הללו מתגבשת טכניקת החיים בעיר שהיא עבור זימל הגורם שמכונן את הסובייקט המודרני, אותו אינדיבידואל המבקש "להגן על עצמאותו ועל ייחודו מפני הכוחות רבי העוצמה של החברה, של המורשת ההיסטורית, של התרבות החיצונית ושל הטכניקה של החיים" (זימל, 2004). זהו המשפט הפותח את מאמרו של זימל ומבהיר כי בראש ובראשונה הסובייקט מוגדר דרך המלחמה שהוא מנהל מול כוחות החברה בעיר על זכותו להתקיים כפרט.

מהם אותם כוחות הבאים לידי ביטוי בפרקטיקות היומיומיות, שהסובייקט מבקש להגן על עצמו מפניהם בחיים האורבאניים, המובילים אותו לנהל מלחמה על עצמאותו? זימל גורס כי העיר שוטפת את היחיד בשצף של גירויים אין סופיים, אנושיים ומדעיים, ברמה גבוהה בהרבה מזו שספג בסביבתו הכפרית, הפרה-אורבאנית. בנוסף לגירויים הפיזיים הנדחסים בצפיפות בעיר, זימל מציע שהעיר דורשת דיוק, סדר זמנים "על סובייקטיבי" (זימל, 2004) שבלעדיו המבנה המורכב שלה לא ישרוד. לאור זאת, כל הסובייקטים הנעים בעיר חייבים להסכים על תפיסת זמן משותפת שתאפשר את קיומה של החלפה מהירה ומדויקת של מידע וסחורות.

במסגרת טכניקת החיים של ההמונים בעיר נוצרת כלכלה חדשה שתופסת תפקיד מרכזי בחייו של הסובייקט: הוא נאלץ להיפגש, לסחור, להחליף, לחיות את השוק, את ריבוי האיברים שהוא אינו מסוגל לתפוס כשלם. היות שהסובייקט אינו יכול לתפוס את כל מה שקורה סביבו כשלם, הוא מתפשר על הצבת ערכים מצומצמים לכל אובייקט וסובייקט הנקרה בדרכו. השימוש בכסף (במספרים) מצמצם עבור הסובייקט את הצורך להעריך בעצמו את יתר המרכיבים הנגלים לפניו בעיר ובסובייקטים שלה. מרכיבי החיים בעיר משתטחים לכדי שאלה כמותית.

דומה כי הפרקטיקה של העיר, שלטענת זימל מייצרת חוויה חושית דהויה יותר, מהווה קרקע להכחשה, להיקרעות מהמציאות עצמה. השהייה בתוך הזכרון קולקטיבי שנוצר בין מספר אדיר ומשתנה-תמיד של סובייקטים מטשטשת ואף מוחקת את זכרונותיו של היחיד. הסובייקט אינו פועל עוד ביחס לזכרונותיו אלא ביחס לזכרונות שהעיר או החברה תובעות ממנו להנציח. כך למשל, בשעת צעידה ברחוב קרן היסוד בירושלים ניתן לראות את גדר ההפרדה, אולם רבים הצועדים שאינם מסוגלים להבחין בה ועוד פחות מכך באלה העשויים לשהות מצדה השני. גדר ההפרדה אינה מתמקמת בתוך הזכרון של היחיד שכן היא נמצאת מחוץ לגבולות הזכרון הקולקטיבי היהודי-ישראלי.

בבסיסה של חווית העיר כפי שמבין אותה זימל ניצב מתח אינסופי. מצד אחד, העיר "מעניקה לפרט מידה של חירות אישית שמהסוג שאין דומה לו בנסיבות חברתיות אחרות" (זימל, 2004). מידה זו של חירות, שמקורה באופן פרדוקסלי בעודף הגירויים הנפשיים, היא שמאפשרת לסובייקט לכונן את עצמו לראשונה כאינדיבידואל. עודף המידע שהעיר מנחיתה עליו מאפשר לעצמי את ההפרדות והתחילה כפרט. ההתגוננות מהעודפות שהעיר כופה על היחיד נעשית דרך כניסה למצב תודעתי של אדישות, והוא בתורו מחולל תהליך הפרדות של היחיד מהקולקטיב הכפרי שעד כה השתייך אליו. זהו אותו אינדיבידואל שניצב בבסיסה של המודרנה, המניע לשינויים רבים שאנחנו מייחסים למודרנה כחוויה, אך בו בזמן, מן הצד השני, אותו שצף הוא שמונע מהיחיד לממש את התשוקות החדשות שלו בתור אינדיבידואל. חיי הנפש אינם מסתגלים מהר מספיק לחיים המקיפים את הנפש בעיר, לקדמה המדעית. היחיד נותר תמיד מאחור, במצב של מצוקה ומחסור מול רצונותיו. אותם מנגנונים שכוננו אותו הם אלה שמגבילים אותו כעת.

מנקודת מבטו של זימל, אם כן, העיר היא ישות עצמאית המוטחת במהותו של היחיד. היחיד ניצב חסר-אונים מול הפרקטיקה של העיר, היא נכפית עליו והוא נדרש לקיים אותה, משום שאחרת לא יצליח לשרוד כחבר בה. ככזו, העיר מהווה את הטרגדיה של המודרניות: היא יוצרת ורוקמת חלומות, חלומות שהאדם לא היה מסוגל לחלום בלעדיה, אך הם אינם ניתנים להגשמה במלואם בחיים בתוכה. הניסיון להילחם בגורמים המעכבים של הגשמת החלומות הללו הוא מלחמה באותם הדברים שמגדירים את המודרנה ושאפשרו לה להגיע אל העולם.

איפה ממוקם הצעד בעיר?

הדקונסטרוקציה של היומיום שמתווה דה סרטו בספרו "המצאת היומיום" (2012) מציעה הזדמנות להשתחרר מהטרגדיה של הסובייקט המודרני ב"עיר" ולהיגאל בעיר הממשית. בצעדו בעיר, דה סרטו מתבונן ב"פעולות המשתמשים, אלה שנהוג לייחס להם פסיביות ומשמעת" (דה סרטו, 2012). בראייתו, הסובייקטים הנעים בעיר אינם חייבים להיות פסיביים וממושמים; העיר אינה בהכרח ממשעת אותם לאורח חיים דהוי ואחיד המעוגן בגבולות זמן אוניברסאלי כפי שזימל טוען. להיפך, טוען דה סרטו, ההליכה וההתבוננות בפרקטיקות היומיום או ב"אופני העשייה היומיומיים" בעיר, הן שפותחות בפנינו פתח להבין את התרבות ואת הסובייקט המודרני הפועל בעיר באופנים מגוונים (דה סרטו, 2012).

על מנת להבין דרך דה סרטו את הפרקטיקות של הסובייקט בעיר, עלינו לעמוד תחילה על משמעות מושג הפרקטיקה בהגותו. לשם כך נעמיק תחילה באסטרטגיה, המאיימת במחיקתה של הפרקטיקה. הקריאה שאנו עושים בדה סרטו על העיר - למעשה כל קריאה על העיר - פועלת עלינו תמיד כאסטרטגיה.

אמירות

את האסטרטגיה אנחנו קוראים באופן פסיבי; היא מספרת לנו איך עלינו לפעול בתוך העיר. למשל, צפייה בסדרות טלוויזיה כמו "חברים" או "סיינפלד" לימדה אותנו כיצד נראה דייט או ישיבה בבית קפה. הקריאה "הם מבינים רק מספרים" במהלך המחאה החברתית של קיץ 2011 עודדה אותנו לצעוד בתל-אביב מכיכר הבימה ועד לרחבת מוזיאון תל-אביב (כך נראית מחאה חברתית?). האסטרטגיה היא בגדר תיאוריה

האסטרטגיה המוכרת של ההליכה באוניברסיטה יכולה ברגע להפוך גם לפרקטיקה: נשחק מחבואים בפקולטה, נפזר ביצים רקובות, נתחיל לשיר, ברגעים כאלה המרחב משתנה, והסובייקט (החרד? המובן? המשתטה?) מרגיש בחיים אחרים, מרגיש חי, מתענג. עד לרגע שבו פרקטיקה מזוהה ונקראת על ידי סובייקטים כתופעה מובהקת - אז היא חדלה מלתפקד כפרקטיקה והופכת לאסטרטגיה.

שמשמעת אותנו. אך מי אנחנו היושבים בדייט או בבית קפה, או הצועדים במוצ"ש נגד המדיניות הכלכלית של הממשלה? האם אנחנו סובייקט שצועד או מספֵר? את החיים של מי אנחנו חיים? האם נוכל אי פעם להתענג במציאות העירונית רווית האסטרטגיות? הפרקטיקה, שהיא כולה התנגדות לאסטרטגיה, מושתתת על התביעה לחיות ולפעול ובו-בזמן להיות יותר בלתי-צפוי, לחמוק ממערכת הסיבתיות החברתית הקבועה שהתנועה השגורה במרחב כופה עלינו.

במצב המודרני - של יצירה בלתי פוסקת

של ידע, של תיאור, ניתוח ומיון החיים האנושיים בעיר ומחוצה לה, של תרבות מדומיינת אחת, לאומית ואולי גלובאלית, כל צעד שלנו מהדהד את הצעדים שכבר קראנו עליהם במקום אחר. בתוך כך הפרקטיקות היומיומיות הן בגדר פעולות של חידוש טקסט ולא קריאה פסיבית. ההליכה ברחבי האוניברסיטה, למשל, מתפקדת לרוב כאסטרטגיה שבאמצעותה הסובייקט המודרני מציב את עצמו ביחס לכללים המוכרים של צריכת ידע. אך האסטרטגיה המוכרת של ההליכה באוניברסיטה יכולה ברגע להפוך גם לפרקטיקה: נשחק מחבואים בפקולטה, נפזר ביצים רקובות, נתחיל לשיר. ברגעים כאלה המרחב משתנה, והסובייקט (החרד? המובן? המשתטה?) מרגיש בחיים אחרים, מרגיש חי, מתענג. עד לרגע שבו פרקטיקה מזוהה ונקראת על ידי סובייקטים כתופעה מובהקת - אז היא חדלה מלתפקד כפרקטיקה והופכת לאסטרטגיה.

במציאות המודרנית שבה הסובייקט קורא את העיר כאוסף גדל של אסטרטגיות, דה סרטו מבקש אפוא לנוע לעבר הפרקטיקות שדרךן יוכל הסובייקט להמשיך להתענג. מנקודת מבטו, בעוד העיר מתמקמת בתוך מרחב מובהק בעקבות הארגון הרציונאלי המתמשך של הפרקטיקות לכדי אסטרטגיות מדעיות חד-משמעיות, היא הופכת בהדרגה ל"סובייקט אוניברסאלי ואלמוני" (דה סרטו, 2012) המנכס את התפקידים והתכונות ששייכים לסובייקטים הממשיים שהפעילו בתוכה פרקטיקות. באופן מוחשי יותר, העיר כאסטרטגיה, או כמושג, בנויה על הרחובות הפיזיים אשר מגבילים את התנועה (המגוון הסופי של אפשרויות ההליכה מדיזינגוף סנטר לכיכר רבין); היא מבוססת על מה שנכתב בעיתונים (יוצאים לבלות ברחוב דיזינגוף, צורכים תרבות ב"הבימה" או ב"לבונטין 7"); הנסיעה על אופניים אפשרית עבור רבים רק בין התחנות של התל-אופן התל-אביבי. האסטרטגיות האורבניות מובילות אותנו לקרוא את העיר כטקסט חתום (וסתום): לציית למשיכות העט העבות והדקות של 'טקסט' אורבני, שאותו הם 'משתמשי העיר' [כותבים בלא שיוכלו לפענחו"] (דה סרטו, 2012).

אולם, בניגוד לזימל דה סרטו סבור שניתן להתנגד להשפעה הטראגית של העיר על הסובייקט. הוא מבקש

מאיתנו "לאחר, בתוך המכלול הזה [של אסטרטגיות עירוניות], פרקטיקות הזרות למרחב ה'גיאומטרי' או ה'גיאוגרפי' של ההבניה החזותית, הפנאופטית או התיאורטית" (דה סרטו, 2012). ברגע שאנו מכירים בכך שהעובדה האורבאנית היא למעשה לא יותר ממושג של עיר אנו יכולים להתחיל להציע קריאות אקטיביות של מושג זה ולהפעיל עליו פרקטיקות שונות: הפרקטיקות פועלות בתוך המושג עיר ומשנות אותו משום שהן מתנסחות בשפה האורבאנית המוכרת, אך מחברות את הריבוי האורבאני ומרחיבות אותו; הפרקטיקות מניעות אותנו מעבר למושג הקיים.

הטרגדיה של הסובייקט המודרני בעיר, אם לכפות על דה סרטו אסתטיקה או רומנטיזציה, נעוצה בתהליכי שכחה. דה סרטו סבור שהתיאורטיזציה של העיר (האסטרטגיות המזוהות בה) מביאה אותה למצב של מושג. את האסטרטגיות הכרוכות במושג זה קוראים בשעה שהפעולות היומיומיות (הפרקטיקות שאפשרו את כתיבתן) הופכות לבלתי נראות ובהתאם לבלתי קריאות: "העקבות החליפו את העשייה" (דה סרטו, 2012). הפעולות היומיומיות נקראות כפעולה של האחר, חזרה על מה שכבר נלמד; כך, בשעה שאנחנו הולכים בעיר, אנחנו עושים את מה שכבר נעשה לפנינו (זכרון), אך גם שוכחים ברגע זה שאנחנו פועלים.

בעוד שהטרגדיה של הסובייקט המודרני בעיר נעוצה בתהליכי שכחה, גאולתו אפשרית בזכות תהליכים של זכרון: "ה'זכיר' הוא אותו דבר-מה מתוך המקום שאפשר לחלום עליו" (דה סרטו, 2012). בצורה לא אינטואיטיבית, דה סרטו ממקם את הזכיר במרחב ולא בזמן. הזכיר אינו מפנה לעבר העבר אלא הוא פונה לעתיד מתוך המרחב. העיר שהיא "כקלף מחוק" (דה סרטו, 2012), במובן זה שלכאורה הזיכרונות כבר נרשמו בה כקריאות פסיביות, מחברת את הסובייקט להיעדר (העיר שהיא לא מקום) ומצמצמת אותו. במקום זאת, ה'זכיר' - כאוסף פרקטיקות שמאפשר חידוש ויצירה בעיר מתוך קריאות אקטיביות - מעביר את הסובייקט לעבר האחר, מעבר לעיר. כך יכול הסובייקט לחוות את עצמו כאחר, מתוך חוויות היזכרות ראשוניות; הוא יכול לחיות; הוא יכול להתענג: "ההתנסות במרחב פירושה אפוא חזרה על החוויה המענגת והשקטה של הילדות; פירושה, בתוך המקום, להיות אחר ולעבור לאחר" (דה סרטו, 2012).

מחשבות על העיר בין זימל לדה סרטו: מדע, טרגדיה ונחמה

בניסיון להסביר את החוויה של הסובייקט בעיר, הן זימל והן דה סרטו מדגישים את השפעתו של המדע. במידה רבה, שניהם מניחים שהעיר המודרנית - כמרחב של ריבוי גדל של אנשים, סחורות, תופעות ועוד - לא הייתה מתאפשרת במציאות שקדמה למהפכה המדעית. ברם, השניים חלוקים ביחס לתוצאה ההכרחית

אמירות

של תהליך זה על חייו של הסובייקט. זימל סבור שתהליך זה, של הפצצת הסובייקט בגירויים ובמידע שאין ביכולתו לעבדם במלואם, מוביל לאדישות ולניתוק הסובייקט מהחווייה האנושית ומסביבתו, ומונע ממנו לממש את חייו הפנימיים בקצב של החיים החיצוניים. מנגד, דה סרטו, הגם שאינו מתכחש להשפעה זו של החיים בעיר על הסובייקט, סבור שההשפעה הטראגית של המדע על חווית הסובייקט אינה גוררת את חוסר יכולתו להתמודד עם ההתפתחויות. במקום זאת ההשפעה הטראגית של המדע לפי דה סרטו נובעת מתפיסה של אינדיבידואליזם של הרואים במציאות האמפירית "טקסט" שהם אינם נדרשים לפענח אלא רק לקרוא בצורה פסיבית. אינדיבידואל שיקרא את התיאוריות על העיר כתיאוריות על מושג של "עיר", שיצא מאדישותו ומקריאות פסיביות, יכונן את עצמו כסובייקט המסוגל להמשיך לחיות ולהתענג בצעידתו מעבר למה שכבר נכתב.

בבסיס ההתייחסות של שני ההוגים לחוויה של הסובייקט בעיר עומד הפוטנציאל הבלתי-ממומש של החיים האנושיים - המבטא את החוויה האנושית, החיים עצמם, ההתענגות שנוסכת בסובייקט את התחושה שהוא חי. זימל משוכנע שעם הקדמה העיר תביא לצמצום גובר של החוויה האנושית; הסובייקטים יהפכו יותר ויותר לאובייקטים המהלכים ברחובות, ללא מודעות למעשיהם ולבחירותיהם ויגיעו בתוך חברה צרכנית שמניעה אותם יותר משהם מניעים אותה. לעומת זאת, דה סרטו, שמתכתב עם מושג ההתענגות של בלאנשו ולאקאן, רואה בריבוי האיברים הכתובים לא טרגדיה כי אם הזדמנות. אמנם ככל שנכתב יותר, ניתן לכתוב פחות, אך יחד עם זאת מצב זה מרבה את האפשרות ללכת מעבר לכתוב, שכן המציאות מציעה יותר פרצות טקסטואליות.

קריאתו את העיר של זימל היא לפיכך פרס
ניחומים בלבד, המחליף וגונז אפשרות ל"גאולה
אמיתית" בחיק היצירה, במימוש של פרקטיקות
חדשות - את האפשרות הגנוזה הזאת תציע דה
סרטו כנחמה. הגישה של זימל אל העיר, כישות
המכתיבה את חייו של היחיד, היא הטרגדיה של
המודרנה לפי דה סרטו.

מעבר לכך, שני ההוגים מספקים לקורא העירוני נחמה כלשהי בכך שהם מפתים אותו להתבונן מחדש על החוויה האישית שלהם בעיר דרך הפריזמה שעולה בטקסט. כל אחד מההוגים מציע נחמה אחרת המתיישבת עם האופן שבו הוא מבין את הטרגדיה של המודרנה. כאמור, זימל מזהה את הטרגדיה של העיר המודרנית בפער שהעיר יוצרת בין

החלומות שהיא רוקמת מתוקף החירות הגדולה שהיא מעניקה ליחיד לבין האפשרות של היחיד לממש את החלומות והרצונות הללו ולהתפתח בצורה מלאה כסובייקט. אך בה בעת שהוא חושף את הטרגדיה, מציע זימל נחמה בחיק מילותיו. הוא מתאר חוויות ומציף תחושות בדיוניות וניכור מוכרות היטב לתושבי הערים, ומפיג לרגע את חווית הבדידות והאטומיזציה של היחידים בעיר.

דה סרטו אינו ממחר ללכת שבי אחר הנחמה הרגעית של זימל ומציב תמורר אזהרה מול כתיבה או קריאה מסוג כזה. לפי דה סרטו, כתביו של זימל נכללים באותן האסטרטגיות המקבעות את הפרקטיקות של העיר ומונעות מאיתנו לפעול באופן שעשוי להוביל לעונג. קריאתו את העיר של זימל היא לפיכך פרס ניחומים בלבד, המחליף וגונז אפשרות ל"גאולה אמיתית" בחיק היצירה, במימוש של פרקטיקות חדשות - את האפשרות הגנוזה הזאת מציע דה סרטו כנחמה. הגישה של זימל אל העיר, כישות המכתיבה את חייו של היחיד, היא הטרגדיה של המודרנה לפי דה סרטו. הטרגדיה של הסובייקט המודרני בעיר היא השכחה,

שכחה שההתנסות בעולם אינה בגדר חזרה על הידוע זה-מכבר אלא, יותר מכל, אקט של יצירה. ברגע שיחווה את הצעדים שלו בעיר כיצירתיים, הסובייקט יתענג.

בנקודה זו נראה ששבנו להתחלה. הניסיון לכתוב בשניים את הקריאות שעשו אחרים בחוויית החיים שלנו שימש אותנו כדי לראות שעל-אף שאנו דומים איננו מסוגלים להתלכד. לפרקים הסתכלנו האחת על השני והסכמנו שהם צודקים; לעיתים לא. איננו יכולים לכתוב בשניים: לא הצלחנו להסכים על כל מילה. אולם, בשעה שהעבודה הזו נחתמת היא הופכת לעבודה שלנו, לעבודה של שניים. לא ניתן להבחין בה בין הסובייקטים שכתבו אותה. הכתיבה בשניים, כמו הכתיבה של אחרים על החוויות והצעידות של כולנו בעיר, אפשרית רק מהרגע שאחרי, וזו אולי הנחמה שאנחנו מציעים האחת לשני (ולאחרים): העיר מתמקמת במרחב רק ברגע שאחרי; המציאות נחתמת כטקסט רק אחרי שכבר התרחשה.

ביבליוגרפיה

בלאנשו, מ. 2009. **הצעד (שלא) מעבר**. תרגום: סמדר בוסתן. תל-אביב: רסלינג.
דה סרטו, מ. 1997. "המצאת היוםיום". **תיאוריה וביקורת** 10: 15-24.
דה סרטו, מ. 2012. **המצאת היוםיום**. תרגום: אבנר להב. תל-אביב: רסלינג.
זימל, ג. 2004. "העיר הגדולה וחיי הנפש", בתוך: **אורבניזם: הסוציולוגיה של העיר המודרנית**. תרגום: מ. קראוס. תל-אביב: רסלינג.

Agamben, G. 2010. "Privation is like a face." **Philosophers on Art: From Kant to the Postmodernists**. New York: Columbia University Press, pp. 250-258.

Sebal, W. G. 2004. **On the Natural History of Destruction**. trans. Anthea Bell. New York: The Modern Library.

Thrift, N. 2004. "Driving in the city." **Theory Culture Society** 21: 41-59.

Images: 1877 קייבוט, רחוב פריזאי בגשם,

1982, "Avenue of the Americas", Julian Trevelyan

נעה ליטמנוביץ' סיימה את לימודיה בתכנית בשנת 2012, יחד עם אמירים למדה בחוג לכלכלה. כיום יועצת בכירה למנכ"ל משרד האנרגיה.

נמרוד לוין סיים את לימודיו בתכנית בשנת 2012, יחד עם אמירים למד בחוג לפסיכולוגיה. כיום תלמיד מחקר במרכז אדמונד ולילי ספרא למדעי-המוח ומתרגל בתכנית אמירים.

בעמוד הבא:

1997, "Sky", Lisa Milroy, (Source: Tate Museum)

יש ימים שזה נס / דניה קאופמן

יש ימים שזה נס

שִׁיצְאָתִי מֵהַבֵּית

מְקַלַּחַת (אוּ לְפָחוֹת רְטָבָה)

לְבוּשָׁה (אוּ לְפָחוֹת מְכֶסֶה),

הַשְּׁנִיִּים מְצַחְצָחוֹת וְהַעֲיִינִים פְּקוּחוֹת -

וְזֶה נֶס שֶׁהָעוֹלָם לֹא רוֹאָה -

אֶת כָּל הַבְּגָדִים שֶׁהִשְׁלַכְתִּי עַל הָרִצְפָּה,

וְאֶת הַסְּפָרִים וְהַמַּחְבְּרוֹת שֶׁמְכַסִּים אֶת הַמִּטָּה

וְאֶת כָּל הַבִּיטִים הַמֵּיתָרִים שֶׁמְפּוֹצְצִים לִי אֶת הַשֶּׁבֶה

שֶׁבְּכָלֹל לֹא הִתְפֹּנְנָתִי, שֶׁבְּכָלֹל לֹא הָיוּ אֲמוּנָרִים

לְהַלְעֵס, לְהַבְלֵס,

וְזֶה נֶס - שֶׁאֲנִי הוֹלֶכֶת בְּרָחוּב, עִם כָּל הָרִגְלִים וְכָל הַשְּׁנִיִּים, וְהַפֶּל מְחַבֵּר -

וְאֶפְלוּ תִּיק עִם מַפְתָּחוֹת וְאַרְנָק.

וְהָאִישׁ הַזֶּה שֶׁהוֹלֵךְ מוֹלִי

חוֹשֵׁב שֶׁאֲנִי בֶן אָדָם אֲמַתִּי -

כִּזֶּה שֶׁעוֹשֶׂה דְּבָרִים.

אֲנִי מְחִיכֶת אֵלָיו וְהוּא לֹא יוֹדֵעַ שֶׁאֲנִי עֹרֶה כֶּבֶד שְׁעוֹת וְעוֹד לֹא הִסְפַּקְתִּי לִפְתּוֹחַ תְּרִיסִים.

דניה קאופמן היא תלמידת שנה ג' בתכנית, בשילוב עם משפטים.
השיר נכתב במסגרת סדנת פואטרי סלאם שהועברה ב"מועדון אמירים".

הבית מזוית המאבק

פרספקטיבה נשית על מושג הבית מתוך מאבק הדיור הציבורי

שם מכלוף ונעה דגוני

בבוקר ה-19 באוגוסט 2015 נסענו לפגוש את ריקי כהן בנלולו, פעילה חברתית מקבוצת ה"לא נחמדות" - לא נחמדים¹, לשיחה בנושא המאבק למען הדיור הציבורי. ריקי הגיעה למאבק הדיור הציבורי מתוך ניסיונה האישי להשגת דירת דיור ציבורי עבורה ועבור משפחתה. המעבר שעשתה מהמלחמה האישית למאבק הציבורי התרחש שנים לאחר שהצליחה לממש את זכאותה לקורת גג במסגרת הדיור הציבורי. יציאתה לעולם האקטיביזם מיוחסת אצלה במידה רבה לכניסתה לרשת החברתית באינטרנט שאיפשרה לה ביטוי, יצירת קשרים, חשיפה והיחשפות - שלדבריה היוו בסיס לקהילה של נאבקות ולשיח משותף ביניהן. ואכן, ההתוודעות הראשונית שלנו לפועלה של ריקי התאפשרה בזכות פעילותה הענפה בקהילות מאבק שונות בפייסבוק שאנו חברים בהן. בבוקר מפגשנו כתבה ריקי בעמוד הפייסבוק שלה: "על סדר היום מפגש על קפה עם סטודנטיות שמעוניינות לשמוע על המאבק לדיור ציבורי מנקודת מבט נשית - המאבק לדיור ציבורי הוא מאבק שמובל על ידי נשים לוחמות פנתרות אחת אחת! - "חכמת נשים בנתה ביתה". בשיחתנו עם ריקי ביקשנו לשמוע וללמוד ממנה על מקומו של הבית עבור נשים מתוך הפריזמה של מאבק מתמשך במימד האישי והציבורי, ועל הקשר בין שני המימדים הללו. לא זאת בלבד שתפיסת הבית שמציגה ריקי מערערת על התפיסה של הפמיניזם הלבן הליברלי את מושג הבית כמרחב דיכוי של האישה, אלא היא מגדירה מחדש את גבולותיו של מושג הבית. בית עבורה אינו רק קורת גג אלא גם קהילה סולידרית של תמיכה הדדית ושל מאבק.

התפיסות הרווחות של בית בפמיניזם הליברלי הלבן מתייחסות אליו כאתר של דיכוי ושעבוד האישה, מרחב פרטי שהורחק ממוקדי הכח וממארג הקשרים החברתיים והכלכליים של המרחב הציבורי הגברי (שלהוב-קיבורקיאן, 2007). לעומת הפמיניזם הליברלי, זרמים שונים בפמיניזם הרדיקלי, ביניהם הפמיניזם השחור בארה"ב והפמיניזם המזרחי בישראל, הציעו התייחסויות מורכבות יותר למרחב הביתי - שניתן למצוא גם בתפיסות ובחוויות ששיתפה עמנו ריקי במהלך השיחה.

בל הוקס מציגה פרספקטיבה מסוג זה במאמרה "Homeplace (a site of resistance)" (1990). מתוך ההיסטוריה המתמשכת של דיכוי בחברה הלבנה, הוקס מתייחסת אל הבית כמרחב בטוח עבור נשים אמריקאיות ממוצא אפריקאי, המהווה ניגוד לסביבה הלבנה העוינת שהן כנשים שחורות מצויות בה בעמדה פגיעה במיוחד. לא פחות מכך, היא מתייחסת אל הבית כמקור כח: בסיס להתארגנות פוליטית ויצירת קהילה והתנגדות לדיכוי וכן מרחב של אנושיות ושימור הזהות והמסורת (Hooks, 1990). בשונה מהפמיניזם הליברלי הלבן, יוצאים הפמיניזמים הרדיקלים הלא-לבנים מתוך מציאות של הצטלבות דיכויים

1 ריקי ביקשה להופיע בשמה המלא, מתוך רצון לחשוף את סיפורה האישי כחלק מהחשיפה הציבורית של המאבק.

על רקע מוצא אתני, מיקום סוציו-אקונומי, ונטייה מינית - שנארגים בדיכוי המגדרי ואלה באלה, ללא הפרד (Crenshaw, 1993). הם אינם מתעלמים מן ההקשר של דיכוי גברי שחוות נשים בספרה הביתית, אך מוסיפים עליו רובד מהותי שנעדר מן התפיסה הליברלית. בהקשר הישראלי, ויקי שירן הייתה אחת הכותבות החלוציות על הצטלבות הדיכויים של נשים מזרחיות על רקע מגדרי, עדתי ולרוב גם מעמדי

(שירן, 2007). פעילותה של ריקי בקבוצת 'לא נחמדים' - לא נחמדות', כמו גם התפיסות שהציגה, מהווים המשך ישיר לתודעה הפמיניסטית המזרחית שהגותה של שירן היא אחת מנציגותיה המובהקות.

קבוצת ה'לא-נחמדים' לא נחמדות' מגדירה את עצמה כקבוצה של פעילי ופעילות שכונות אשר חברו יחדיו למטרה משותפת - הבאת המצוקה בשכונות ובפריפריה לתודעה הציבורית. ריקי מתייחסת להצטרפותה אל ה'לא נחמדים'-לא נחמדות' כשלב חשוב בתהליך יציאתה למאבק למען הדיור הציבורי, זכויות סוציאליות וצדק חלוקתי. לדבריה, הקבוצה קמה על רקע תחושת הניתוק וההדרה מהשיח האליטיסטי של המחאה החברתית של קיץ 2011, המנותק ממצוקות המעמד הנמוך ומהעוול המתמשך שנעשה לו. בהקשר זה ריקי מדגישה את החיבור שבין הרקע האישי שלה לבין מאבקה הפוליטי.

ריקי מגדירה את עצמה כדור שני לעוני ולדיור ציבורי. היא מספרת שיצאה מבית הוריה בגיל מוקדם, נדדה בין פנימיות, נישאה צעירה ומצאה עצמה מחוסרת קורת גג קבועה עם חמישה ילדים. על מנת לענות על הצורך בבית, פלשה² יחד עם משפחתה לדירה ריקה של דיור ציבורי ולאחר ארבע שנות מאבק משפטי קיבלה עליה זכאות. בעקבות איום ממשי מצד בעלה דאז, שנכלא פעמיים בגין אלימות במשפחה, היה עליה למצוא פתרון דיור חלופי ולעזוב את ביתם המשותף, או במילותיה הדירה המסכנת, זאת לאחר שעזבה את המקלט לנשים מוכות אליו הגיעה. בשונה מהמקום שבו היא מצויה כיום, ריקי מתארת את עצמה בתקופת המעברים כמנותקת מכל סוג של שיח - שיח כמקום לפורקן, עידוד והסחת דעת או כמקור תמיכה ושותפות בקושי ובמאבק.

ריקי רואה בחשיפה לרשת החברתית נקודת מפנה בחייה. מעבר לכך שהדבר סייע לה בהיחלצות מהדירה המסכנת שבה חיה ובקבלת דיור חלופי, הוא היה עבורה פתח ליצירת קהילה ושיח משותף של התנגדות. כיום, שנים לאחר מכן, היא מסבירה כי האקטיביזם שלה קשור באופן הדוק לרשת החברתית: "בלי רשת אני מתה. הקהילה שזה יוצר. היום אם לקחת לי את המחשב חיסלת את כל הפעילות שלי". הרשת משמשת עבורה ועבור שותפיה למאבק פלטפורמה להעלאת מודעות, העברת ידע, יצירת לחץ ציבורי, בקשת והגשת עזרה בין יחידים, ויצירת קהילת מאבק סולידרית. בהקשר זה היא מדברת על חשיבות הנגישות של המאבק שהיא שותפה לו. היא מדגישה כי על המאבק לתת מקום וכך לכל מי שרוצה לקחת בו

2 במאמרה "השתכנות מתקנת - סיפורן של נשים המתקנות עוול היסטורי" (חרבון, 2007), מתייחסת קלריס חרבון לשימוש במושג "פלישה", מושג מקובל במערכת המשפטית וכן בשפה השגורה, כמינוח קשה ומיליטנטי. כחלופה לו היא משתמשת בביטוי "השתכנות שלא כדין", אשר לדבריה נותן מקום להיסטוריה ולסיפורה האישי של המשתכנת ואינו ממסגר אותה כעבריינית פורעת חוק. מעתה נשתמש גם אנחנו במונח זה.

חלק: "גם אם אני במקום המאוד קשה מהכורסא שלי בקטמונים זה מאפשר לי לבוא ולהעביר החוצה את הדברים. יש לי כח". ברוח זו, היא משתמשת ברשת על מנת להשמיע את קולן של נשים שמציאות חייהן אינה מאפשרת להן לחרוג משגרת היום-יום ולצאת להיאבק. דוגמה לכך היא פרויקט "מכתבי האמהות" שבמסגרתו הוקראו מכתבי מחאה של נשים שלא הצליחו להגיע להפגנות בשל טיפול בילדים, עבודה או קשיי תחבורה. הנגשת המאבק המאפשרת לנשים לקחת בו חלק מבלי לצאת את פתח ביתן יש בה משום קריאת תיגר על הדיכטומיה הצרה בין הפרטי לציבורי הבולטת בהרבה מן התפיסות הפמיניסטיות הלבנות - המאבק יוצא מתוך הבית.

אופן ההתארגנות שמציגה ריקי דרך הרשתות החברתיות מתאפיין במבנה רוחבי לא-היררכי, שמעניק מקום שווה לכל השותפות במאבק באופן שהולם מתודולוגיות פמיניסטיות. זאת ועוד, הוא מתייחס לחוויות החיים שלהן כגופי ידע מהימנים, המהווים נדבך מהותי במאבק. רעיון זה מתחבר לגישות של אפיסטמולוגיה פמיניסטית, המערערות על ההבחנה בין ידע מקצועי המתיימר לאובייקטיביות, לבין ידע פרטי-סובייקטיבי, שאינו מוכר כ"ידע" על-ידי השיח המקצועי (פינקלשטיין, 2013). ריקי עצמה מייחסת חשיבות רבה לקשר שבין המאבק האישי למאבק הציבורי, לידע שמקורו בהיכרות האינטימית עם מציאות הקושי והמלחמה היומיומית: "אני יכולה לצאת מהמקום האישי ולהגיד מה זה מחוסרות קורת גג, כי חייתי את זה, אני יודעת מה זה, מה ההשלכות שלה. אני יודעת איפה הייתי אם לא היתה לי קורת גג." תחת תפיסה זו, ההתנסות בקושי ובמחלשות היא מקור לידע ועל כן גם מקור לכך עבור נשים שהתמודדו עם עוני, מחסור בקורת גג, כשלים וחוסר-תאום בתפקוד מערכות הרווחה השונות. כפי שאומרת ריקי: "הלזואי שהמדינה היתה יכולה לנצל את הכוח שלי או את הידע שלי אבל היא לא רוצה, מעדיפה להשאיר נשים במקום המאוד חלש הזה".

בהיעדר נכונות מצד המדינה להשתמש בידע הפרטי-סובייקטי של הנשים ובתוך הואקום של חוסר התפקוד של מערכות הרווחה של המדינה, מספרת ריקי על יצירת מערכות סעד אלטרנטיביות-קהילתיות. במסגרת הקהילות שנוצרות בשכונות על-ידי ההתחברות דרך הרשת ובאמצעים אחרים, נשים מסייעות זו לזו במאבקהן. הן מגישות עזרה זו לזו בצרכים דחופים כמו מזון, טיפול בילדים, התייצבות מול סכנת פינוי וכן מפעילות מערכת מורכבת יותר של ליווי בהתנהלות מול הרשויות, שבמסגרתו נשים בעלות ניסיון מייעצות לאחרות מתוך הידע הפרטי שצברו במהלך מאבקן האישי. זהו חיבור של האישי והפוליטי דרך

מערך של סולידריות, כפי שמתארת ריקי: "אני כבר לא נלחמת עכשיו רק את המלחמות שלי - לי יש קורת גג, אבל כל אישה שאני שומעת שאין לה אני אצא לעזור לה - כאן לגמרי האישי הוא הפוליטי".

התארגנויות אלה של תמיכה הדדית מתמשכת וסולידריות בין נשים שמתארת ריקי תואמות את תפיסת האחיות (sisterhood) של

אמירות

הוקס. הוקס רואה באחיות חבירה על בסיס כוחות אישיים ומשאבים משותפים, לא מתוך קורבנות משותפת אלא על בסיס מחויבות פוליטית משותפת ועולם אמונות משותף - שמקורם לא באחידות אלא דווקא בשונות ובאתגור הדדי (הוקס, 2006). כמו הוקס גם ריקי מתייחסת לחשיבות של סולידריות נשית שמתעלה על מחלוקות פוליטיות שאינן נוגעות למאבק הפמיניסטי, האתני והמעמדי. עם זאת, כמוה, היא אינה רואה אפשרות לכונן סולידריות פוליטית ללא הידרשות לסוגית הניצול המעמדי וויתור על זכויות יתר במסגרת חלוקה צודקת של ההון. במסגרת הסתכלות זו הוקס כותבת, בדומה לחוויה שמתארת ריקי, על המעבר מהפרטי למשותף - ורואה בשיח הקבוצתי מצע להבנה כי בעיות מסוימות שנחשבו קודם לכן אישיות מקורן בגורמים חברתיים ויש להן פתרון פוליטי (הוקס, 2006).

תמונת המאבק למען הדיור הציבורי שריקי היא ממובילותיו מצטיירת כבעלת מאפיינים רבים של מאבק נשי - הוא מובל על-ידי נשים (זאת בשונה ממאבקים רבים שרב המשתתפות בהם הן נשים אך מוביליו הם גברים, כפי שמספרת ריקי), מרבית המשתתפות בו הן נשים, ומטרתו עשיית צדק עם קבוצה שהיא בעיקרה נשית. יתרה מכך, נראה כי מאבק נשי זה נושא אופי פמיניסטי מובהק שבא לידי ביטוי, כפי שצינו קודם, גם במבנה הלא-היררכי של המאבק, בחיבור המהותי בין האישי לפוליטי וביחס לידע.

במציאות החברתית כיום, אין זה מקרי שהמאבק למען הדיור הציבורי הוא מאבק נשי. חרבון מתייחסת לסוגיה זו במאמרה "השתכנות מתקנת - סיפורן של נשים המתקנות עוול היסטורי", שבו היא טוענת כי התופעה של השתכנות שלא-כדין בדירות ציבוריות פנויות היא עניין פמיניסטי. זאת מכיוון שהדאגה לצרכים הבסיסיים של בני המשפחה, וביניהם קורת הגג והבטחון הבסיסי של הילדים, מוטלת לרב על אם המשפחה - אם מתוך בחירה ואם מתוך הכפפה (חרבון, 2007). ריקי מתארת זאת בצורה דומה: "למה המאבק הוא נשי? כי נשים דואגות לבית ולילדים. חד הוריות במיוחד, אפילו שהיום יש גברים שמקבלים משמורת על הילדים שלהם, עדיין היום במשפחות חד הוריות לרב ראש המשפחה הוא נשי. והן צריכות להילחם על בית".

מלבד ההיבט של חלוקת התפקידים המגדרית המטילה על האם את הדאגה לשלום הבית והמשפחה, קיים היבט משמעותי נוסף שהופך את המאבק על הזכות לקורת גג לעניין נשי-פמיניסטי - פגיעותן של נשים במרחב הציבורי הפטריארכלי, ובפרט נשים עניות החשופות יותר לסכנות של ניצול מיני. ריקי שיתפה אותנו במקרים שחוותה על בשרה ובסיפוריהן של נשים אחרות שמצאו עצמן חשופות להטרדות ולהצעות מגונות מצד בעלי בתים ובעלי סמכות אחרים בתחום הדיור, אשר ניסו לנצל את מצוקתן הקשה ואת הצורך שלהן בעזרה. כך היא סיכמה את דבריה בנושא: "נשים צריכות מקום בטוח, לגדל את הילדים שלהן ולחיות. המחוסרות בקורת גג היא הרבה יותר עצמתית כשמדובר בנשים כי הקריסה שם היא הרבה יותר קשה, כשאין קורת גג... גם לאישה מהמעמד הבינוני קשה לתמרן בעולם הזה, בטח ובטח לאישה

במקום קשה, שלא יודעת את הזכויות שלה, או פוחדת שיוציאו לה את הילדים מהבית, שילשינו עליה. הן הרבה יותר נוחות לניצול. היציבות של קורת גג היא לכן מאוד חשובה". בדבריה האחרונים משתקף רובד נוסף של החיבור בין בית ונשים בחברה כיום - והוא קיומו של בית יציב כמדד להורות ראויה, מדד שהופך לפחד מוחשי עבור נשים ממעמד נמוך שחיות בחרדה מהוצאת ילדיהן מהבית, ומוסיף פתח נוסף לניצול שלהן.

עבור נשים הבית הוא מרחב מוגן יחסית לסביבה החיצונית, ועל כן מהווה גם מצע ליציבות, צמיחה, יצירה וקהילתיות. ריקי מספרת על האופן שבו המעבר לבית חדש עם ילדיה, ללא בן-הזוג האלים שחיה איתו אז, היה עבורה פתח למחשבות על חיים חדשים, על היבנות מחדש: "ואני מגיעה לבית חדש, מסביבי אין כלום מלבד גן משחקים. זה מה שקנה אותי, גן משחקים... אמרתי לעצמי - אתחיל לבנות את החיים מחדש". דבריה אלה מהדהדים את התייחסותה של הוקס לבית כאתר לצמיחה וכמקור עוצמה, שהצגנו בפתח העבודה. עוד בדומה להוקס, ניכר כי גם עבור ריקי קיומה של קורת גג בטוחה הייתה בסיס שאפשר

לה יציאה למאבק החורג מסיפורה הפרטי. היכרותנו עם ריקי ועם סיפורה האישי פתחה בפנינו צוהר לתפיסה מרחיבה ומורכבת של מושג הבית, ובפרט של משמעותו עבור נשים. השיחה עמה לימדה אותנו להסתכל על מושג הבית כארוג בהקשרים נפשיים, חברתיים ופוליטיים. למדנו כיצד מחסור בקורת גג הוא אובדן רחב בהרבה מאובדן הבית הפיזי, וכיצד עבור נשים בפרט הוא מהווה פתח למצוקות

חריפות, פיזיות ונפשיות. לצד זאת, למדנו כי מרחבים נוספים מלבד המרחב הפיזי, כמו קהילת מאבק או רשת חברתית אינטרנטית, עשויים לשמש במובנים מסוימים כבית, ולהעניק יציבות, בטחון ותמיכה. בדומה להוגות פמיניסטיות רדיקליות לא-לבנות אליהן התייחסנו בחיבורנו, מציעה ריקי תפיסת בית שמערערת על הדיכוטומיה הליברלית-לבנה בין הפרטי לציבורי. בדבריה היא מתייחסת אל הבית לא רק כמרחב פרטי אלא מוציאה אותו גם אל התחום הציבורי - הן בהתייחסותה אל הזכות לקורת גג כעניין פוליטי, מושא מאבק ציבורי, והן בהתייחסותה אל הבית כבסיס יציב שמאפשר יציאה למאבק משותף. מאבק זה, המובל על-ידי נשים, מציע לנו כנשים וכחברה אלטרנטיבה פמיניסטית הקושרת סולידריות נשית בסולידריות מעמדית, מאתגרת את תפיסות הידע השגורות ומעשירה את מושג הבית כמוקד אישי וחברתי.

ביבליוגרפיה

הוקס, ב. 2006. "אחיות: סולידריות פוליטית בין נשים". בתוך: ללמוד פמיניזם: מקראה, מאמרים ומסמכי ייסוד במחשבה פמיניסטית בעריכת דלית באום ואחרות. תל אביב: הקיבוץ המאוחד, עמ' 223-243.
 חרבון, ק. 2007. "השתכנות מתקנת - סיפורן של נשים המתקנות עוול היסטורי". בתוך: עיונים במשפט, מגדר ופמיניזם. בעריכת ברק-ארז, ד. ש. יניסקי-רביד, י. ביטון וד. פוגץ'. קריית אונו: נבו הוצאה לאור, עמ' 413 - 462.

פינקלשטיין, ע. 2013. 'לכסות בשקוף': על סבל גופני, עמימות רפואית והכחשה חברתית. תל אביב: רסלינג. שלהוב-קיבורקיאן, נ. 2007. "כשחוקים הם כלי לדיכוי: השיח הנוגד של נשים פלסטיניות ומדיניות הריסת הבתים". בתוך: עיונים במשפט, מגדר ופמיניזם. בעריכת ברק-ארז, ד. ש. יניסקי-רביד, י. ביטון וד. פוגץ'. קריית אונו: נבו הוצאה לאור, עמ' 463 - 500.

Crenshaw, K. 1993. "Demarginalizing the intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics". **Feminist Legal Theory: Foundations**, edited by D.Kelly Weisberg, 383-395.

Hooks, B. 1990. "Homeplace (a site of resistance)". *Yearning: Race, Gender, and Cultural Politics*, 41-49.

Images: Activestills.org

שם מכלוף הוא תלמיד שנה ג' בתכנית אמירים, בשילוב עם החוג לפילוסופיה.
 נעה דגוני היא תלמידת שנה ג' בתכנית אמירים, בשילוב עם התכנית לפילוסופיה, כלכלה ומדע המדינה.
 הטקסט נכתב במקור כעבודת סיום בקורס "זכר ונקבה ברא אותם - חשיבה ביקורתית פמיניסטית", בהנחת ד"ר עדי פינקלשטיין. ניתן לפנות למערכת לקבלת הריאיון המלא.

מקץ עשרים (וחמש) שנה ראיון עם פרופ' אלישבע באומגרטרן

אילה אודנהיימר

"רוחב האופקים הוא הדבר החשוב שנוצר באמירים. בזמנו, כל קורס היה בתחום אחר, וכך קיבלת תחושה שאם התחום מעניין אותך, תדעי להתקדם בכוחות עצמך. תדעי מה לקרוא ואת מי לשאול. למשל, היה לנו שיעור במדעי הטבע עם בכירי החוקרים של האוניברסיטה כמו מיכאל רבין וחנוך גוטפרינד. השיעורים האלו היו כמו סינית בשבילנו, או לפחות בשבילי, אבל ביקשנו מהם להאט ולהסביר יותר. אני לא טובה בפיסיקה, ועדיין לא מבינה יותר מדי, אבל כבר בלימודי התואר השני והשלישי לא יכולתי שלא לשים לב עד כמה אני משתמשת בדברים שלמדתי בשיעור הזה. אותו הדבר גם בשיעורים באנתרופולוגיה, בבלשנות או בפילוסופיה. רוחב האופקים שקבלתי הוא האפשרות לדעת לשאול שאלות. הדבר החשוב השני היתה החברותא. אנחנו היינו המחזור השני, נראה לי שלא היו הרבה פונים, אני חושבת שרובנו לא היו מתקבלים היום, לא היינו עוברים את רף הציפיות שמרקיע שחקים. התחלנו 12 וסיימנו 9. מתוכנו יש בוודאי יותר מחצי דוקטורים, וזה כנראה לא מקרה."

פרופ' אלישבע באומגרטרן היא מרצה בחוג להיסטוריה של עם ישראל ובחוג להיסטוריה באוניברסיטה העברית בתחום היסטוריה של ימי הביניים ומגדר. את הדוקטורט שלה, "אמהות וילדים: חיי משפחה באשכנז בימי הביניים" סיימה באוניברסיטה העברית בשנת 2001. מאז הספיקה לעשות בתר-דוקטורט באוניברסיטת פנסילבניה, ושנת שבתון במכון ללימודים מתקדמים בפרינסטון. היא לימדה שתיים-עשרה שנים באוניברסיטת בר-אילן, שם לקחה חלק בהקמת התכנית ללימודי מגדר. לפני שלוש שנים החלה ללמד באוניברסיטה העברית. באומגרטרן היא בוגרת המחזור השני של התכנית (BA 1993), נשואה לד"ר יעקב דויטש, אף הוא בוגר התכנית, ואמא לארבעה ילדים בגילאי 9-22. לרגל חגיגות 25 שנה לתכנית אמירים, ביקשנו ללמוד מפרופ' באומגרטרן על חווית הלמידה שלה בתכנית במבט לאחור.

כשהיא נדרשת לשאלה כיצד יצרה התכנית רוחב אופקים פרופ' באומגרטרן מציינת ראשית את המורים

המצוינים ואת התכנית האקדמית שנבנתה על-ידי פרופ' למוסיקולוגיה וכלת פרס ישראל, רות כ"ץ. "למדנו שלושה קורסים שנתיים בכל שנה. כל קורס הורכב מכתובת עבודות לאורך השנה ובסיומו הגשת עבודה סמינריונית. אמירים היה המקום שהכי אהבתי באוניברסיטה. בשנה א' וב' החוג השני שלי, היסטוריה של עם ישראל, היה שולי. הרבה יותר נהניתי באמירים, עד השנה השלישית

אמירות

שבה ביקשתי לקחת את מה שלמדתי באמירים חזרה לתחומי העניין האישיים שלי". לאורך כל הראיון פרופ' באומגרטרן שבה ומספרת על חוויות הלמידה הטובות שהיו לה בזכות המורים בתכנית. "אצל פרופ' שלומית רינן-קינן שלימדה קורס על השפה כמודל למדתי תיאוריה פמיניסטית של השפה. באחד השיעורים הערתי שאני לא רואה הבדל גדול בין התנסחות כזו או אחרת. היא ענתה: "בשביל השאלות שאת שואלת באמת אין הבדלים משמעותיים". היא עזרה לי להבין מה מעניין אותי וגם אילו שאלות לא מעניינות אותי ומה עלי להתאמץ כדי להבין". הדוגמה שהציגה באומגרטרן מדגימה את החשיבות שהיא מייחסת לחינוך לשאלות טובות וגם לביקורת עצמית. בכל מה שנוגע למגדר, מסתבר ששלומית רינן-קינן היתה גם מודל לחיקוי: "בשנה ב', כשהייתי נשואה טרייה, היא אמרה לי בהתייחסות לקשיים של נשים באקדמיה: "אין אף פעם זמן טוב ללדת ילד, אבל אחרי שילדים ילד, יודעים שאין זמן לא טוב ללדת ילד". אחרי כמה שנים טלפנתי להודות לה על המלצה למילגה; הייתי מאוד לא מנומסת ושטפתי כלים תוך כדי השיחה. היא שמעה את זרם המים, ואמרה לי: "אין לך מדיח? אז בשביל מה כתבתי לך המלצה למלגה?" - עניתי - מה זאת אומרת? כדי שיהיה לי זמן לכתוב. היא ענתה: "המלגה שקיבלת היא לא רק לכתיבה, כל מלגה שאת מקבלת את צריכה לחשוב מה יעשה לך טוב יותר בחיי היום יום". כשקיבלתי את המלגה לדוקטורט, שוב הודיתי לה והפעם הכרזתי: "אני כבר יודעת מה אני עושה, תתחיל להיות לנו מנקה פעם בשבועיים."

כיצד התגלגלת לחקר מגדר בימי הביניים?

"שוב, בשנה א' באמירים, פרופ' עמנואל סיון לימד קורס בנושא היסטוריה ומדעי החברה. כל שיעור פתח עבורי עולם חדש. באמצע השנה היינו צריכים לכתוב עבודה על הדרך בה יחס המחקר משתנה לנושא מסוים לאורך תקופה של שלושים או ארבעים שנה ולבדוק מאמרים שהופיעו לאורך השנים בכתב עת אחד מתחום ההיסטוריה. אני בחרתי לכתוב על מגדר ב American Historical Review. הגעתי לשעת הקבלה של פרופ' סיון רועדת מפחד, היתה לי כזאת יראת כבוד אליו. סיון אמר: "יש מאמר מעניין על מגדר של ג'ואן סקוט שכדאי לך לקרוא". הוא צדק. המאמר הזה של סקוט הוא מאמר יסודי בחקר מגדר עד היום. המשימה השנייה בקורס היתה לבחור שני ספרים מרשימה של 50 ספרי היסטוריה שהיו פורצי דרך לדעתנו, ולהשוות ביניהם. המשכתי לקרוא את הספרים ברשימה במהלך שנה ב' ושנה ג' והספרים הכי מעניינים היו בימי הביניים. בעבודת המאסטר כתבתי על זכרון השואה, ועמנואל סיון היה המנחה שלי. בסיומה, הוא הוסיב אותי: 'אלישבע, בימי הביניים יש לך הרבה יותר יתרונות - את יודעת שפות, את מביאה זווית חדשה, את קוראת את הטקסטים. בשואה יש מספיק חוקרים."

מה מעניין בחקר ימי הביניים?

"ימי-הביניים רחוקים דיים כדי שאפשר יהיה לחקור אותם בריחוק. לצד המרחק, כל החיים שלנו היום, כל מה שאנחנו עושים היום, יש לו יסודות ומקורות בימי-הביניים. הרבה שאלות שאנחנו מתמודדים איתן - זהות, תקשורת בין-אישית, השאלה איך אנשים משקפים את מי ומה שהם על ידי לבוש, אמונות, אידיאולוגיה דתית, העסיקו גם אנשים בימי-הביניים. המחקר שלי היום מתמקד בחיי יום-יום. איך יהודים ספגו רעיונות מהעולם הנוצרי הסובב וייהדו אותם? איך הם הביעו את הזהות שלהם כיהודים ובאותו זמן היו בני המקום והזמן שלהם ודומים מאד לשכניהם? אני חוקרת טקסי חיים וטקסי יום-יום, מרחבים שבהם גרו יהודים לצד נוצרים, תרבות חומרית ומקורות מסוגים שונים, ומבקשת ללמוד כיצד היהודים התקיימו

כמיעוט ואיך חיי היום-יום שלהם השתנו ככל שהלכו והפכו למיעוט נרדף. לכל מי שלא נמנה על האליטה-נשים, ילדים ואחרים - יש מקום חשוב במחקר שלי.

פרופ' רות כ"ץ, שהיתה אשת החזון והמייסדת של תכנית אמירים, תמיד היתה אומרת לנו (בצטטה הפילוסוף ארתור דנטו): 'people needs ideas to think about ideas'. ימי-הביניים הם ההתחלה של הרבה מהרעיונות שלנו היום. היתה תקופה שכמעט בכל שיעור הייתי מזכירה לתלמידים: 'כל דבר חשוב שקרה ב-1970 עם המהפכה הפמיניסטית התחיל הרבה שנים לפני כן'. בכל מה שנוגע לנו ולהיסטוריה הארוכה של עם ישראל, אני חושבת שלמי שאין עבר לא יכול להיות עתיד. גם בסוגיות פוליטיות בארץ - שכחנו מה זה להיות גרים בארץ מצרים, זה היה מזמן. אבל איך אותם אנשים שמדברים על העם היהודי הנצחי, יכולים להתעלם מעם אחר או מבעיית הפליטים. אלה נושאים עכשוויים שמאד מעסיקים אותי לאור העבר ובווערים בנפשי."

בכל פעם שאני מזכירה שאני לומדת בחוג להיסטוריה כללית ובתכנית אמירים, אני נתקלת במשפט המעצבן והמקומם: "ומה את מתכוונת לעשות עם זה?" כמוכן, יש כאלה שמדלגים על השאלה וקופצים מיד לתרומם עצה: - "אז אולי כדאי שתעשי את תעודת הוראה תוך כדי" או הגישה החיובית פחות - "גם אני הייתי

רוצה ללמוד מדעי הרוח, אבל חשוב לי יותר לעשות משהו חיובי לחברה בעבודתי". בשלב מסוים נמאס לי כל כך לשמוע את התשובות האלו שהתחלתי לענות בעוקצנות ובהתנשאות. אני בטוחה שאת נתקלת לא פחות בשאלות אלו - כיצד את עונה עליהן? האם את חושבת שמדעי הרוח מיותרים לחברה ומזינים רק את החוקרים שמתגוררים ב"מגדל השן"?

כשאני למדתי כמעט ולא לימדו אותי נשים פרופסוריות. ידע זה כח. נשים היו חסומות מלהגיע לידע בעבר. היום זה משתנה, והתפקיד של האקדמיה בזה הוא חשוב. בתוך זה, גם באוניברסיטה עדיין יש מחסומים, חלקם לא נראים

"כבר שנים מאשימים אותנו ב"מגדל השן", לעומת זאת לפי כמות הבקשות להרצאות שלחלקן אני נאלצת לסרב אני יכולה להעיד שלאנשים יש רצון עז ללמוד; החברה שלנו מתעניינת מאוד במדעי הרוח ומוצאת אותם רלוונטיים לחייה. זה כנראה עניין של שיווק. אפשר להגיד באותה המידה שפסיקה לא חשובה, לא כל דבר שעושים במדע הוא יישומי. רוב המחקר שעושים היום ברפואה, כל המיליונים שמסקיעים בו, יוצר בסופו של דבר תרופה ורבע מוצלחת. לצד זאת, אני חושבת שאנחנו צריכים ללכת למקומות שלא רגילים לשמוע אותנו - שם גם נמצא חלק חשוב מהעבודה שלנו. בעיניי, העצמאות שהעבודה באקדמיה מאפשרת היא פריבילגיה אדירה, פריבילגיה שממנה צריך לשאוב מחויבות חברתית. יש לי את הזכות, ואני צריכה לחלוק ממנה שאני לומדת. כך שלא חסר מה לעשות עם תואר במדעי-הרוח, אלא שהדרך אולי פחות ברורה."

הרבה פעמים אני שומעת את הטענה שה"פמיניסטיות" משנות את ההיסטוריה כך שהיא תתאים לטענות שלהן. מה את חושבת שהמקום של תיאוריה פמיניסטית באקדמיה?

"קודם כל, אני חושבת שחלק מהפמיניזם שלי הוא פמיניזם אקדמי. האם ידעת מה מספר הנשים שמקבלות פרסים חשובים לעומת גברים? תסתכלי על חתני וכלות פרס-ישראל, פרסי נובל וכמעט כל פרס אקדמי שסביבנו. פמיניסטיות גם סופרות, תמיד אני סופרת כמה נשים מדברות בכנס וכמה גברים, כמה נשים זוכות בפרס מסוים וכמה גברים. פרט נוסף שמדגים את השינוי שמתרחש הודות לפמיניזם אקדמי

אמירות

הוא מספר המרצות ההולך וגדל. כשאני למדתי כמעט ולא לימדו אותי נשים פרופסוריות. ידע זה כח. נשים היו חסומות מלהגיע לידע בעבר. היום זה משתנה, והתפקיד של האקדמיה בזה הוא חשוב. בתוך זה, גם באוניברסיטה עדיין יש מחסומים, חלקם לא נראים. אתן לך דוגמה, בשבוע שעבר דיברתי בכנס ואת כל הגברים הציגו בתור דוקטורים ופרופסורים ואותי הציגו בתור אלישבע.

מעבר לכך, נשים שואלות שאלות אחרות במחקר. כלומר, לא מדובר רק בנוכחות נשית, אלא ביכולת לשאול שאלות חדשות, לראות דברים אחרת. גם דברים מפתיעים. הרבה בעיות שחושבים שהן בעיות חדשות, היו קיימות גם בעבר, ומצד שני העבר הוא לא בדיוק כמו ההווה. ההבדלים האלה נותנים פרספקטיבה על העולם שלנו היום. למשל היחס בין מה נחשב לפרטי ומה נחשב ציבורי בעבר אינו זהה למה שמקובל היום. הבית היה הרבה פחות פרטי. מאידך, מה שנקרא "סטנדרט כפול" עבור נשים וגברים, בתחום המקצועי ובוודאי בכל מה שקשור למיניות, היה דומה למדי. השילובים בין מה שדומה ומה ששונה בחקר העבר הם חלק ממה שהופך את המחקר למעניין. השאלות הללו גם מאירות סוגיות של שליטה וכוח שהן בבסיס ההבנה של כל חברה.

בהקשר של אמירים, שאלות של נשים וחקר העבר, אוסיף דבר מה. אני הכרתי דרך הלימודים באמירים שתי חוקרות היסטוריה ומגדר ענקיות, את נטלי זימון דיוויס שכתבה את "שובו של מרטין גר" (תקראי!) וקרוליין ביינום. קראתי את הספרים שלהן במהלך הלימודים ואחר כך התמזל מזלי וגם הכרתי אותן. אני מצויה איתן בקשר עד היום, במיוחד עם פרופ' ביינום, והן מאוד משמעותיות בחיי. אם לא הייתי לומדת בתכנית אמירים הייתי מתודעת אליהן רק מאוחר יותר וספק אם הייתי מבינה את חשיבות עבודתן עבורי."

אני מאמינה שהיה ממש מסעיר מבחינה אינטלקטואלית, אבל מה היו התלונות שלך לאמירים אז?

"אז? חשבתי שלמדנו יותר מדי פילוסופיה, היום אני בדיעבד מאוד מודה על זה. אז חשבנו שהעומס מטורף. בדיעבד, למדתי המון."

ומה את חושבת על התוכנית הנוכחית?

"אני לא מכירה את אמירים היום, אבל אני חושבת שאנחנו עבדנו יותר קשה - כתבנו שלוש עבודות סמינריות בשנה, אתם כותבים ככה? ואולי כל דור חושב כך על הדור שבא אחריו. לא?"

אני חוזרת לך שייחסת לחברותא, לצד המורים המצוינים, משקל רב בחוויתך באמירים.

"היתה לנו 'חברות ביבילוגרפית': התגבשנו סביב שיחות הספריה: 'קראת את האופנישדות או המהברטה? על מה את כותבת?' את ההפנייה הראשונה לספר Holy Feast Holy Fast שכתבה קרוליין ביינום שהזכרתי לפני רגע קיבלתי משחר רהב, חבר באמירים שמלמד היום סינית באוניברסיטת חיפה. זו היתה שותפות של חברים שהבינו במה השני מתעניין, שידעו על מה השני כותב. בכלל הרבה ממה שאני עושה היום עדיין מתחיל באמירים."

אילה אודנהיימר היא תלמידת שנה א' בתכנית אמירים, בשילוב עם החוג להיסטוריה כללית

על כתיבה ואנושיות, או מקומה של מתרגלת בתיקון העולם

ענת שלם

לפני שלוש שנים נפרדתי מקבוצת חניכות וחניכים שליוויתי בארגון חברתי בו עבדתי. הם עמדו לפני גיוס, אני עמדתי לפני תחילת עבודתי כרכזת התכנית באמירים. לאחר שנאמתי להם על מוסר וערכים, על קיום אתי ועל פניו של האחר, אחד מהם הצביע ושאל אותי אם העבודה החדשה שלי היא עבודה מוסרית, אם היא מקדמת את הטוב בעולם. שתקתי, לא ידעתי מה להשיב. במשך כל השנה נזפתי בהם כשהעזו לטעון, כפי שטענו תובעיו של סוקרטס, שהפילוסופיה היא רק התפלפלות על נושאים שברומו של עולם, ואינה נוגעת לחיים האמתיים כאן על הארץ. שכנעתי אותם שהשאלות של אתיקה, מוסר וקיום אנושי שאנחנו הוגים בהן הן מהותיות לחיים האנושיים על פני האדמה; שצריך ואפשר לשלב בין העולמות, שאפשר לחיות את חיי המעשה כך שיעלו בקנה אחד עם הטוב שעלה לפנינו במחשבה. אז האם ברגע האמת הכל התגלה כתרמית, ובחיים האמתיים, הקונקרטיים, שלי, האידאות חוזרות לעולמן הנפרד?

בשנים שעברו מאז יצא לי להרהר בכך הרבה. בסופו של דבר, התפקיד המרכזי שלי בשנותי כמתרגלת בתכנית היה ללמד סטודנטיות וסטודנטים לכתוב, "בשיטה השולייטית", כלומר על ידי בדיקת עבודות.

אמירות

כישורי כתיבה טובים הם כלי חשוב כדי להצליח בתואר, ובוודאי כדי להמשיך באקדמיה, אבל האם הם חשובים באמת? האם כתיבה מקדמת את הטוב בעולם? הנה כמה מחשבות לא-מהוקצעות-עד-הסוף בנושא:

בזמן שבו אני לא קוראת עבודות אני קוראת את לוינס, שמדבר על המפגש עם פני האחר כתחילתו של האתי והטוב. כיצד אראה את פניה של סטודנטית דרך המלים המודפסות שהיא מגישה? אפילו את חתימת כתב היד הייחודית אינני פוגשת. כל שנותר לי הוא לקרוא את מילותיה, לאט. לוינס אומר שעצם העובדה שהאחר מדבר מעידה על אחרותו, ללא תלות בתוכן דבריו. ועדיין, אני מתעכבת על כל מילה. מתקנת מקפים, שגיאות דקדוק כה רווחות שאולי כבר נכון להכיר בהן כחלק מהשפה, חלוקה לא הגיונית לפסקאות. ובעיקר, מנסה כל הזמן להבין - מה גרם לה לכתוב כך? כיצד היא הבינה את הטקסט? האם זו הבנה אפשרית? הרי הטקסט מוסר עצמו להרבה יותר מקריאה אחת. ואם זו טעות, ממה היא נובעת? איזו מילה היא פספסה, אולי, בפסקה הקודמת, שגרמה לה עכשיו לאבד את כוונת הטקסט?

קריאת עבודה באופן זה היא תרגול מתמשך בקריאת טקסט דרך עיניים זרות, תרגיל בהתבוננות על העולם דרך עיניהם של אחרים, ניסיון לקלף את המסך הכפול שמפריד ביני ובין הטקסט כפי שהסטודנטית קראה אותו - מסך הקריאה שלה ומסך הכתיבה שלה. ותוך כדי כך - תרגול של ענווה: להזכיר לעצמי שוב ושוב שהקריאה שלי אינה בהכרח זו הנכונה. לחזור לטקסט, לקרוא אותו שוב בעיניים חדשות, העיניים שלי שמבקשות להרכיב את העיניים שלה. אולי היא עלתה על משהו שפספסתי עד כה בכל קריאה וקריאה.

אך האם באמת אפשר לפגוש כך את האחרת, דרך תרגיל שכפיתי עליה להגיש על טקסט שקבעתי שעליה לקרוא? בקושי במפגש פנים אל פנים אנו (אני) מצליחים לראות באמת את האחר, להבין שבריר

של משהו על מציאות חייה, על האופן שבו העולם נשקף מנקודת מבטה. והרי לוינס יוצא בדיוק נגד היומרה הזאת, האשליה שאני יכולה להסתכל דרך עיניו של האחר, לנכס את נקודת מבטה של האחרת ולהפוך אותה לשלי. הצד השני של תרגול האנושיות, לכן, הוא לזכור את גבולותיי: אינני קוראת מחשבות. לעולם לא אוכל באמת לקרוא את הטקסט דרך עיניה של הסטודנטית. אני יכולה, לכל

קריאת עבודה באופן זה היא תרגול מתמשך בקריאת טקסט דרך עיניים זרות, תרגיל בהתבוננות על העולם דרך עיניהם של אחרים, ניסיון לקלף את המסך הכפול שמפריד ביני ובין הטקסט כפי שהסטודנטית קראה אותו - מסך הקריאה שלה ומסך הכתיבה שלה.

היותר, לנחש. ואז - כמו בכל תהליך של כתיבה - אני חוזרת לאחור, למחוק. לסייג את ההערות, להתעכב על ניסוחי שלי. לוינס, שאהב לשחק עם מלים, היה אולי קורא לזה "הענווה של הענווה". זו הדילמה האתית הגדולה של התפקיד עבורי: איך להיות מסויגת אך חדה? פתוחה לאפשרות שאני טועה, אבל ברורה? איך אפשר להימצא בעמדת כח, לקבוע מה נכון ומה לא, ובו בזמן לשמור על ענווה? בסופו של דבר, גם ההערות שלי הופכות לטקסט, אותיות סגולות בבועית לבנה. גם אני לא יודעת לכתוב כך שהמלים יהיו שקופות, יעבירו בדיוק את האינטונציה וההיסוס והחיוך והכוונה הטובה.

תרגול של מפגש עם האחר דרך מלים שחורות על מסך לבן. זה מה שאני עושה כשאני בודקת עבודות, זה מה שאני מנסה לעשות כשאני קוראת פילוסופיה. אין לי ספק שיש לתרגול הזה משמעות עבור הנפש שלי - תרגול של מפגש עם האחר הוא החיסון הטוב ביותר שאני מכירה נגד רוע. אני מקווה שיש משמעות

לכך גם עבור הסטודנטיות. זו הדרך היחידה שאני מכירה שבה אני יכולה להעיר הערות שיש סיכוי שתהיינה מועילות, כי רק כך אני יכולה לנסות ללמד אותן לעשות את אותו הדבר, לכתוב ולקרוא, לקיים דיאלוג פנימי עם האחר שמאחורי המלים המתות על הדף, לנסות להבין אותו באמת ובענווה.

אך מדוע היכולת הזאת חשובה? האם כל זה מסתכם לבסוף לכדי משחק סגור בתוך עצמו, טקסט שמגיב לטקסט, אחר מדומיין שמעיר לאחר מדומיין מבלי כל מפגש של ממש, מלים שמתקיימות רק על מסך המחשב, אך אינן חודרות ומשנות משהו במציאות? הרי ההצדקה האתית ליומרה שבניסיון להבין את מחשבותיה של הסטודנטית היא היותו מכון לטובתה, נועד לעזור לה, מענה לבקשה שלה ללמוד.

בחווייה שלי כסטודנטית, לימוד הכתיבה הוא מסע של התבהרות. התבהרות המחשבה, חידוד התפיסה, ניקיון הרעשים והאי-דיוקים. עם התבהרות המחשבה מתבהרת גם הכתיבה, עם התחדדות הכתיבה מתחדדת המחשבה. ככל שהתייחסתי לתהליך הקריאה והכתיבה כדיאלוג שאני מקיימת עם הטקסט, כך הרגשתי שיש ברשותי כלים רבים יותר על מנת לקיים דיאלוג אמתי, פורה ומפרה, מדויק ומקדם, עם אנשים. שכן המפגש עם פני האחר הוא גם מפגש מאיים - מטבעו הוא מעורר גם חוסר סבלנות, אלימות והשתקה. לכן אנושיות - מפגש אמתי עם פני האחר - דורשת תרגול, אימון ותחזוקה. הטקסט כמתווך הוא כלי טוב לתרגול שכזה כי הוא מאפשר אורך רוח, זמן לחשוב ולהתגבר על הדחף לדרוס את האחר - הוא מאפשר להתפנות להקשיב לו באמת.

אני לא בטוחה אם חשוב כל-כך לדעת לכתוב נכון, לדייק בדקדוק ובתחביר ולעבור תמיד פסקה בנקודה המתאימה. אבל אני מאמינה שהכתיבה יכולה לשרת בסופו של דבר את ההקשבה, את היכולת לשמוע את ציווין של פני האחר ולהיענות לו. שככל שיהיו יותר אנשים שידעו למצוא בהירות בתוך הרעש, שידעו לבנות את טיעוניהם כך שניתן יהיה להבין אותם, שידעו להקשיב לאחר ולשאול את השאלות הנכונות, כך יגבר הטוב. זה מעט וזה עקיף, אבל אולי זה בכל זאת מספיק כדי לענות בחיוב על השאלה האם זו עבודה שמקדמת את הטוב.

ואולי כל זה כדי לומר לכל מי שנפגעה אי פעם מהערה שלי שהייתה חדה מדי, או יומרנית מדי, או שקראתי אותה באופן מוטעה לגמרי - אני מתנצלת, באמת. גם אני עוד לומדת לקרוא ולכתוב.

Images: 1993, "A Sudden Gust of Wind (after Hokusai)", Jeff Wall (Source: Tate Museum).

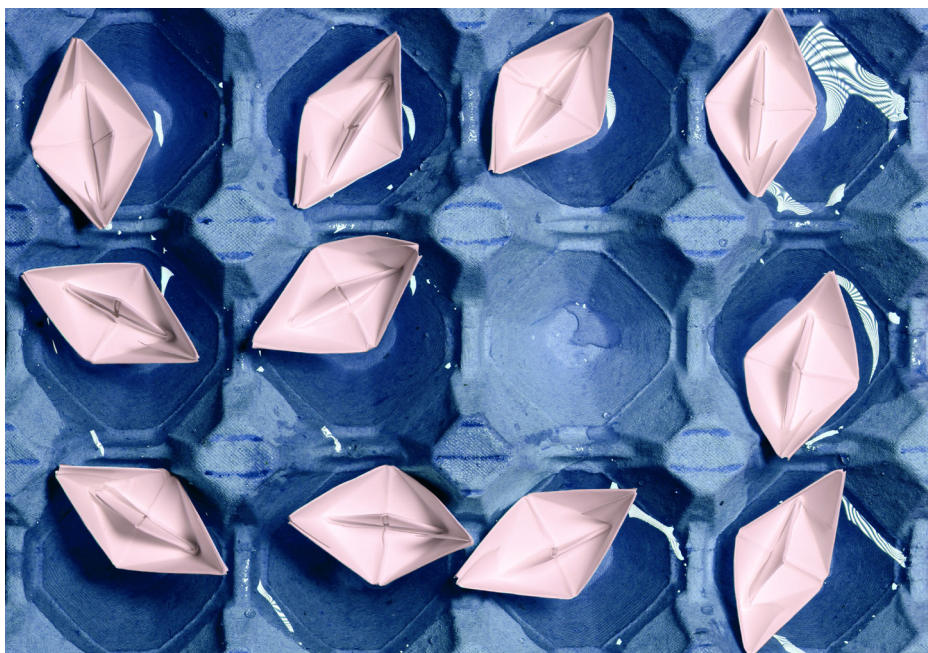
ענת שלם סיימה את לימודיה בתכנית בשנת 2010. יחד עם אמירים למדה בחוג לקוגניציה. כיום ענת לומדת לתואר שני במחשבת ישראל ומתרגלת בתכנית אמירים.

2013, "White-crowned Sparrows", Nicole Beaulac (Source: Flickr)

20 שאלות

1. מהו מקור המילה דרור?
2. מה הייתה בירתה של האימפריה האצטקית?
3. איזו עיר מודרנית נבנתה על חורבותיה?
4. לפי ספר המלכים, מי היה בנם של דאב ונאהיד?
5. על מי נאמר: "הִנֵּה אַתֶּם ... מְטֵהִים אֶת הַפֹּסֶס וְאֶת הַקֶּעֶקֶה מִבְּחוּץ, אֲלָא שְׁתוּכְכֶם מֵלֵא גָזַל וְרָשָׁע"?
6. איזו יצירה נפתחת כך: "'זוה מתקן מיוחד במינו, אמר הקצין לחוקר-הנוסע. ואף על פי שהכיר את המתקן היטב, סקר אותו במידה של התפעלות."?
7. מהי משמעות הביטוי הלטיני "Extra Ecclesiam nulla salus"?
8. לאיזו תגלית מדעית טענו, בנפרד, הבריטי פריסטלי, השוודי שילה והצרפתי לוואזיה?
9. על פי המסורת המוסלמית, על ידי מי נבנתה הכעבה?
10. איזה חתן פרס נובל לימד בתכנית "אמירים"?
11. מהי ארץ מוצאה של הגב' ציפי ביבלניק, מזכירת התכנית?
12. מי הקים את תכנית "אמירים"?
13. במיתולוגיה הגנוסטית, מה הקשר בין סופיה והדמיוורג?
14. היכן התרכזו המדקדקים הצעירים?
15. כמה בתי שיר מכיל האפוס ההינדי "ראמאיאנה"?
16. באיזה מחזה שייקספירי מופיעים התאומים ויולה וסבסטיאן?
17. בביקורת הספרות, מהי "צלקתו של אודיסאוס"?
18. היכן הייתה צלקתו של אודיסאוס?
19. לפי "המושטה" לאפלטון, מהו מקורה של המשיכה ההטרסקסואלית?
20. לפי איזה תדר מקובל כיום לכוון כלי נגינה?

"ספר הקיץ", ניתאי ברוך

20 תשובות

1. המילה האכדית andurarum, שמשמעותה צו שחרור לעבד, לאסיר או לבעל חוב.
2. טנוצ'טיטלן.
3. מקסיקו סיטי.
4. אלכסנדר מוקדון.
5. הפרושים (הבשורה על פי לוקס, י"א 39)
6. במושבת העונשין, פרנץ קפקא (מתוך: פרנץ קפקא, רופא כפרי. תרגום: אילנה המרמן. עם עובד, 2000).
7. "אין גאולה מחוץ לכנסייה".
8. גילוי החמצן.
9. אברהם וישמעאל.
10. פרופ' ישראל אומן, חתן פרס נובל לכלכלה לשנת 2005.
11. ארגנטינה.
12. המוסיקולוגית פרופ' רות כ"ץ.
13. אם ובנה.
14. בעיר לייפציג שבגרמניה.
15. 24,000.
16. הלילה השנים עשר.
17. הפרק הפותח את "מימזיס", מאת אריך אאורבך.
18. על הירך.
19. הגברים והנשים ההטרוסקסואליים היו בתחילה יצורים אנדרוגיניים, אך הופרדו על ידי זאוס ומאז מבקשים להתאחד.
20. 440 הרץ, שנותנים את הצליל לה.

קצוות / סוניה ביידר

על התפר	על התפר	ולא לחשב
בין	בין	שאין פה גם אישיות.
פת	פת	לפעמים מארקי פאנק
לבית-צפאפא	לבית צפאפא	שט בסירה
גרים ההורים.	כותב עדיו	מלאה פטפונים (ועולי בריה"מ).
לפעמים כל הדברים שם	ספר הפנים	
נראים לי	near Beit Safafa	על התפר
הפוכים.	גם כשמרחקים.	בין
		פת
אנשים ממהרים	פעם אחת	לבית צפאפא
לקנות עוד קצת פתות	בערו הרחובות	אני נזרקת
אצל אבו-חמדי	(בטח אנתפאדה שניה).	לכל
לפני ליל הסדר	הרסו לרוברט את המספרה,	הקצוות.
שלא יחסר.	ואשה אחת אצל ג'מי צעקה -	
	"הוא בכלל נוצרי, בהמות".	אבל עכשו
המואזין קורא		אני בכלל
בקול גדול	בפעם השניה	גרה
יתקדש	שתקו הרחובות.	על התפר
שמה	ארמון ורסאי נפל,	בין
רבא	ורק השכו שהשתלט על המקלט	רחביה
אקבר	שר בקולו של איל גולן,	לטלביה,
אללה.	שהגשם יטוף כבר תדמעות,	איפה שאפשו
	(אבל זה היה בכלל במאי).	למצא
הסוס הלכן		המון כרכים
של השכנים	ופעם אחרת	של האנציקלופדיה
מחקה	בפיצוץ של קו 32	העברית
לגאלה	מול שטיפת המכוניות	ליד הפחים.
בתוך מכלאה גדולה,	לא אמרו כלום בחדשות,	
משקיף	ואני בכלל חשבת	
על הברכה הלא חקית	שזה עשן	
שבוגים פה	של השרפות	
כבר שנה.	שלא טורחים פה לכבות.	

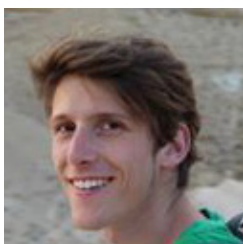
סוניה ביידר היא תלמידת שנה ג' בתכנית, בשילוב עם החוג לפילוסופיה

The background of the page is a repeating pattern of stylized autumn trees with orange and red foliage. Small birds are perched on the branches, and a layer of fallen leaves is at the base of each tree. The text is centered in the middle of the page.

ספר מחזור 25

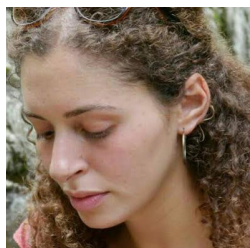

אורי בן-לוי (פטרושקה)

תפקיד במסיבת קוקטייל: זה שמביא את הג'ין ומנסה להשקות את כולם, אבל בסוף יוצא שרק הוא שיכור. ההישג הכי גדול באמירים: כמות נכבדת של אנשים שיכורים בחדר באוקספורד, פולין סטייל (ושלא נדבר על קרן השפע). כשאמירים ומקצוע הבחירה השני שלי נפגשים: פרופסור לפילוסופיה של המתמטיקה מגיע לשאול אותי שאלות באוקספורד. העבודה שנכתבה בהכי מעט זמן: הצלחתי לכתוב עבודה על חזירים פעמיים. אין כמו ספרות רוסית! :

המשפט הכי פלצני שכתבתי בעבודה: "המתח בין היהודי לקוזאק, בין האינטליגנט העדין למפקד הדיוויזיה האכזר ובין תיאוריו הפואטיים של האומן הצעיר לבין זוועות המלחמה, מעלים שאלות רבות על טבעה של האלימות, על מקומה של האמנות בזמן מלחמה ועל המשמעות של היות אדם". שאלות קיומיות באמצע היום.

שיר עזרא

אוה קילפי

מפינית: רמי סערי

*

אני מחבבת אנשים שדעתם דעת פתוחה היא יותר מחכמה, יותר מלהיות צודקים, יותר מ"אני הרי אמרתי" אנשים המסוגלים לומר: מה? באמת? בחיך. ממש לא ידעתי. זה בכלל לא עלה על דעתי.

איילה רוזנבאום

החווייה שלי מאמירים:

למדתי לקרוא ולכתוב מחדש. לשאול.

לא לקבל תשובות.

החכמתי והיטפשתי, אני יודעת יותר אך בו זמנית בעצם פחות.

למדתי לא להשתמש במילה בעצם, היא סתם ממלאת מקום.

לדחות עד שנייה אחרי הסוף, ובכל זאת להספיק.

למדתי לדבר על הכל כאילו אין מבינה גדולה ממני, למדתי שלעולם לא באמת אבין דבר.

הכרתי אנשים יפים שהפכו למשפחה.

ובעיקר גיליתי עולם. של ידע ושל מחשבה ושל קושי ושל סיפוק.

גבריאל אבן צור

שלוש מילים שמתארות אותי: שונא לתאר את עצמי ב-3 מילים (וגם לא עומד במגבלות מילים).

תפקיד במסיבת קוקטייל: ההוא שיושב בצד ומסתכל על השעון כדי לדעת האם עבר מספיק זמן ואפשר לעזוב בנימוס.

משפט בלטינית שילווח אותי למשרה הבאה: "Hora incerta, mors certa".

ההישג הכי גדול באמירים: העבודה הראשונה שכתבתי לאלי שיינפלד, שהייתה למעשה החיבור הראשון שכתבתי בעברית!

ההערה הכי מעליבה שקיבלתי על עבודה: שוב מאלי שנייפלד, שכתב לי בעבודת הסיכום שעשיתי סיכום שטחי של שפינוזה ואני הייתי בטוח שכתבתי משהו עמוק ונורא חדשני (כשאמירים והמקצוע בחירה השני שלי נפגשים: אמירים-פכ"מ, השילוב המומלץ ביותר אם אתה רוצה להיות חוקר בעל יכולות אינטר-דיציפלינריות! חוויה מגוחכת באמירים: כל מי שנכח בקורס הזה יודע בדיוק למה אני מתכוון...

התירוץ הכי טוב לדחיית עבודה: אני מתחתן!

העבודה שנכתבה בהכי מעט זמן: עבודת סיכום בפסיכולוגיה ותרבות... יום וחצי לציון סופי של 93 (להגנתי, זה היה בדיוק לאחר החתונה וקורסתי מרוב עומס).

הקורס שהשפיע עלי ביותר: תחרות בין "קריאת טקסטים פילוסופיים" עם אלי שיינפלד (כן, למרות שהוא נתן לי את ההערה הכי מעליבה שקבלתי אי-פעם בעבודה) ו"ארכיטיפים" עם יונתן בן-הראש. שניהם פתחו לי אופקים מחשבתיים חדשים שמלווים אותי היום.

דפני בובניסטי

הקורס שהשפיע עלי ביותר: "טקסטים פילוסופיים" עם אלי שיינפלד וענת משנה א' ו"הגות מדינית" עם ניקול הוכנר משנה ב'. כשהחלטתי להירשם לתכנית אמירים, הדבר שהכי הרתיע אותי היה הקורסים בפילוסופיה. שני הקורסים הללו היו באמת מאוד מאתגרים, אבל הם התגלו כמגוונים ומעמיקים מאוד (וגם בסיס מצוין לשיחות סלון, כנדרש מתלמידי אמירים...). כשאמירים ומשפטים נפגשים: לאורך התואר הרגשתי חפיפה גדולה בין שני התארים - בין אם זה בקורס ביהדות, שהתמקד בהלכה ובמשפט העברי, או

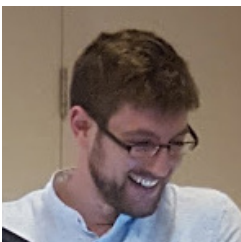
ב"הגות מדינית" וב"משפטים קולוניאליים" ששאלו שאלות על עיצוב החברה. אני חושבת שהחפיפה הזו נובעת מכך ששני התארים רחבים יחסית ונוגעים בסוגיות דומות של הגות ועיצוב החברה. עם זאת, דווקא הקורסים באמירים שבהם לא התגלה שום קשר למשפטים - כמו הקורס על אמנות בפריז, או "פסיכולוגיה ותרבות" - היו מבחינתי הסיבה שבגללה באתי לתוכנית.

חוויה מעצבת בתוכנית: הנסיעה לאוקספורד הייתה מבחינתי חוויה אקדמית וחברתית מעצבת. מבחינה אקדמית - ההזדמנות להעביר הרצאה על נושא שקרוב אלי מול סטודנטים מאוקספורד הייתה מאתגרת ומעניינת. החוויה החברתית של הנסיעה הייתה מדהימה ובדיעבד, חבל שהיא לא התרחשה בשנה א' בגלל שהיא הייתה חוויה מאוד מגבשת לתוכנית.

ההערה הכי מעליבה שקיבלתי על עבודה: "יש תחושה כאילו עשית קולאז' של אמירות מהטקסט,

ומכיוון שהן לא מוסברות, קשה להבין האם בכלל הבנת אותן או רק העתקת אותן".

רגע מהחוויות המשותפות שזכור לי במיוחד: Book of Mormon כמובן!

דב ניימן

משפט בלטינית: Ignotum per ignotius. (כאילו בקטע אירוני, שהרבה ממה שלמדתי באמירים זה איך להסביר דברים בצורה פחות מובנת).

ההערה הכי מעליבה (בטוח היו יותר מעליבות, אבל אני לא זוכר): "אתה מצליח להסביר את רוב המשפטים (למעט האחרון) היטב, למרות שאתה מסביר את ההגדרות באופן שגוי למדי. מפתיע, אבל איכשהו זה עובד לך" (ענת, באחד הדוחות הראשונים בטקסטים פילוסופיים).

תירוץ לדחיית עבודה: התנצלותי בדיעבד לברנדה על האיחור בהגשת העבודה הסופית ואמרת לי להסביבות מפורטות בעבודה. העבודה עסקה בדחיינות. חוויה מעצבת: כשבאחד הקורסים, מרצה שיש לו כמה דוקטורטים ושנמצא המון זמן באוניברסיטה סיפר שהוא עדיין סגל זוטור. נורא הוציא לי את החשק להשקיע בלימודים.

מה לקחתי מהתכנית? תחושת הערכה ופליאה על המחשבה והמאמץ שמושקעים בכל כך הרבה תחומי ידע, לצד ההבנה שיש נושאים שבחיים לא אבין מה הולך בהם או למה יש אנשים שהקדישו לזה את החיים שלהם.

איחול שאני מאחל לעצמי בהמשך: שאמצא סוף סוף משהו שיעניין אותי ויעורר בי מוטיבציה להשקיע (לאו דווקא משהו אקדמי).

איחול שאני מאחל לאחרים: כמו שאני מאחל לעצמי. נראה לי שכלל שיהיו יותר אנשים שמרגישים כאילו מצאו את מקומם מהבחינה הזו, העולם יהיה מקום טוב יותר.

לירון רדיאן

משפט בלטינית: Age quod agis - עשה את מה שאתה עושה.

דבר אחד שחשבתי בתחילת התוכנית ואני כבר לא חושבת אותו: בשנה הראשונה באמירים שאלתי את עצמי "מי לעזאזל קיבל אותי לתכנית הזאת?", בעיקר אחרי שיעורי נצרות כי לא ידעתי להגיד את השמות של מבשרי הבשורות בברית החדשה. שכנעתי את עצמי שזה בעצם טוב שאני לא יודעת הרבה, כי אז יש לי יותר מה ללמוד. אני עדיין חושבת שזה טוב

שהיה לי הרבה מה ללמוד, אבל כבר לא חושבת שלא הייתי אמורה להיות פה.

הקורס שהשפיע עלי ביותר: עולם החיידקים של אהרון אורן, כי הוא לימד אותי שכל דבר יכול להיות מרתק כשיש תשוקה אליו, וכמובן טקסטים פילוסופיים שבזכותו אני יודעת איך לכתוב ולא להיעלב מהערות של מתרגלים.

ההערה הכי מעליבה שקיבלתי בעבודה: "העבודה חסרה חריפות ודרמה ואינה פולמוסית". את חסרת חריפות ודרמה ולא פולמוסית.

העבודה שנכתבה בהכי מעט זמן: ארכיטיפים.

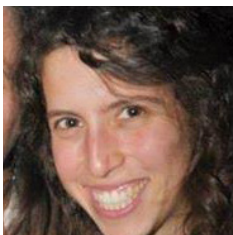
זמן התחלה: יום שלישי, 9 בבוקר.

זמן סיום: יום רביעי, 5 לפנות בוקר.

תודה ואהבה לשיר שהעבירה איתי לילה לבן נהדר בזוני.

ההישג הכי גדול באמירים: לפגוש את ברווז ההיסטוריה ולהטמיע את המושג.

איחול שאני מאחלת לעצמי להמשך: להגיע לעוד מקומות שיגרמו לי להתלהב מלמידה ולהרגיש שהעולם הוא עצום ומרתק, ולא לאבד קשר עם השנה שלנו בתוכנית, שעשתה את החוויה הזאת למהנה ומשמעותית באמת.

דניה קאופמן

מהו הפרי האהוב עלייך?

וואו, שאלה מרתקת! מצד אחד, אני אוכלת תפוח ירוק כמעט כל יום. החמיצות העדינה הזאת, הקריספיות, והעובדה שהוא אף פעם לא מצ'תמק בתיק הופכים אותו לפרי היומיומי המועדף עליי. אבל מצד שני, אני מודה שהוא די משעמם ולא מיוחד. יש לי גם חיבה מיוחדת לפירות קטנים כמו ענבים מכל הסוגים, דובדבנים, אוכמניות ותותים. העובדה שאני יכולה לאכול אחד או מאתיים, ולהחליט תוך כדי תנועה, מאוד מרגיעה אותי. זה פרי ללא מחויבות. אני גם נראית יותר חייגנית כשאני אוכלת פירות מקטגוריה זו - להבדיל מאיך שאני נראית כשאני אוכלת מנגו, למשל. אני מאוד מאוד אוהבת מנגו.

למעשה את כל הפירות הטרופיים אני אוהבת, גם אננס ובננות (הבעיה בבננה היא כמובן היעדר המיץ, העובדה שזה קצת נתקע בפה כמו בלילה של עוגה. אבל מה רע בבליה בעצם?). אני גם אוהבת תפוזים אבל הם דורשים מאמץ רב מדי ולכן אני לרוב מוותרת מראש. אני פחות אוהבת קלמנטינות. אבל אם ההחלטה היא בין קלמנטינה מקולפת לבין תפוז לא מקולף אני אוהבת קלמנטינות. אני כמובן אוהבת אבטיח כי זה מזכיר לי חופש וים ואת ארץ ישראל היפה לפני כל הסכסוכים והגזענות והשנאה. זה גם טעים.

מהו הירק האהוב עלייך?

עגבניות שרי.

מה החוויה הכי קשה שהייתה לך באוניברסיטה?

כשאני עולה במדרגות הנוער בבוקר, או יורדת בערב, וממהרת מאוד כי אני מאוד חשובה וחסרת חוש זמן, ומולי יש גוש אינסופי ובלתי-עביר של אנשים מאוד לא חכמים, שלא מבינים שאפשר אחרת, אני נשטפת בגל של ייאוש וחוסר אונים. אני חולמת על מדינת ישראל בה כל מי שרוצה לעמוד ולתת למדרגות להניע אותו, עומד בצד ימין, ומפנה את צד שמאל לכל הממהרים החשובים. המחשבה שאולי זה לעולם לא יקרה, ולנצח נחיה על חרבנו, היא קשה מנשוא.

אבל אני כמובן לא שוכחת את החיים עצמם.

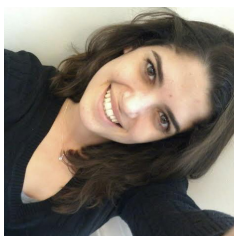
מה את מעדיפה, מקלחת או אמבטיה?

פעם הייתי עונה אמבטיה כי זה שונה ומיוחד ויש בזה בוועות. אבל השתנתי. תכנית אמירים ביגרה אותי מאוד, והיום אני יכולה להגיד בלי בושה שאני מעדיפה מקלחת. אני לא רוצה לשחות יותר בכלל של עצמי, אני רוצה זרם מים שישטוף אותי, אני רוצה שינוי, והתפתחות ומים זורמים. רואים שאת מאוד אינטליגנטית ומבריקה וחושבת וכותבת יפה. תודה. לא סתם אני בתכנית למצטיינים.

מה המספר שלך?

די נו. אתה סתם אומר.

לינור זייליג

מה לקחתי מהתכנית? את היכלת לגשת לנושאים שנראים רחוקים, קשים ולפעמים אפילו בלתי אפשריים ולהפוך אותם לקרובים ואפשריים. ואת פכ"מירים.

חויות שאזכור: ריקודי העם בדשא רוח, סדנת הכתיבה עם השירים היפים שכולם כתבו, השיחה עם נעה במרפסת רחל בשנה א'.

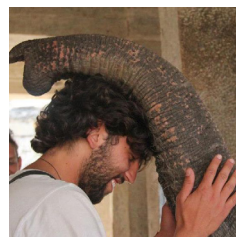
הקורס שהשפיע עלי ביותר: "זכר ונקבה ברא אותם".

רגע מיוחד: לקרוא בברית החדשה תוך כדי שאני מסתכלת על כיפת הזהב מחלון החדר שלי ולקלוט כמה ירושלים היא ירושלים.

אחוות לוחמים: כשעמרי הגיע למבצע חילוץ מתמטי ("Only got 20 dollars in my pocket"). ההערה הכי מעליבה שקיבלתי על עבודה: "אני ממש מקווה שכתבת את זה מהר, כי אחרת אין לי שום הסבר למה שכתבת כאן", וגם "לפרוס זה לפרוס לחם, אני מניחה שלא לזה התכוונת". מישהי שגרמה לי לחשוב אחרת: נעמה, שלא דופקת חשבון וחושבת איך שהיא רוצה. איחול שמאחלת לעצמי להמשך: שתמיד אמצא אתגרים טובים כמו שמצאתי באמירים ואוזניים פתוחות ורגישות.

דבר שאזכור: את הלימודים המשותפים אל תוך הלילה בפניות משונות של הספריות ובבתים מתחלפים, ואת ארוחות הצהריים המסורתיות: טופו במשרה טריאקי, אורז ושעועית ירוקה. הטיפ הכי טוב: "אין דבר יותר מעורר השראה מאשר דף לבן חלק", מאלי. משפט שיישאר איתי: מהטקסט הראשון שקראנו באמירים: "אני יודע רק שאינני יודע", סוקרטס, אפולוגיה.

יאיר דביר

"Ab Jove principium" "הבה נתחיל עם הדבר החשוב ביותר." ההישג הכי גדול באמירים: לסיים את התואר ב-3 שנים (עוד לא בטוח אבל ממש ממש רוצה).

הקורס שהשפיע עלי ביותר: הנשגב. קורס מדהים ומעניין ובעיקר מרצה מיוחד במינו. כשהייתי יוצא מהשיעורים האלה הבנתי למה בכל זאת בחרתי מדעי הרוח.

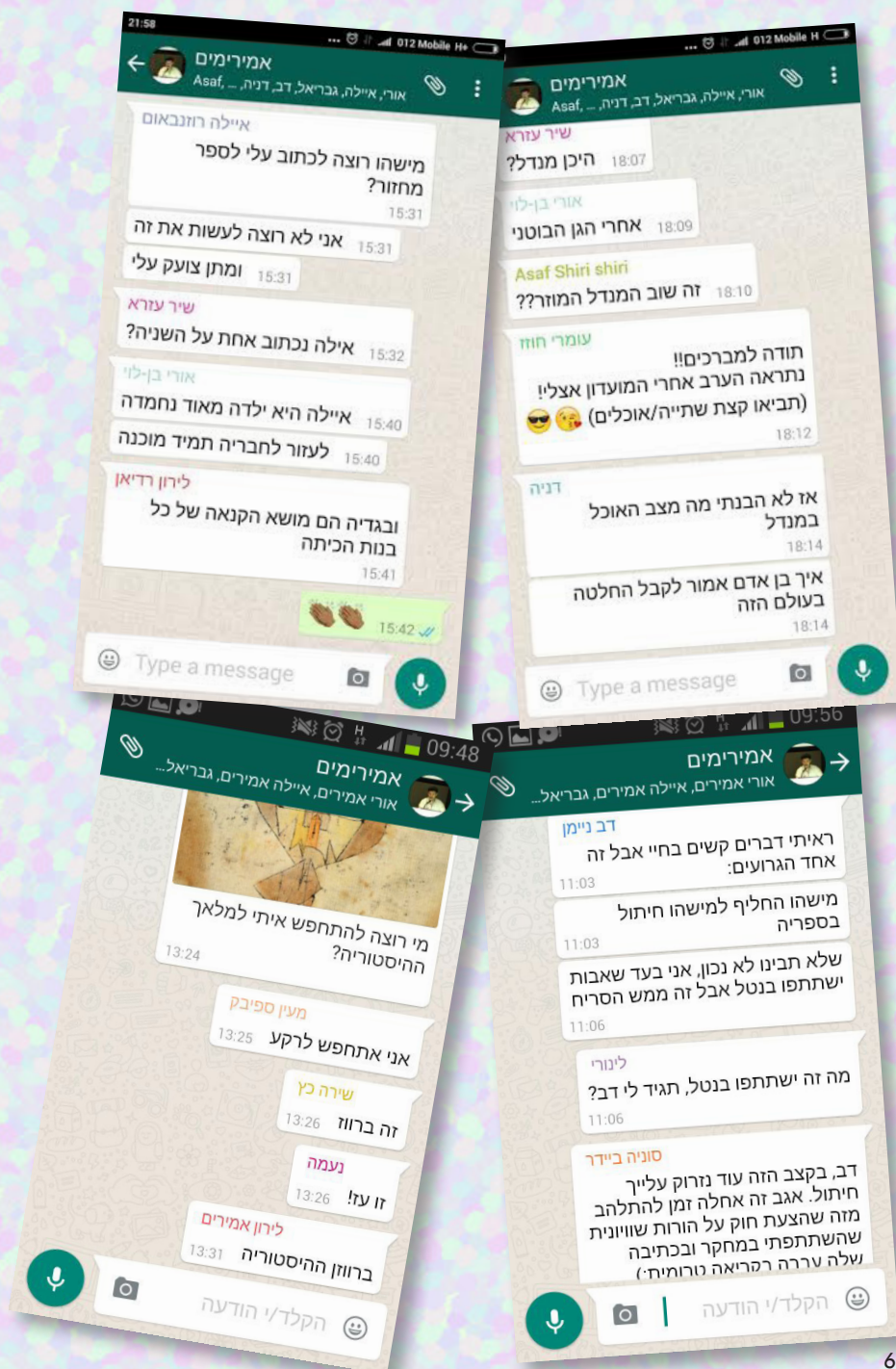
תפקיד במסיבת קוקטייל: יושב בצד עם כמה חבר'ה, מדברים על למה

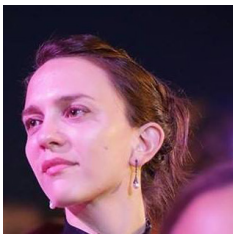
לעזאזל אנחנו פה.

כשאמירים והמקצוע השני שלי נפגשים: ממש בתחילת הסמסטר הראשון של שנה א' אחד החברים שלי אמר לי שללמוד קוגניציה ואמירים זה כמו לקחת בארוחת צהריים רק אורז ותפוחי אדמה - רק תוספות בלי מנה עיקרית. כיוון שאני צמחוני אז אני רגיל לזה אבל יכול להיות שהייתי צריך לחשוב פעמיים...

חווייה מוזרה באמירים: כל האימונים בבית על ההרצאה לאוקספורד. נואם לעצמי בקולי קולות בחדר באנגלית ב-12 בלילה. נתן לגוגל טרנסלייט להקריא מילים קשות שוב ושוב וחוזר אחריו עד שזה

נקלט.

מעין ספיבה

ההישג הכי גדול באמירים: לא ביקשתי דחייה של יותר משבוע לאף עבודה! (עד כה...) (זה הישג מטופש, אבל לא הצלחתי לחשוב על משהו אחר).
ההערה הכי מעליבה שקיבלתי על עבודה: "אין לי מה להעיר לך על תוכן העבודה, שכן הוא לא רלוונטי".
כשאמירים ומקצוע הבחירה השני שלי נפגשים: אין לי מה לומר על זה, בינתיים הם לא נפגשו! /

משפט בלטינית: "Faber est suae fortunae" כל אדם יוצר (מחשל) את מזלו הוא.

מה לקחתי מהתכנית? את המפגש המדהים עם אנשי המחזור שלנו ובכלל עם אנשי אמירים. המתנה הכי גדולה של התואר באמירים הייתה להיות מוקפת באנשים בעלי עושר פנימי ואינטלקטואלי יוצאי דופן, ובכל זאת עדיין סקרנים, מלאי חדות למידה, עם רצון לשמוע דעות שונות ונכונות כנה לשנות את דעותיהם-הם מתוך מפגש עם מחשבות חדשות דרך שיחה וקריאה.

דרך המפגש עם המרצים בתכנית גיליתי שהאנשים המבריקים ביותר הם פעמים רבות הכי צנועים. אני לא יודעת למה זה, אולי מפני שחלק ממה שהם יודעים הוא רוחב היריעה של הדברים שהם לא יודעים. וכמובן, ללמוד לכתוב, ללמוד לקרוא...

חווייה מעצבת בתכנית: קבוצת "קוראות" שהקמנו, נשות הכיתה, במקביל לקורס על פמיניזם. המפגשים שהתקיימו אפשרו שיח אישי ומעמיק על התכנים, ויצרו הזדמנות להיכרות אחרת בינינו. הקורס שהשפיע עלי ביותר: היו מספר קורסים כאלה, אבל אם אני צריכה לבחור... טקסטים פילוסופיים בשנה א' - כמובן כמובן כמובן. הקורס שעשה את שנה א'. לימד אותי לקרוא בקפדנות ולכתוב בזהירות ומתוך כבוד להוגים אחרים.

"זכר ונקבה עשה אותם": חשיבה ביקורתית פמיניסטית. אפשר לי לחשוב על החשיבות של היותי אישה בחוויית הקיום שלי.

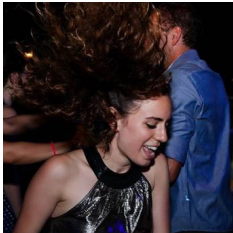
איחול שאת מאחלת לעצמך להמשך: אני מקווה לזכור תמיד, לא משנה לאן אלך, שיותר משאני יודעת אני לא יודעת. אני מאחלת לעצמי להתרגש לפחות פעם בשבוע מגילוי חדש מעולמות הרוח.

דניאל להמן

תקופתי ב"אמירים" מתוחמת באירועים משפחתיים: בסמסטר א' של שנה א', התחתנתי עם רני, ובסמסטר ב' של שנה ג', עומר נולד. למותר לציין ש"אמירים" הכין אותי היטב להורות. אין כמו לקרוא את פרויד או את מלאני קליין כדי להבין כמה נזק אני עושה לעומר כל יום... "אמירים" אפשר לי להיחשף למגוון רחב של תחומי לימוד ועניין, ליצירות מופת, לאנשים מקסימים ומעוררי השראה - ואני מקווה לקחת את המטען הזה איתי בהמשך דרכי האקדמית. גם גיליתי כמה משתלם לכתוב וריאציה של המשפט האחרון בבקשות למלגות. בנימה יותר רצינית, אמנם, דווקא קורס של "אמירים" - "חשיבה היסטורית", עם ד"ר אוריאל הד - העניק לי כלים חשובים עבור החוג השני שלי, ועודד אותי להמשיך עמו הלאה בתארים מתקדמים... בקיץ שבין שנה א' לשנה ב', קיבלתי מייל מן המזכירה של היסטוריה, שמרצה מסוים רוצה לדבר איתי על עבודת הסיום שכתבתי בקורס שלו (אל תספרו לענת ששמתי פסיק לפני "ש"). לא היה ברור מהמייל במה מדובר, ונלחצתי מאוד. כאשר נפגשנו, התברר לי במהרה שהוא התרשם מאוד - אפילו התרשם יותר מדי - מן העבודה, וחשד בי שהעתקתי. אולם, ברגע שסיפרתי לו שאני תלמיד "אמירים", התפוגגו פקפוקיו כלא היו. זהו בהחלט אחד הרגעים שהכי שמחתי להיות בתכנית... הביטוי הלטיני שילווה אותי בתקופה הקרובה (ומאז שעומר נולד) הוא, ללא ספק, Semper Lassus.

נעמה כהן

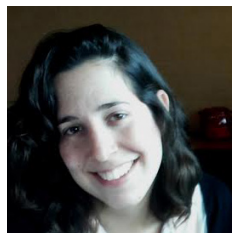

לפני התואר בשל מחסור בחיי רוח הייתי מבלה את זמני בין צפייה בקליפים של ביונסה לקריאה בויקיפדיה. קראתי על ניטשה והוא היה נשמע לי מאד חכם ועם תפישה יוצאת דופן. בעקבות זאת ניסיתי לקרוא את "כה אמר זרתוסטרא" ולא הבנתי מילה. בשנה א' בטקסטים פילוסופיים למדנו אותו אחרי שפינוזה, שעד אז היה הפילוסוף הכי מוערך עלי, ולא רק שהתבאסתי לעבור משפינוזה, גיליתי שניטשה הוא מניאק גדול ולגמרי הפסקתי לאהוב אותו.

שינוי עמוק יותר שעברתי אינו רק בגלל התואר אבל יש לתואר חלק בלתי מבוטל בו: ללוינס, להגות פמיניסטית, ולחברותי לתואר. אני חושבת שהתחלתי את התואר הרבה יותר קשוחה מכפי שאני היום. חשבתי שצדק הוא המידה הכי חשובה, שעקרונות צריכים להיות מוחלטים ושצריך לעמוד עליהם בכל מחיר. בתואר הבנתי שחמלה היא הרבה יותר חשובה, ושיחסים בין אישיים הם הדבר היקר באמת ואותו יש לקדש. זה שינוי שאני מאד שמחה עליו ואני חושבת שהוא הפך אותי גם ליותר מוסרית וגם ליותר נעימה.

אני מאחלת לי ולחברי היקרים והאהובים שתמיד נשמור מקום ומרחב פנוי בתוך הנפש שלנו לרוח. החיים הם מאד גשמיים וקל להיבלע בתוך הגשמיות הזו ולהתאבן לתוכה. אבל הם בכל זאת נראים אחרת כששומרים גם על ה'מעבר', וזוכרים שמה שיש בחוץ זה רק שבריר ממה שייכול להיות בפנים. אני מאחלת לנו שהציניות שהשלנו מעצמנו במידה מסוימת בלימודים באמירים (לפחות אני) תישאר מושלת גם מול האפרוריות והקשיים של השגרה אחרי התואר. וגם שנשמור על קשר ונתראה לפחות אחת לשנה בכנס אמירים ;)

נעה דגוני

רגעים יפים בתכנית (כמה מהם): הפגישה הראשונה אצל מתן בגבעה (סיפור החטיפה של נעמונת), השלג של שנה א' אצל אורי, ליל סדר אמירים אצל סוניה, שיחת סיכום הקורס עם אלי שיינפלד אצל מעין, פגישות 'קוראות', מפגשים אקראיים בספריה הלאומית בקיץ על סף יאוש משותף, לשוטט לבד בחנות הספרים הגדולה באוקספורד ולמצוא בכל פינה משה'ו/ו אחרת מאיתנו שקועה בספר (ובכלל, אוקספורד!!!).

רגעי ייאוש שהתיישנו לזכרונות יקרים: לינורי ואני בשיעורי ספרדית, פעמיים בשבוע, כשהיום מחשיך עלינו (בהצלחה לנו במבחן פטור הקיץ!); חצי מהעבודה בטקסטים פילוסופיים שנגנבה לי יחד עם המחשב.

חווייה מגוחכת בתכנית: סיור הארי פוטר, אוקספורד ("לכאן ג'יי-קיי רולינג ניסתה להתקבל ולא הצליחה" וכו').

דיון זכור במיוחד: מתן מתווכח עם אלי שיינפלד על המיניות של סוקרטס ואלקיביאדס (ובכלל). שיעור זכור במיוחד: אדגר אלן פו עם עודד ב'נשגב': "הטרגדיה של פו היא הטרגדיה הבנאלית של השפיות - הבד יתקלף מהשעון והשעה תגלה, הרחק ממשחק העונג-עינוי של השעון העטוי כותנה. בכל סיפור הוא משחזר את מחוות הוידוי, מייצר את טכניקת הוידוי כדי למנות את הקוראים אל הפונקציה של הידיעה כדי לפטור את עצמו לנצח משכר של בערות תוכיית". מתוך טקסט שפגשתי בשנה א' והמשיך להשתכלל איתי מאז:

Only the Black Women can say, when and where I enter...then and there the
'whole Negro race enters with me
Anna Julia Cooper

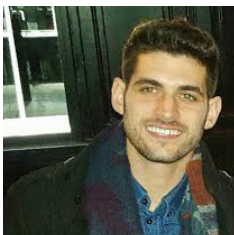
אני מאחלת לכולנו עוד חוויות כאלה של מפגש משמח עם אנשים, טקסטים ועולמות שמרחיבים את הנפש ומעצבים ומשכללים את המחשבות, ומפתיעים ביופי ובחידוש שלהם. של לימוד והתפתחות עם חברים ושותפים. של שגרה שגם ברגעיה המשעממים נח בתשתית שלה מפגש נעים שיכול תמיד להתפתח למלהיב ומרגש, מרחב בטוח אבל גם חי ופתוח (ובאותה הזדמנות גם תודה לכם על כל זה). וגם...שנמצא כולנו את הדרכים שלנו לעשות דברים שישמחו אותנו, ולשמוח במה שאנחנו עושות.

ושיר הלל לימי שני שתמיד חלקנו ולשמש על דשא רוח:

יום שני/ אגי משעול - "אז מה היה לנו? / ריחו המתוק של האלמון, / השמש הכתומה, המצוירת, המתגלה לפתע/ במטח האור הראשון / כשחוצים אפרסמון לרוחב, / תכלת לפני הצהרים של / פרחי העולש, / השדה כולו, / אשכול ברלה/ על גבעול של חצב / והיתה גם המילה "נחליאלי". / מה עוד היה לנו? / רקויאם ציקדות, / כבשים ורודים במדרון השמים, / והפלומה הרכה, המנושקת, / בתחתית אוזנו של החתול / וזהו, נדמה לי / כל מה שהיה לנו / היום"

מתן סיבה

תפקיד במסיבת קוקטייל: יחצ"ן המסיבה, חופר לכולם שיגיעו למסיבה ויביאו איתם שמפניות וכיבוד.

הנשגב באמירים: הנסיעה לאוקספורד הייתה לחלוטין ה-highlight של התכנית, היה כנס מדהים!

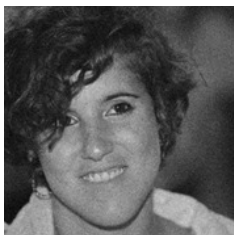
מה אני לוקח איתי מהתכנית? אנשים ונשים מוכשרים מאד שנהפכו לחברים.

משפט בלטינית שילווח אותי למשרה הבאה - Carpe diem (הורסיום) - "נצלו את היום ואל תשימו מבטחכם ביום המחר".

כשאמירים וכלכלה נפגשים: הבחירה בשני חוגים אלו נראתה לי טבעית. תמיד רציתי לעבוד במגזר הציבורי במשרה המשלבת כלכלה ועבודה עם אנשים. התווית מדיניות כלכלית מבחינתי מצריכה הבנה עמוקה במדעי הרוח, מפני שבראש ובראשונה נועדה לשרת ציבור אנשים שיש להבין את היסודות המנחים אותם בחייהם טרם קביעת עתידם. השילוב בין השניים מאפשר לי להתבונן בסוגיות שונות משלל היבטים ולראות את התמונה הגדולה. אני חושב שהשילוב היה טוב מפני שהוא הפעיל כל חלק אפשרי במוחי. כשהתעייפתי מן המלל הרב יכלתי לעבור לפתירת תרגילים במתמטיקה ולהיפך.

הקורס שהשפיע עלי ביותר: מבחינתי היו שני קורסים שהשפיעו על אופן החשיבה שלי מאד: הראשון, טקסטים פילוסופיים בשנה א' עם ד"ר אלי שיינפלד וענת לנדי, והשני, חשיבה פמיניסטית בשנה ב' עם ד"ר עדי פינקלשטיין ואורלי הדני-נווה. מלבד הסקירה המעניינת של פילוסופים מתקופות שונות, המפגש עם משנתו של עמנואל לוינס הייתה מדהימה, הוא ממש שינה את אופן החשיבה שלי. כמו כן, בחשיבה פמיניסטית יצא לי לדון לראשונה בסוגיות הנוגעות בייחוד לנשים ולהבין את השפעתם על החברה האנושית בכלל. מבחינתי מהלך השיעורים והטקסטים הנלמדים היו מרתקים והם שינו את האופן בו אני מתבונן על סוגיות שונות.

המשפט הכי פלצני שכתבתי: במסגרת קורס "הנשגב" עם עודד וולקשטיין - "הנשגב מנפץ את האשליה האפיסטמולוגית האלימה, גורם לקריסתה של מערכת הייצוג של האדם ומכונן את האתיקה".

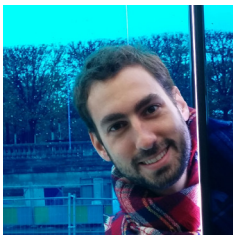
שירה כץ

תפקיד במסיבת קוקטייל: בהתחשב בזה שאני מתקתקת העבודות של הקבוצה ואני מסיימת שנה לפני כולם, נראה לי שבמסיבה אני אהיה השיכורה המביכה: אני אגיע לקוקטייל השלישי ואעשה לעצמי פדיחות כשהשאר יהיו עוד בראשון. וגם אורי יהיה שיכור יחד איתי, אבל לא מתוך חרדת הספק. סתם כי הוא שיכור. עבודה שנכתבה בהכי מעט זמן: העבודה לצילום שכתבתי עם תהל. כתבנו אותה ב-4-5 שעות! (הכתיבה עצמה כמובן, לא כולל קריאת מאמרים וכאלה). זה היה מטורף.

משפט הכי פלצני שכתבתי: "תופעות הקוואנטום המתגלות מתוך המצע האפיסטמי-ניוטוניאני אינן מסתפקות בהחלפתו, אלא הן מציבות אותו אל מול אתגר המוכיח את אי-תקפותו כעיקרון יחיד השולט בהוויה בחריגתן מקטגוריות הייצוג הניתנות ברשותו. רוצה לומר, הפיסיקה הקוונטית, והמקבילה הקוהוטיאנית-לוינסית שלה הבאה לידי ביטוי במפגש עם האחר וכינונו, איננה מבטלת את הקיום האפיסטמי, אלא היא ממוססת את ריבונותו מתוכו", מתוך הסמינריונית לעודד הנסיך. רגע שיא: היו לנו הרבה רגעים שווים יחד, אבל אולי השיא היה בימים באוקספורד. גם ברמה האישית והאקדמית היו שם הרבה סיפוק והתרגשות (ושאפו לנו, עמדנו בכבוד מול דוקטורנטים של אוקספורד!), וגם ברמת הקבוצה. היה לי כל כך נוח ונעים וכיף וטבעי אתכם, הרגשתי הכי ברת מזל בעולם בחברתכם, ובאמת הייתי.

הקורס שהשפיע עלי ביותר: קריאה מודרכת של טקסטים פילוסופיים בשנה א'. בקורס הזה למדתי לכתוב ולחשוב, ועבדתי הכי קשה בלי ספק. למדתי מה זה פידבק (קשוח) ומה זה פחד להגיש עבודה. על הקורס הזה (ועל המרמור על ענת) נבנתה אחוות אמירים שלנו. ובקורס הזה כתבתי את עבודת הסיום שהכי סבלתי ממנה בתואר ושהשתמשתי בה בהכי הרבה עבודות אחרות. ולא פחות חשוב, בקורס הזה נחשפתי ללוינס, שהיה לי קו מנחה לאורך כל התואר, ושנשאר איתי הרבה מעבר לאמירים, במחשבה על התפקיד שלי כפסיכולוגית וכאדם לאדם ועל החוויה שלי בעולם. מה שכן, בקורס הזה לא למדתי מה זה בקבוק (במבטא צרפתי).

מרצה שזכור לי במיוחד: יש כמה. אלי ועודד כמובן. וחוץ מזה, סתנן נגע לי בלב באופן מיוחד ובא לי שנהיה חברים. ומתיאס, שאני אוהבת מאד מאד ומתה להכנס יום אחד לחדר ארונות שלו. משפט בלטינית: Bonus vir semper tiro. אדם טוב תמיד לומד. גב. אי אפשר לסכם את החוויה שלי באמירים בלי לציין את לירון, שהייתה לצידי במובן העמוק של המילה לאורך כל הדרך. טוב לעשות את התואר בשתיים.

עמרי חוזז

שלוש מילים שמתארות אותי: משוטט בשוק ומחפש מה לקחתי מהתכנית? הזמן עוד יגיד, אבל בינתיים את האפשרות או לפחות את הרצון לחשוב מחוץ לפרדיגמות המקובלות. בזכות הלמידה של תחומים רבים ומגוונים, לצד הלימודים בפכ"מ, הצלחתי להשיג נקודת מבט רחבה יותר. מלבד זאת, פיתחתי ביטחון ויכולת לגשת ולחקור נושא לא מוכר. וכמובן שלקחתי גם חברים. כלומר, חברותים.

חווייה מעצבת בתכנית: שיחה עם ד"ר אלי שיינפלד ב"רחל" על משמעות החיים. שנה א' קלאסי. וגם אוקספורד - המפגש עם סטודנטים שהמחקר ממש בליבם.

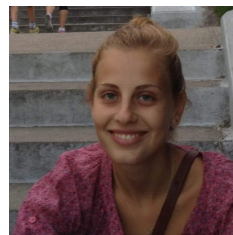
ההערה הכי מעליבה שקיבלתי על עבודה: "הטענה שלך לא ברורה דיה, לא סדורה בכלל, לא מאוד משכנעת, לא נוגעת בנקודות רבות וחשובות, ובאופן כללי - לא נראה שמצליחה לתפוס העיקר בנושא", וגם: "משפט מפוצץ במילים גדולות וריק ממשמעות... אבל תמיד אפשר לכתוב להארץ".

מישהו שדרך המחשבה שלו גרמו לך לחשוב אחרת: אורי. יודע תמיד לשאול את השאלות הנכונות ולבקר באופן מבריק.

דבר אחד שחשבתי בתחילת התואר והיום אני לא חושב: שאין שיעורי בית באקדמיה. מהר מאוד התפוצצה לי הבעיה (נרשמתי בתמימות רבה ל-67 נ"ז בשנה א')

רגע מהלימודים שזכור במיוחד: הלמידה על אסכולת פרנקפורט בחדר המתרגלים המעופש במסגרת הקורס "הגות מודרנית" - היה שם משהו אינטימי. חוץ מזה, מרתוני למידה מטורפים (לאורך מרבית התואר) בשעת לילה מאוחרת במסגרת הפכמירית בפנינות נטושות באוניברסיטה או באחת הדירות. אט אט נוצרה משפחה.

רוני שטיגר

שלוש מילים שמתארות אותי: סקרנית, מעמיקה, הרפתקנית.

תפקיד במסיבת קוקטייל - ברמנית.

משפט בלטינית שילוה אותי הלאה: Audi alteram partem, הקשב לצד השני.

ההישג הכי גדול באמירים: חשיפה לעולמות תוכן חדשים והעמקה בהם.

הערה מעליבה על עבודה: "זו קריאה מעניינת, אבל ממש לא נכונה..."

כשאמירים ומקצוע הבחירה השני נפגשים: העמקה הומניסטית לניתוח ביקורתי של סוגיות משפטיות רחבות היקף.

התירוץ הכי טוב לדחיית עבודה: מדיטציה.

מה לקחתי מהתכנית? יכולות ניתוח וחשיבה מחקרית, משמעת עצמית.

העבודה שנכתבה בהכי "מעט" זמן: טקסטים פילוסופיים.

חווייה מעצבת בתכנית: מחקר במסגרת כתיבת הסמינריון.

הקורס שהשפיע עלי ביותר: חשיבה מדעית בהקשר חברתי.

איחולים להמשך: נצלו את היום.

שיר אשכנזי

ההישג הכי גדול באמירים: אני לא מרגישה שהחווייה האמירית שלי הייתה מורכבת מהישגים, אלא יותר מרצף חוויות שבנו אותי. בהקשר הזה, אני חושבת שהישג שלי היה שהצלחתי לשלב בלימודים העמקות בתחום הספרות, תחום שאני אוהבת והיה לי חשוב לחוות מבחינה אקדמית. הדבר בא לידי ביטוי גם בעבודות שהוקדשו לנושא, וכן בקורסים שלקחתי במסגרת התכנית ומחוץ לה.

כשאמירים והמקצוע בחירה השני שלי נפגשים: יוצאת מזה בדרך כלל עבודה בנושא פילוסופיה של המשפט. באופן פחות פרקטי, אני חושבת ששני התחומים שבחרתי ללמוד קשורים מאוד זה בזה, ותכנית אמירים העניקה לי כלים לחשוב בצורה רחבה יותר על סוגיות בהן אני נתקלת במשפטים.

ההערה הכי מעליבה שקיבלתי על עבודה: כנראה האמירה של אלי שיינפלד על העבודה המסכמת לפיה יריתי את החץ לפני שסימנתי את המטרה.

חווייה מגוונת באמירים: לרוץ כל השנה ביחד (כולל ענת ומארן) כדי לא לאחר להצגה בלונדון. התירוצי הכי טוב לדחיית עבודה: "אני אף פעם לא מבקשת דחיות, אבל הפעם..." חוויה מעצבת בתכנית: דפני ואני היינו אחראיות בשנה א' וראינו מראש שלא נצליח לעמוד בדד-ליין של עבודת הסיום ביהדות, אז ביקשנו דחייה. התשובה הייתה שלבקש כל כך הרבה זמן מראש זה לא במקום ומצביע על ניסיון להתחמק או משהו כזה.

המשפט הכי פלצני שכתבתי בעבודה: על המשפט הבא עבדתי זמן רב, לאור העובדה שהוא ארוטי מאוד ונכתב בעבודה ליוני גארב: "האווירה אליה מכניס בולגקוב את הקורא הינה שילוב של קסם, יופי, חושניות ויצירות, שמיצרת, כאמור, תחושה אירוטית. מילים כמו 'הנאה', 'עונג', 'עירום', 'ונוס', בשילוב עם אזכורים של מהירותה של מרגריטה והרכיבה שלה ושל נטשה, מבנים עניין זה. בהקשר זה אציין את נוכחותו של עצם דמוי פאלוס, הוא מקל המטאטא עליו רוכבת מרגריטה".

דבר אחד שחשבת בתחילת התואר והיום את לא חושבת: לא ברור שדמוקרטיה זה כזה מדהים. רגע מהלימודים שזכור במיוחד: הישיבה בכנס אמירים של שנה מעלינו, בחום אימים, כשכולם מזיעים יחדיו בבגדים היפים שלנו. זה היה כנראה היום הכי כיפי שהיה לי עם המחזור. מורה שזכור לך במיוחד: המרצים שהיו לי משמעותיים במיוחד הם אלה שהרגשתי שאני לא רוצה לפספס אף שיעור שלהם, ואלה הם אלי שיינפלד וניקול. מדובר בשני קורסים שהניתוח בכיתה תמיד הפתיע אותי ושלקחתי על עצמי כאתגר להתמודד עם הטקסטים שניתנו לטובת חוויה משמעותית יותר בשיעור.

איחול שאני מאחלת למישהו להמשך: אני אאחל לכל השנה שתאהבו תמיד את מה שאתם עושים ושתמצאו מקומות שבהם אתם יכולים להביא את עצמכם לידי ביטוי. בכל אחד מכם יש כל כך הרבה ייחודיות ואני מקווה שהיא תבוא לידי ביטוי היכן שלא תהיו. איחול שאני מאחלת לעצמי להמשך: להצליח לשמור את חיי הרוח כחלק מהחיים שלי, ולא לשקוע בשגרה יומיומית ומעשית.

משפט בלטינית שילווה אותי: Quidquid latine dictum sit, altum videtur (כל דבר שנאמר בלטינית נשמע עמוק) - אין ספק שאם יש משהו שהתכנית נותנת זה היכולת לעשות name dropping ולהישמע אינטלקטואלים.

סוניה בידר

תפקיד במסיבת קוקטייל: מכינה דודלים למסיבה בכפייתיות.
ההישג הכי גדול באמירים: לקבל דחייה לכל העבודות מסמסטר א', ולעשות את כל עשר העבודות בקיץ אחד. טוב, כמעט את כולן, עוד עובדת על ארכיטיפים.
ההערה הכי מעליבה שקיבלתי על עבודה: טוב, כולם יודעים על איזו הערה מדובר...

כשאמירים ומקצוע הבחירה השני שלי נפגשים: נוצרים ארבעה סמינרים: העבודה שנכתבה בהכי מעט זמן: העבודה בקורס באסלאם שכתבתי בשעתיים (בזכות אורי!!)
המשפט הכי פלצני שכתבתי בעבודה: "בשפה לוינסית ניתן לומר כי במפגש שלי עם האחר, אני גוברת על אחרותו בעזרת הקטגוריה הכללית של העצמיות, שדרכה אני הופכת אותו לזהה". מה?? (העיקר שאלי הבין)

שם מכלוף

שלוש מילים שמתארות אותי: באמת שאין לי מושג מתן, אם זה משהו שאי אפשר לוותר עליו אז משהו כמו: האדם הוא אדם.

תפקיד במסיבת קוקטייל: זה שנכנס לשיחה ממש חופרת על פילוסופיה או פוליטיקה.
משפט בלטינית שילווה אותי הלאה: "Mater artium necessitas", "ההכרח הוא אבי ההמצאה" (אפוליאוס).

כשאמירים והמקצוע בחירה השני שלי נפגשים: שילוב מעולה. אמירים משלימים את ההשכלה הפילוסופית כשלומדים פילוסופיה קונטיננטאלית שלא נלמדת מספיק בחוג לפילוסופיה. לעומת זאת, פילוסופיה זה ה-חוג שמשלים את ההשכלה האמירית של רוח באופן כללי גם בגלל האפשרות להעמיק יותר, וגם בגלל האפשרות ללמוד פילוסופיה אנליטית שכמעט ובכלל לא נלמדת באמירים.
התירוץ הכי טוב לדחיית עבודה: השתתפות בהפגנה נגד האלימות המשטרתית הקיימת נגד אתיופים (כולנו יוסף סלמסה).

יפית נתנוב

שלוש מילים שמתארות אותי: לוקחת את הזמן.
תפקיד במסיבת קוקטייל: הנבוכה.
משפט בלטינית: "Adde parvum parvo magnus acervus erit."
- "תוסיף קצת לקצת ותהיה ערמה גדולה" ~ אובידיוס.
ההישג הכי גדול באמירים: כתיבת עבודת שורשים במסווה של סמינריונית.
ההערה הכי מעליבה שקיבלתי על עבודה: "ההפניות שלך מרושלות".

כשאמירים וביולוגיה נפגשים: הם לא נפגשים בלעדי.
התירוץ הכי טוב לדחיית עבודה: "אני בתקופה לא טובה".
העבודה שנכתבה בהכי מעט זמן: יום אחד - הנשגב.
הקורס שהשפיע עליי ביותר: פמיניזם.

